

Inhoud

22 februari 2002



Er hoeft maar een zuchtje Amerikaanse tegenwind op te steken, of de Nederlandse rechters **leveren** Nederlandse **onderdanen uit aan de VS**. Omdat de Amerikanen niet de garantie willen geven dat veroordeelden de straf in Nederland uit kunnen zitten, roept Tom Schalken de rechters op om in de gespannen zone tussen recht en politiek hun rug recht te houden.



In financiële termen kan de **winst voor advocaten** iets heel anders zijn dan het winnen van een zaak. De kantoren moeten een goed beeld zien te krijgen van de financiële winstfactoren. Hoe kan per zaak het resultaat worden bepaald, en wat zegt dit over de winstbijdrage van de individuele compagnons?



De moderne Nederlandse **gevangenisbouw** laat zien dat het huidige strafklimaat wel heel erg lijkt op dat van oude tijden. Alleen vindt het simpel opbergen nu plaats buiten de stad, in vriendelijk ogende gebouwen.

Omslag:
De van handel in XTC verdachte 'Zwolse dj' Raymond K. en zijn vriend Bas van der P. (bovenaan de vliegtuigtrap) werden op 18 januari uitgeleverd aan de Verenigde Staten.
Foto: Robbert Slagman

In de volgende nummers

- Drie hoeraatjes voor de claimcultuur
- Pensioen bij overgang van een onderneming
- Kosten in civiele procedures

- 150** Uitlevering aan de VS: minachting voor ons eigen rechtssysteem
Tom Schalken
- 154** Kroniek burgerlijk procesrecht II
mr. W. Heemskerk,
mr. T.F.E. Tjong Tjin Tai en
mw. mr. W.I. Wisman
- 163** Wanneer maakt een advocaat eigenlijk winst?
Marco de Heer
- 167** Gevangenisbouw in Nederland: als het maar een mooie tint heeft
Patrick Ijzendoorn
- 169** Overgangsrecht voor kantonzaken
mr. D. Rijpma en mr. J. Ekelmans
- 169** Nieuwe rolreglementen gerechtshoven
Willem Heemskerk

Vaste rubrieken

- 149** Column
Een stukje betrouwbaarheid
Matthijs Kaaks
- 170** De balans van...
Tjakko Knoop Pathuis
Martine Goossens
- 172** In het nieuws
– Vrouwe Justitia opzij
– De Top-10 kantoren in 2002
- 173** Reacties:
Modeldagvaarding
- 175** Iks ging weer eens pleiten
Leo van Osch
- 185** Disciplinaire beslissingen

176-184 Van de orde

- 147** Van de deken:
Strafrechtadvocaat geen dominus litis?
- 176** Orde-nieuws
- 178** Agenda
- 179** Beroepsopleiding
- 180** Permanente opleiding
- 181** Personalialia

VAN DE DEKEN



mr. M.W. Guensberg

Strafrechtadvocaat geen dominus litis?

Een advocaat is in relatie tot zijn cliënt dominus litis. Die positie schept verplichtingen.

'De advocaat draagt volledige verantwoording voor de behandeling van de zaak. De advocaat kan zich niet aan deze verantwoordelijkheid onttrekken met een beroep op de van zijn cliënt verkregen opdracht. Hij mag evenwel geen handelingen verrichten tegen de kennelijke wil van de cliënt.' De tekst van Gedragsregel 9 lid 1 is duidelijk.

De advocaat heeft daarmee een ruime bevoegdheid om de zaak aan te pakken op een wijze die hem goeddunkt. Natuurlijk mogen de belangen van de cliënt niet worden geschaad als gevolg van kennelijk verkeerde keuzen die de advocaat maakt. Het spreekt bovendien voor zich dat de advocaat zijn cliënt voortdurend goed moet informeren.

Ook de civiele wetgever kent de procesbevoegdheden primair aan partijen toe, terwijl de advocaat dominus litis blijft; waarom zou het in het strafrecht anders zijn?

Alleen dan kan de cliënt immers bepalen of de advocaat dreigt te handelen tegen zijn kennelijke wil en alleen dan kan de cliënt zich daaromtrent uiten opdat de advocaat zich kan terugtrekken. (Gedragsregel 9, lid 2).

Taru Spronken concludeert in haar indrukwekkende proefschrift *Verdediging* dat in de strafrechtpleging de verdachte en dus niet de advocaat dominus litis is. Zij baseert die conclusie op het systeem van toekenning van bevoegdheden aan de verdachte en zijn raadsman en de omstandigheid dat de verdachte in beginsel niet verplicht is zich door een raadsman te laten bijstaan en overigens vrij is in de keuze van zijn raadsman.

Taru Spronken licht toe dat in het Wetboek van Strafvordering de rechten en bevoegdheden primair aan de verdachte worden toegekend en dat die bevoegdheden alleen mede aan de raadsman toekomen

indien dat uitdrukkelijk is bepaald. Zij wijst er wel op dat de tuchtrecht Gedragsregel 9 in de meeste gevallen ook op advocaten in het strafproces toepast en dat dus het kiezen van de verdedigingsstrategie aan de raadsman is, mits zulks niet geschiedt tegen de kennelijke wil van de verdachte.

Vooralsnog heb ik altijd zonder meer het uitgangspunt gehuldigd dat advocaten ook in de strafrechtpleging domini litis zijn, ben ik nog eens gaan nadenken over deze materie. Overtuigen de in het proefschrift *Verdediging* genoemde argumenten daartegen wel?

Ook in bijvoorbeeld het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering richt de wetgever zich in de meeste gevallen tot partijen, de eiser of de gedaagde. De rechten en verplichtingen worden derhalve ook in het civiele recht primair aan de cliënt en dus niet aan de advocaat toegekend. Bovendien is de advocaat in civiele zaken dominus litis, onafhankelijk van het gegeven of de zaak zich afspeelt binnen of buiten het procesmonopolie. Zelfs de advocaat in een zaak waarin (nog) niet wordt geprocedeerd is dominus litis. Dus ook in zaken waarin cliënten evenals in de strafrechtpleging helemaal niet verplicht zijn om zich te laten vertegenwoordigen door een advocaat geldt het dominus litis beginsel.

De advocaat wordt dominus litis zodra de cliënt de advocaat verzoekt hem bij te staan en de advocaat zich daartoe bereid verklaart. Bovendien bestaat de vrije advocatenkeuze over de gehele linie en niet alleen in de strafrechtpleging. Het enige concludente verschil tussen de twee praktijksegmenten dat ik heb kunnen bedenken is dat een partij zich in zaken binnen het procesmonopolie van de advocatuur, anders dan in de strafrechtpleging, niet zelf mag verdedigen. Zoals ik eerder betoogde houdt echter het dominus litis beginsel niet op daar waar het procesmonopolie eindigt.

Ik pretendeer niet dat ik deze lastige zaak meester ben, maar ik ben vooralsnog niet overtuigd dat de verhouding tussen cliënt en advocaat in de strafrechtpleging een wezenlijk andere is dan die in bijvoorbeeld het civiele procesrecht. ■

COLOFON

82e jaargang – 22 februari 2002 – nr. 4
Verschijnt elke twee weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Elsevier bedrijfsinformatie bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

De gehele productie van het *Advocatenblad* wordt betaald uit de advertentie-opbrengsten.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Elsevier)
mr. D. de Snoo (Orde)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Elsevier bedrijfsinformatie bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919

email: l.hesselink@ebi.nl

Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijns
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguïn: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Fred Luiten, Leiden

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,80 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 5: 22 februari 2002
afl. 6: 8 maart 2002

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@ebi.nl
Losse nummers: € 8

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden vervoerd, openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

C O L U M N

Matthijs Kaaks

Een stukje betrouwbaarheid

Sinds de verschijning van het proefschrift van die Van Oostrum, gaat er geen brief ons kantoor meer uit zonder de handtekening van twee advocaten. Het is misschien wat omslachtig maar banken doen het al jaren zo, dus waarom advocaten niet?

Besprekingen worden niet meer alleen gevoerd, er zit altijd een kantoorgenoot bij. Ook hebben we alle deuren uit kantoor verwijderd. Openheid is het motto.

Het zou allemaal verplicht moeten worden. Al zou dat wel het einde betekenen van de eenpitters. Nu heb ik die gasten nooit vertrouwd – wie houdt er nou in zijn eentje kantoor? dan moet je immers wel iets doen wat het daglicht niet kan verdragen – dus daar ben ik niet zo rouwig om. We overwegen nog of we ons aandelenbezit op het briefpapier zullen vermelden.

Het staat alleen wat protserig, vooral voor onze toevoegingscliënten. En om bij elke substantiële transactie weer naar de drukker te moeten, is niet zo praktisch.

Vorige week werd ik door een accountant gebeld, die vertelde dat hij leiding gaf aan een nieuwe afdeling van KPMG. De afdeling Integriteitsbewaking Advocatuur.

‘Dat houdt het volgende in’, zei hij. ‘Wij controleren uw praktijk en geven vervolgens een integriteitscertificaat af. Voor een stukje betrouwbaarheid naar buiten toe.’

‘Aha’, zei ik. ‘Daar hebben jullie verdraaid snel op ingespeeld.’

‘Dank u’, zei de accountant beleefd. ‘Wij vroegen ons nu af of u hierover misschien een stukje wilde schrijven, zodat er wat rechtvaardigheid aan wordt gegeven.’

‘Hm’, zei ik. ‘Vertelt u mij eerst eens hoe die controle in zijn werk gaat.’

De accountant schraapte zijn keel en liet een korte stilte vallen.

‘Welnu, allereerst onderzoeken wij of er een interne procedure is voor bewaking van de integriteit en stellen we een risicoprofiel op van uw kantoor’.

‘Dat hebben we al’, riep ik triomfantelijk.

‘Maar dat is niet alles’, vervolgde hij. ‘We controleren of de op het briefpapier vermelde advocaten daadwerkelijk bij het kantoor werkzaam zijn. We zetten de bij de cliënt in rekening gebrachte kantoorkosten af tegen de voorraad pennen en papier. Om maar wat te noemen. En we doen een rollenspel.’

‘Een rollenspel?’ Vroeg ik.

‘Een van onze accountants doet zich voor als cliënt en vraagt iets dat in strijd is met de professionele integriteit. En daarna volgt een evaluatie. Maar laat mij benadrukken’, haastte hij zich er aan toe te voegen, ‘dat wij niet alleen controleren. We adviseren ook, zodat ons certificaat voor iedereen binnen bereik ligt. We adviseren op uurbasis over ieder integriteitsvraagstuk. We bedenken creatieve oplossingen voor lastige dilemma’s en bouwen *Chinese walls* waar nodig.’

‘Neuh’, zei ik, ‘ik geloof niet dat daar veel animo voor zal zijn.’

Maar hij was niet te stuiten.

‘U kunt ook een abonnement nemen. Dan komen we elke maand een keertje langs voor het integriteitsonderhoud. Bovendien ontvangt u dan het tijdschrift *Advocaat en Integriteit* dat we in samenwerking met Kluwer uitgeven. En, dat was ik bijna vergeten, voor het rollenspel hebben we vier opleidingspunten aangevraagd bij de Orde.’

Uitlevering aan de VS

De minachting voor ons eigen rechtssysteem

Als Amerika Nederland verzoekt een eigen onderdaan uit te leveren, blijkt ze niet de garantie te willen geven dat veroordeelden de straf in Nederland uit kunnen zitten. Mede door wat in de VS bewijsrechtelijk mogelijk is, door draconische straftoemeting en door de penitentiaire behandeling, ontstaat zo het risico van strijd met het EVRM. Toch stemt de rechter nogal eens toe in uitlevering – tot ergernis van Tom Schalken, die hem oproept zijn slaafse houding te laten varen.

Tom Schalken

Hoogleraar strafrecht VU, verbonden aan de Onderzoeksschool Maatschappelijke Veiligheid

De recente uitlevering van de ‘Zwolse dj’ Raymond K. en zijn vriend Bas van der P., die verdacht worden van XTC-handel naar de VS, heeft de nodige publiciteit gekregen. Een hoger beroep loopt nog maar dat kon de uitlevering niet meer tegenhouden. Hoewel Nederland wel vaker eigen onderdanen uitlevert, vroegen de media zich nu ineens hardop af of dit zomaar kon. Het antwoord luidt: neen, dat kan niet zomaar. Nederland levert in principe geen eigen onderdanen uit (art. 4 lid 1 Uitleveringswet). Op dit harde principe bestaat één uitzondering: indien de verzokende staat *garandeert* dat de verdachte na een veroordeling zijn straf in eigen land mag uitzitten (art. 4 lid 2 Uw), is het toegestaan hem uit te leveren.

‘Welwillend’

De Nederlandse staat is zelfs verplicht tot uitlevering naar de VS (art. 8 lid 1 Nederlands-Amerikaans Uitleveringsverdrag), maar wel onder de voorwaarde dat gewaarborgd is dat de uitgeleverde persoon hier – met toepassing van de exequaturprocedure – zijn vrijheidsstraf mag ondergaan. Zonder voorwaarde is er dus ook geen plicht. En daar klemt de deur. Want Amerika is niet bereid in elke zaak een duidelijke terugkeergarantie af te geven.

Blijkens een niet-gepubliceerde diplomatieke notawisseling uit 1991 – waarvan de status volkenrechtelijk onduidelijk is en die dus in individuele zaken geen rol zou mogen spelen – hebben de VS een algemene bereidheid uitgesproken om verzoeken met betrekking tot de overdracht van strafexecutie ‘welwillend’ in overweging te nemen. In ruil voor die genereuze toezegging zou Nederland ervan afzien om in individuele gevallen een terugkeergarantie te verlangen, terwijl dat ten aanzien van andere landen wel gebeurt.

Maar: sinds wanneer houdt welwillendheid een garantie in? Degene die zich welwillend opstelt, behoudt zich het recht voor om in een zelf te bepalen geval *niet* welwillend te zijn. Hoe zwaar weegt dan nog voor de Nederlandse staat het harde principe dat geen eigen burgers worden uitgeleverd? Hoe verhoudt het standpunt van de Nederlandse staat zich met een uitspraak van de Hoge Raad (*NJ* 1996, 382) waarin, met verwijzing naar de uitdrukkelijke regeling in de Uitleveringswet en de duidelijke bedoeling van de wetgever, eveneens de toelaatbaarheid van een uitlevering wordt gekoppeld aan een *bedongen* overdracht van de strafexecutie? Toch neemt de Nederlandse rechter, inclusief de Hoge Raad, met een algemene en tot niets verplichtende belofte genoegen.

Aanvaardt de Nederlandse staat aansprakelijkheid voor de uitlevering van onderdanen die gedeukt en zonder behoorlijk proces naar Nederland terugkeren?

Toelaatbaar bewijsmateriaal?

Nu kan men zeggen: het is hoge politiek en de rechter staat daar buiten. Dat is maar de vraag. Juist omdat Amerika niet bereid is individuele garanties af te geven en de Nederlandse staat daarmee genoegen neemt, zou de Nederlandse rechter kritischer moe-

ten nagaan of de VS een voldoende sterke zaak heeft die uitlevering van een Nederlandse onderdaan rechtvaardigt. Want de uitlevering weigeren – anders dan alleen vanwege het Nederlanderschap – blijft mogelijk. Een eigen burger op basis van een slappe belofte uitleveren aan een buitenlands regiem (met grote onzekerheden omtrent de bewijsvoering, de straftoemeting en de humane behandeling in de gevangenis) is al erg genoeg. Maar als dit ook nog gebeurt zonder een grondige en inhoudelijke toetsing van de zaak, komt de uitlevering pas echt op gespannen voet te staan met grondbeginselen van de Nederlandse rechtsstaat.

Wat blijkt? De rechter blijkt helemaal niet zo kritisch te staan tegenover een Amerikaans uitleveringsverzoek. De VS hoeven maar te blazen en de deuren waaien in Nederland vanzelf open. De gang van zaken rond de Zwolse dj is daarvan een triest voorbeeld. De Zwolse rechtbank oordeelde in eerste instantie dat de door de VS overgelegde stukken, waaruit de strafrechtelijke verdenking zou moeten blijken, niet genoegzaam waren. Zij beval, op verzoek van de verdediging, aanvulling van het dossier alsmede de oproeping van twee Amerikaanse functionarissen om als getuigen te worden gehoord. De stukken gaven voldoende aanleiding tot twijfel over de

toelaatbaarheid van het overgelegde bewijsmateriaal. Die twijfel activeerde de onderzoeks*plicht* zoals die in de Uitleveringswet aan de rechter is opgelegd (artt. 18 en 26 lid 4 Uw).

Bij een dergelijk onderzoek staat het Nederlands recht (inclusief het EVRM) centraal, zeker als de belastende feiten of aanwijzingen overwegend in het eigen land zijn verkregen (zoals in de Zwolse zaak het geval is). Nederland denkt soms wat anders dan de VS, zeker na invoering van de Wet Bob, over infiltratie c.q. pseudokoop door DEA-agenten waarvan er diverse in Nederland actief zijn (*NJ* 1998, 388). Is voldaan aan de vereisten waaronder buitenlandse opsporingsfunctionarissen in Nederland mogen optreden? En: als een veroordeling uitsluitend op basis van anonieme verklaringen niet is toegestaan, mag uitlevering dan wel uitsluitend op basis van dergelijke verklaringen plaatsvinden? Beantwoording van deze vragen door een Nederlandse rechter is van belang, omdat

Nederland wil laten zien dat het haar ernst is met de XTC-bestrijding en offert het sacrosancte beginsel op het altaar van de hogere Amerikaanse belangen



na de uitlevering de Amerikaanse rechter zich niets aantrekt van de wijze waarop het bewijs in het buitenland tot stand is gekomen.

Ook op dit punt toont de Hoge Raad veel meegaandheid. Het is vaste jurisprudentie dat de uitleveringsrechter niet behoort te treden in de vraag of het bewijs naar het recht van de verzoekende staat op rechtmatige wijze is verkregen (*NJ* 1987, 64). Nu heeft de Hoge Raad beslist dat dit ook geldt als buitenlandse opsporingsfunctionarissen in *ons* land actief zijn (*NJ* 2001, 618). Dit standpunt valt nog te verdedigen als er geen aanwijzingen zijn dat er iets onrechtmatig is voorgevallen.

Het stemt droevig dat ook rechters na wat Amerikaanse tegenwind hun eigen opvattingen en hun eigen rechtssysteem niet meer serieus nemen

Contempt of court

Wat gebeurt er in de Zwolse zaak? De rechtbank vindt zelf dat er voldoende aanleiding is een nader onderzoek in te stellen. Toch negeert de officier van justitie het bevel van de rechtbank, legt niet de documenten over waarom was gevraagd en roept evenmin de Amerikaanse functionarissen op. Sterker nog: de Nederlandse minister van justitie steunt het OM en brengt het rechterlijk bevel 'onder de aandacht' van de Amerikaanse autoriteiten die ronduit weigeren te getuigen. Hoe heet dat ook alweer in het Amerikaanse recht? Precies, *contempt of court*.

Voor elke redelijk denkende jurist is het vervolg voorspelbaar. De rechtbank, die immers geen genoegen nam met het beschikbare bewijsmateriaal, verklaart de uitlevering ontoelaatbaar. Zo niet de Zwolse rechtbank, die (in een andere samenstelling) na een verontwaardigde brief uit de VS ineens – hoe wonderlijk – geen behoefte meer had aan de getuigen en de gevraagde documenten. Volgens de brief uit de VS was hetgeen de rechtbank wilde in strijd met het Uitleveringsverdrag. Merkwaardig, nu dit verdrag de

Nederlandse rechter met zoveel woorden de bevoegdheid toekent aanvullend bewijsmateriaal te vragen (art. 10), hetgeen kan inhouden dat de rechter getuigen oproept (art. 26 lid 4 Uw), waaronder Amerikaanse DEA-agenten die immers verplicht zijn desgevraagd in Nederland te getuigen (art. 6 lid 1 sub b Samenwerkingsbesluit bijzondere opsporingsbevoegdheden).

De Amerikaanse briefschrijfster bedoelde natuurlijk te zeggen: wij houden niet van pottenkijkers, ook niet als onze DEA-medewerkers op jullie grondgebied actief zijn. Nee, de DEA staat niet te trapelen om te getuigen. De commissie-Van Traa klaagde niet zonder reden over de

'onwil' van de DEA om aan haar onderzoek mee te werken (*Inzake opsporing*, 1996, p. 481).

De Zwolse zaak roept herinneringen op aan een andere geruchtmakende zaak waarin de VS eerst om huiszoeking bij de Arubaanse zakenman H. en daarna om diens uitlevering hadden gevraagd. Toen de Hoge Raad de huiszoeking onrechtmatig oordeelde (*NJ* 1998, 724), vroeg de (Antilliaanse) justitie aan de VS om aanvullend bewijsmateriaal, hetgeen zonder meer werd geweigerd. Toen bleek ineens dat justitie – hoe wonderlijk – toch nog over voldoende ander bewijs beschikte (Sjöcrona schreef hierover een boze opinie in *NJB* 1998/19, p. 865). Bovendien bleek – hoe wonderlijk – dat de huiszoeking toch nog rechtmatig was, omdat de zakenman H. destijds met die huiszoeking zou hebben ingestemd (*NJ* 2001, 261).

Schuldbekentenis

De rechter in uitleveringszaken verwijst stevast naar het in het internationale rechtshulpverkeer onontbeerlijke beginsel van wederzijds vertrouwen in elkaars rechtssysteem. Als er echter één land is dat de

laatste tijd dit vertrouwensbeginsel zwaar op de proef stelt is het wel Amerika, dat er sedert het aantreden van Bush geen been in ziet om het vertrouwen in allerlei verdragen op milieu-, handels- en wapengebied ter discussie te stellen. Is Nederland op drugsgebied nog wel te vertrouwen? De VS verwijten Nederland met betrekking tot het bestrijden van de XTC-handel een lakse houding. Was premier Kok daarop niet in het Witte Huis persoonlijk aangesproken? Dus waarom zou Amerika – trots op een rechtssysteem dat met de rug naar de wereld staat – op voorhand een garantie afgeven om terug te keren naar een land – waar ligt dat ook alweer? – met een liberaal drugsbeleid, zodat de straf in Nederland waarschijnlijk toch naar beneden zal worden bijgesteld? Over *wederzijds* vertrouwen gesproken.

Nu is het waar dat een rechter in uitleveringszaken, zeker de 'restrechter' in kort geding, aan die brede politieke context niet zoveel heeft. Hij verwacht dat door de verdediging aannemelijk wordt gemaakt dat de opgeëiste persoon in zijn concrete situatie niet conform de regels – inclusief de EVRM-regels van een eerlijk proces – zal worden behandeld, aldus de *Soering*-doctrine (*NJ* 1990, 158 en *NJ* 1997, 70). Het probleem is natuurlijk dat dit van tevoren niet met zekerheid valt te zeggen. Maar er zijn wel voldoende aanwijzingen dat daarover grote onzekerheid bestaat. In termen van de Hoge Raad moet er sprake zijn van een 'risico' (*NJ* 1991, 696). Met name op het vlak van wat in de *States* bewijsrechtelijk mogelijk is (wat in het buitenland gebeurde is niet van belang), op het stuk van de straftoemeting (de straffen kunnen voor onze begrippen draconisch zijn) en met betrekking tot de penitentiaire behandeling (met de serieuze kans op – seksuele – mishandeling), is wel degelijk het risico van strijdigheid met het EVRM aanwezig.

Een ander risico ligt in de mogelijkheid dat de zaak via *plea bargaining* wordt afgedaan. De Arubaanse zaak is daar een goed voorbeeld van. Het komt geregeld voor dat de VS tijdens het uitleveringsverzoek hoog van de toren blazen maar dat zij achteraf over onvoldoende bewijs tegen de uitgeleverde verdachte blijken te beschikken om

de zaak voor de rechter te brengen. In dat geval wordt de belofte van terugkeer tot inzet gemaakt van een *guilty plea* die de Nederlander onder druk van de omstandigheden in 's hemelsnaam maar accepteert. Vaak blijkt de (afgedwongen) bekentenis onvoldoende betrekking te hebben op feiten die de uitlevering naar de VS en de daar ondergane (lange) detentie kunnen rechtvaardigen. Zonder rechterlijke veroordeling zijn de VS trouwens sowieso verplicht om de uitgeleverde zonder enige voorwaarde direct terug te sturen. Aanvaardt de Nederlandse staat eigenlijk aansprakelijkheid voor de uitlevering van eigen onderdanen die gedeukt en zonder behoorlijk proces naar Nederland terugkeren?

Zwakke knieën

Tegen die achtergrond van geredelijke twijfel zou de Nederlandse rechter actiever kunnen zijn om – zonder nu meteen de gevraagde uitlevering te blokkeren – expliciet en nauwkeuriger juridische voorwaarden (zoals de terugkeerconditie, ook als er geen strafproces plaatsheeft) te verbinden aan een uitlevering dan wel om de Nederlandse staat via een rechterlijk bevel aan te moedigen om op diplomatiek niveau – in afwijking van de geheime notawisseling – van de VS te verlangen dat zij bij elk uitleveringsverzoek een individuele terugkeergarantie afgeven. Als de VS dat zouden weigeren – waardoor uitlevering rechtstreeks in strijd zou komen met de uitdrukkelijke wens van de Nederlandse wetgever –, komt aan het hooghouden van het vertrouwens-

beginsel elke grond te ontvallen. Dan rest de rechter nog slechts de goedmoedigheid om de Minister van Justitie in overweging te geven bij de VS het strafdossier op te vragen, zodat eventueel vervolging in eigen land kan plaatsvinden. Als de VS ook de overdracht van het strafdossier zouden weigeren, weten we in elk geval zeker dat zij geen enkel vertrouwen in ons rechtssysteem hebben.

Dat de Nederlandse politiek in relatie tot de VS over zwakke knieën blijkt te beschikken is niet zo verwonderlijk. Je zult maar de verdenking op je laden dat je sympathiseert met de Twin Towers-terroristen. Wie niet voor ons is, is tegen ons, nietwaar? De Nederlandse staat wil natuurlijk laten zien dat het haar ernst is met de XTC-bestrijding hier te lande en blijkt in dat licht bereid het sacrosancte beginsel (dat geen eigen onderdanen worden uitgeleverd) onder veel versluiierende wierook te offeren op het machtige altaar van de hogere Amerikaanse belangen. Maar dat *rechters* na wat Amerikaanse tegenwind plotsklaps hun eigen opvattingen en hun eigen rechtssysteem niet meer serieus nemen, stemt droevig.

Het moet gezegd: de Amerikanen zijn trouwer aan hun eigen principes dan de Nederlanders. De gebetenheid van de VS om eigen mensen – in de praktijk – niet uit te leveren (zelfs niet aan een internationaal strafhof!) staat wel een in erg schril contrast tot de Nederlandse slaafsheid om dat wel te doen. Wat moeten de Amerikanen niet van ons denken? ■

Tweede helft 2000 en geheel 2001

Kroniek burgerlijk procesrecht II

In dit nummer publiceren we het tweede en laatste deel van de jaarlijkse Kroniek burgerlijk procesrecht. Aan het eind van het rechtspraakoverzicht volgen de paragrafen Nieuwe wetgeving en Literatuur.

mr. W. Heemskerk,
mr. T.F.E. Tjong Tjin Tai en
mw. mr. W.I. Wisman*

Inhoud vorig deel

Advocatuur
Algemene beginselen
Arbeidsprocesrecht
Arbitrage en bindend advies
Beslag
Bewijs
Competentie
Dagvaarding
Deurwaarder
Eiswijziging
Executie
Faillissementsprocesrecht
Familieprocesrecht

Deel II:

Huurprocesrecht
Incidenten
Kort geding
Kosten
Misbruik van procesrecht
Partijen
Pleidooi
Proceskosten
Processtukken
Rechtsmiddelen in dagvaardingsprocedures
Rechtsmiddelen in verzoekschriftprocedures
Reconventie
Rectificatie
Schadestaatprocedure
Uitspraak
Verstek
Verzoekschriftprocedures
Wetgeving
Literatuur

16. Gezag van gewijsde (zie uitspraak)

17. Hoger beroep (zie rechtsmiddelen)

18. Huurprocesrecht

De kantonrechtvaardigheid ex art. 39 RO-oud (thans art. 93 lid c Rv) dient, met het oog op de hanteerbaarheid van het recht, ruim te worden uitgelegd: HR 16 november 2001, RvdW 2001, 180 (Olde Damink/Oldenzaal), rov. 3.6, welk geval overigens niet onder 39 RO-oud bleek te vallen. Zie voorts Competentie, absolute

competentie. Of huurkoop bij de tegenwoordige sector kanton thuishoort is blijkens Rb Rotterdam 15 februari 2001, Prg 2001, 5757, zie de noot van Abas, nog steeds onduidelijk.

De vordering ex 7A:1628a lid 3 BW (vaststelling vergoeding ingeval wil tot eigen gebruik later afwezig blijkt) kan blijkens HR 20 oktober 2000, NJ 2000, 692 (Coppens/Coppens), rov. 3.6 in elke stand van het geding, mits niet zo laat dat dit in strijd komt met een goede procesorde. Een reconventionele vordering is hier niet voor vereist. Het rechtsmiddelenverbod van art. 28g lid 2 Huurwet bestrijkt niet de vraag of

* De auteurs zijn allen advocaat bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn te Den Haag.

de huurovereenkomst rechtsgeldig is geëindigd, zo blijkt uit HR 14 juli 2000, *NJ* 2000, 715 (Oomen/Hellevoetsluis) m.nt. PAS, rov. 3.4.

19. Incidenten

Tussenkost en voeging

In HR 16 juni 2000, *NJ* 2000, 516 (Hoekstra/Visscher), rov. 3 overwoog de Hoge Raad dat in de cassatieprocedure geen plaats is voor een incidentele vordering tot tussenkost. Uit de conclusie A-G (nr. 2.3) blijkt dat dit verband houdt met de afwezigheid van feitenonderzoek in cassatie. In appèl ligt dit uiteraard anders en kan er belang zijn bij tussenkost: zo was de tussenkost en voeging in appèl in de zaak die leidde tot HR 8 december 2000, *NJ* 2001, 55 (Scob/BP), rov. 3.4-3.5 ten onrechte afgewezen, nu Scob belang had bij de instandhouding van het vonnis a quo. Over deze en tal van andere arresten en aspecten van tussenkost en voeging gaat het (rechtsvergelijkende) proefschrift van M.O.J. de Folter, *Gedwongen tussenkost*, diss. Tilburg 2001. Zie voorts Rb Zwolle 8 november 2000, *NJ-kort* 2001, 23 voor de afwijzing van een verzoek tot voeging in de vrijwaringszaak.

Vrijwaring

Geen uitspraken van de Hoge Raad, wel lagere rechtspraak over de vrijwaring. Een heldere beoordeling van een verzoek tot vrijwaring geeft het Hof Leeuwarden 18 oktober 2000, *NJ* 2001, 192. Het tegendeel van helder is de processuele situatie in Hof Leeuwarden 2 mei 2001, *NJ* 2001, 645, waar de gedaagde in de hoofdzaak, eiser in vrijwaring, met één appèldagvaarding tegen tussenvonnissen in beide procedures beroep instelt. Opmerkelijk genoeg kiest het Hof er niet voor om de zaken te ontwarren maar acht dit een in strijd met de goede procesorde onaanvaardbare samensmelting van de procedures die leidt tot niet-ontvankelijkheid van appellant. Dat de competentie in de vrijwaringsprocedure die in de hoofdzaak volgt (thans in art. 97 lid 2 Rv), vindt bevestiging in Rb Arnhem 28 september 2000, *NJ* 2001, 26. In huiselijke taal geeft Rb Zwolle 26 januari 2000, *NJ* 2001, 40 een juridisch betoog inhoudende dat, anti-

ciperend op art. 210 Rv, de oproep tot vrijwaring niet op de eerste rechtsdag hoeft te geschieden.

Wraking

De toenemende jurisprudentie zou haast doen vermoeden dat (sommige) justitiabelen de wraking opvatten als een gewoon rechtsmiddel. De (van het EHRM afkomstige) maatstaf blijft niettemin dat sprake moet zijn een objectief gerechtvaardigde vrees voor gebrek aan onpartijdigheid. Zie HR 19 november 1999, *NJ* 2001, 30 (Van den Hemel) m.nt. DA, rov. 2.9. Als het verzoek is afgewezen zoekt men niettegenstaande het rechtsmiddelenverbod naar allerlei wegen om alsnog gelijk te krijgen: zo zien we cassatieberoep tegen de afwijzing (HR 26 januari 2001, *NJ* 2001, 177 (Veldhof/Woltjer), rov. 3) en de wraking van de wrakingskamer (Rb Leeuwarden 24 juli 2000, *NJ* 2000, 696). Zulke pogingen lopen doorgaans op niets uit. Een uitzondering op het rechtsmiddelenverbod is het geval dat de rechter de wrakingsregeling onjuist toepast, buiten het toepassingsgebied ervan is getreden of essentiële vormen niet in acht heeft genomen (HR 22 januari 1999, *NJ* 1999, 243). In HR 29 september 2000, *NJ* 2000, 655, rov. 4.1 en conclusie A-G nrs. 2.2-2.6, kwam als praktisch punt naar voren dat de appèlrechter in een dergelijk geval in beginsel niet de zaak aan zich moet trekken maar naar de rechter in eerste aanleg dient te verwijzen, tenzij –

zoals in casu – een verzoek is gedaan om de zaak zelf te behandelen. Zie voorts het verslag van de najaarsvergadering van de NVvP (V. Mak, TCR 2001, p. 11 e.v.) en de *special* van Trema (2001 nr. 1).

Overige

Op zichzelf geen incident, maar wel van belang voor de vraag of kan worden voortgeprocedeerd, is het royement of de doorhaling ter rolle. Art. 246 lid 2 Rv bepaalt uitdrukkelijk dat (anders dan wel eens wordt gedacht) de doorhaling op zichzelf geen rechtsgevolgen heeft: de vaststellingsovereenkomst bepaalt de gevolgen. Een dergelijk misverstand lijkt het Hof parten te hebben gespeeld in de procedure die leidde tot HR 14 september 2001, *JOL* 2001, 474, rov. 3.7: het royement kan op zichzelf niet de conclusie dragen dat sprake is van vaststellingsovereenkomst; partijen kunnen immers de zaak weer op de rol doen plaatsen om voort te procederen.

1. Kort geding

De president heet tegenwoordig voorzieningenrechter (art. 254 Rv en 50 lid 2 RO), maar mag ter zitting nog steeds worden aangesproken als 'President' (art. 50 lid 3 RO). Correspondentie gericht aan 'De President' zal echter terecht komen bij de voorzitter van het bestuur van de rechtbank (art. 15 lid 2 RO).



De Hoge Raad stelt nog steeds strenge motiveringseisen ten aanzien van het spoedeisend belang bij een voorschot op schadevergoeding in kort geding: HR 30 juni 2000, *NJ* 2001, 389, m.nt. HJS, rov. 3.4.2. Het spoedeisend belang, zo blijkt uit dat arrest, moet ten tijde van het hoger beroep nog bestaan. Vgl. voor een toepassing Hof Arnhem 11 juli



2000, KG 2000, 184. Als het (bijvoorbeeld bij een inbreuk-procedure) om doorlopende schade gaat, ligt het volgens de Hoge Raad voor de hand dat er spoedeisend belang is: HR 29 juni 2001, *NJ* 2001, 602 (Impag/Hasbro), m.nt. DWFV, rov. 3.2.3-3.2.4. Enig tijdsverloop is dan geen beletsel.

Zoals bleek uit HR 19 mei 2000, *NJ* 2001, 407 is de kortgedingrechter gebonden aan het oordeel van de bodemrechter, ook al gaat het om een tussenvonnis: Hof Den Bosch 27 juli 2000, KG 2000, 207 past deze regel toe.

Interessant ten aanzien van het vereiste van voldoende belang, mede in verband met de exhibitieplicht, is Pres. Rb Den Haag 29 juni 2001, *NJ* 2001, 543: de serieuze mogelijkheid dat de erflater vader zou zijn van eiser levert voldoende belang op voor een veroordeling van de neven en nichten van erflater tot het afstaan van materiaal voor DNA-onderzoek.

Voor wie er na het Van Uden-arrest (HvJ EG 17 november 1998, *NJ* 1999, 339 m.nt. PV) nog aan twijfelde, heeft het Hof

van Justitie (HvJ EG 27 april 1999, *NJ* 2001, 90 (Mietz) m.nt. PV, rov. 38) nogmaals bevestigd dat het Nederlandse incasso-kort-geding een procedure als bedoeld in art. 24 EEX is, waarvoor ingevolge die bepaling aanvullende eisen gelden. Dit is gevolgd in HR 9 februari 2001, *NJ* 2001, 290 (Cogenius/Schothorst). Er blijven echter nog steeds vragen over: in HR 2 maart 2001, RvdW 2001, 65 zijn er weer enkele gesteld over de bevoegdheid van de rechter.

2. Kosten

Buitengerechtelijke kosten zijn annex aan een vordering tot schadevergoeding en dienen derhalve op de grondslag van schadevergoeding te berusten, zo herinnert nog eens HR 15 december 2000, *NJ* 2001, 57 (Van de Visch/SBA), rov. 3.6. Zie voor een geval van matiging Ktr Rotterdam 28 juli 2000, Prg 2001, 5592.

De processuele kostenveroordeling staat ter beoordeling van de rechter die inhoudelijk over de zaak oordeelt; een kostenveroordeling kan worden uitgesproken ingeval het hoger beroep nodeloos is ingesteld: HR 5 oktober 2001, *NJ* 2001, 651, rov. 3.3-3.4.

Uit EHRM 19 juni 2001, *NJB* 2001, p. 1574, nr. 33 blijkt dat de hoogte van het griffierecht wordt begrensd door de mogelijkheden van toegang tot de rechter (art. 6 lid 1 EVRM), zodat dit, gelet op de financiële positie van partijen niet excessief mag zijn.

3. Misbruik van procesrecht

Ktr Zierikzee 16 februari 2001, *NJ* 2001, 400 was van oordeel dat het opnieuw instellen van een op processuele gronden afgewezen vordering neerkomt op een verkapt conclusie dan wel verkapt hoger beroep. De *NJ* vermeldt helaas niet welke consequentie daaraan is verbonden.

4. Onbevoegdheid (zie competentie)

5. Partijen

Over het onderscheid formele/materiële procespartij zie men uitvoerig A-G Asser in diens conclusie vóór HR 20 oktober 1995, *NJ* 1996, 218 (FNV/Weltec), onder 2.11-2.15. Een daarmee samenhangende vraag is of ouders een geneeskundige behandelingsovereenkomst ten behoeve van hun minderjarige kind uitsluitend als wettelijk vertegenwoordiger – dus als formele (proces)partij – of (ook) pro se – dus als materiële (proces)partij aangaan; naar blijkt uit HR 8 september 2000, *NJ* 2000, 734 (baby Joost) m.nt. ARB, rov. 3.4 is daarbij de zogeheten Haviltex-maatstaf (HR 13 maart 1981, *NJ* 1981, 635 m.nt. CJHB, rov. 2) doorslaggevend. In geval van beveling wordt de behandelingsovereenkomst zowel ten behoeve van de moeder als ten behoeve van het kind gesloten; Rb Arnhem 15 maart 2001, *NJ-kort* 2001, 28. Een vennootschap onder firma, hoewel geen rechtspersoon, kan in rechte optreden, maar niet een ontbonden vennootschap onder firma. In geval van ontbinding zijn de als vereffenaars optredende vennoten in beginsel slechts gezamenlijk bevoegd tot het instellen van rechtsvorderingen, aldus HR 8 september 2000, *NJ* 2000, 604 (Cento/Cento), rov. 3.3.

Rechtsopvolging en staatverandering

Zeer lastig zijn vragen van rechtsopvolging en staatverandering; zie voor een poging tot samenvatting *Advocatenblad* 2001, p. 28-29. Aan dat overzicht kunnen twee uitspraken worden toegevoegd. Allereerst HR 5 januari 2001, *NJ* 2001, 80 (Groenewegen/Punta Argentara), rov. 3.4, waarin de Hoge Raad de vaste regel bevestigde dat als hangende de instantie de wederpartij door fusie heeft opgehouden te bestaan het hoger beroep dient te worden ingesteld tegen degene aan wie haar rechten zijn overgegaan. Een complicatie op die regel deed zich voor in HR 15 juni 2001, *NJ* 2001, 435 (WE/VIB), rov. 3.2, waarin ook in hoger beroep werd gefuseerd, maar na cassatie weer bij de kantonrechter werd doorgeprocedeerd. De Hoge Raad oordeelde dat het de inmiddels verdwenen

rechtspersoon vrijstond die instantie op eigen naam af te maken, omdat de situatie niet anders zou zijn geweest wanneer de fusie zich hangende het geding bij de kantonrechter zou hebben voorgedaan. Zie verder Pres. Rb Maastricht 20 juli 2000, KG 2000, 174, die besliste dat de bevoegdheid tot tenuitvoerlegging van een beschikking kinderalimentatie na meerderjarigheid van rechtswege toekomt aan het (meerderjarige) kind zelf.

Gemeente

Het inmiddels beruchte arrest-Udenhout (HR 28 februari 1997, *NJ* 1997, 307, rov. 3.3) heeft tot grote verwarring aanleiding gegeven, maar na HR 14 april 2000, *NJ* 2000, 626 (Aapeha/gemeente Tilburg) m.nt. MS, rov. 3.4 was de rust al weergekeerd. De Hoge Raad kwam daarin terug van zijn in het arrest-Udenhout neergelegde oordeel dat art. 164 lid 4 Gemeentewet ook ziet op het instellen van beroep in *civiele* procedures, zodat een besluit van burgemeester en wethouders tot het instellen van hoger beroep in een burgerlijke zaak niet langer in de *eerstvolgende* vergadering van de gemeenteraad door die raad dient te worden bekrachtigd, wil niet-onvankelijkverklaring in dat beroep niet de consequentie zijn. Art. 164 lid 4 Gemeentewet speelt niet als de raad de bevoegdheid tot het treffen van de in lid 1 bedoelde rechtsmaatregelen aan het college van burgemeester en wethouders heeft gedelegeerd. Ook in geval van zo'n delegatiebesluit behoeft er niet in de eerstvolgende vergadering van dat college al iets te gebeuren, aldus HR 13 oktober 2000, *NJ* 2001, 107 (Van Doorn/gemeente Reeuwijk) m.nt. CJHB, rov. 3.6.2, waarin het procesbesluit tot het instellen van hoger beroep bijna negen maanden na de appèldagvaarding werd genomen. En in het geval waarin nádat het college tot het instellen van hoger beroep heeft besloten die bevoegdheid door de raad aan dat college wordt gedelegeerd, is ook geen bekrachtiging van dat besluit door die raad meer nodig (HR 17 oktober 2000, *NJ* 2001, 289 (Stienstra/gemeente Maastricht) m.nt. PCEvW en WMK, rov. 3.7).

6. Pleidooi

Nieuwe feitelijke stellingen

Zie voor de vraag hoe de rechter om dient te gaan met nieuwe feitelijke stellingen in het laatste processtuk of bij pleidooi *Advocatenblad* 2001, p. 351. Met nieuwe, eerst bij pleidooi aangevoerde feiten mag de rechter rekening houden als de wederpartij deze erkent of aanvaardt dat ze in de rechtsstrijd worden betrokken, aldus (ook) HR 10 november 2000, *NJ* 2001, 301 (Pitt/Van Frederici) m.nt. HJS, rov. 3.6.

Nieuwe grief

Datzelfde geldt voor een grief die voor het eerst bij pleidooi naar voren wordt gebracht; wordt die door de wederpartij niet uitdrukkelijk in de rechtsstrijd aanvaard – voor aanvaarding kan overigens het enkele weerspreken al volstaan (HR 15 oktober 1999, *NJ* 2000, 21, rov. 3.4) – dan moet de rechter haar buiten beschouwing laten, zie HR 19 oktober 2001, RvdW 2001, 161 (Vitesse/Verzekeraars), rov. 3.7, in verband gelezen met de conclusie A-G onder 2.38 en 2.39. De aard van het geschil – inz. het alimentatiegeschil – kan een uitzondering op die regel rechtvaardigen, dat wil zeggen dat bij zo'n geschil toch een (nieuwe) grief bij pleidooi door de appèlrechter in aanmerking kan worden genomen (HR 26 april 1991, *NJ* 1992, 407 m.nt. JBMV, rov. 3.5). De eisen van een goede procesorde brengen dan wel mee dat de wederpartij genoegzaam gelegenheid wordt geboden haar verweer aan te vullen en, voor zover nodig, ook overigens haar standpunt te herzien, naar het Hof had miskend in HR 7 december 2001, RvdW 2001, 197, rov. 3.5.

Recht op pleidooi

Wat betreft het recht op pleidooi – thans neergelegd in art. 134 Rv – heeft de Hoge Raad de Haagse rechtbank teruggefloten in HR 5 oktober 2001, RvdW 2001, 152 (Verbeek/SCH), rov. 3.3.2. De rechtbank had de leer van Bistro 't Plenkske (HR 15 maart 1996, *NJ* 1997, 341 m.nt. HJS) nogal opgerekt teneinde de stromen van pleidooiverzoeken enigszins het hoofd te kunnen bieden; met die interpretatie placht zij dergelijke verzoeken regelmatig af te wij-

zen. De Hoge Raad maakt echter duidelijk dat de rechter een verzoek om pleidooi slechts in zeer uitzonderlijke gevallen mag weigeren, te weten klemmende redenen – bijvoorbeeld onaanvaardbare vertraging van de procedure – of als strijdig met een goede procesorde, en dan slechts met een uitvoerige en deugdelijke motivering. Waarschijnlijk is er zo'n reden als appellant verzuimd heeft van grieven te dienen, omdat hij dan bij pleidooi – waar het niet voor de hand ligt dat geïntimeerde alsnog grieven zal aanvaarden – niets meer valt te repareren. Anders ligt dat op de Nederlandse Antillen, waar grieven wel mogen (art. 271 RvNA), maar niet moeten; de appèlrechter dient het vonnis van het Gerecht in eerste aanleg (ook) ambtshalve te beoordelen. Ook de memorieloze appellant heeft daar dus recht op pleidooi, aldus HR 10 november 2000, *NJ* 2001, 301 (Pitt/Van Frederici) m.nt. HJS, rov. 3.6.

7. Proceskosten (zie kosten)

8. Processtukken

De fourneerplicht is met het Landelijk reglement rechtbanken bij de rechtbanken (en bij de meeste, zo niet alle voorzieningenrechtbanken daarvan) vervallen, terwijl de Hoven wat dat betreft binnenkort zullen volgen. Zo niet – vooralsnog – de Hoge Raad, die in HR 17 november 2000, *NJ* 2001, 223 (B./BJA), rov. 2 eiseres tot cassatie in haar beroep niet-ontvankelijk verklaarde, omdat ondanks herhaald rappel geen dossier werd overgelegd.

9. Rechtsmiddelen in dagvaardingsprocedures

Appellabiliteit

Van na 1 januari 2002 gewezen tussenvonnissen/arresten zal op grond van art. 337 lid 2 en 401a lid 2 Rv slechts tussentijds hoger beroep respectievelijk cassatieberoep kunnen worden ingesteld als de rechter dat uitdrukkelijk toestaat, dus het systeem zoals dat voorheen in art. 429n lid 3 Rv-oud (en thans in art. 358 lid 3 Rv) voor verzoekschriftprocedures gold. Wel dient net zozeer als voorheen goed gekeken te worden of de

uitspraak van de rechter nu een tussenuitspraak of een (gedeeltelijke) einduitspraak is. HR 8 juni 2001, *NJ* 2001, 434 (Jemo/Rietvink), rov. 3.4 oordeelde dat het Hof er wat dat betreft naast zat, waar het appellante in haar hoger beroep niet-ontvankelijk verklaarde: dan is – aldus de Hoge Raad – niet van een tussen-, maar een eindarrest sprake, ook al werd door het Hof naar de rechtbank terugverwezen. Tegen een tussenuitspraak kan uiteraard niet herhaald (hoger of cassatie)beroep worden ingesteld, ook niet als aanvankelijk niet bestreden oordelen van die uitspraak pas later belang (kunnen) krijgen (HR 8 juni 2001, *NJ* 2001, 432 (Interfood/Lyclama), rov. 3.2). Zie voor mislukte pogingen om een rechtsmiddelenverbod doorbroken te krijgen Hof Amsterdam 12 november 1998, *NJ* 2001, 285, rov. 4.4 en Hof Leeuwarden 25 oktober 2000, *NJ-kort* 2000, 98, rov. 14.

Appèltermijnen

De Hoge Raad houdt met ijzeren hand vast aan appèltermijnen, zie in dat verband het overzicht in *Advocatenblad* 2000, p. 831. Daaraan kan worden toegevoegd HR 13 juli 2001, *NJ* 2001, 513 (Van Ekelenburg/mr. Muller q.q.), rov. 3.3. De uitspraak van Hof Amsterdam 20 april 2001, *NJ* 2001, 607, rov. 2.4 – dat op redelijkheidsgrounden één extra dag gunde – lijkt helemaal niet in die lijn te passen.

Grievens

De Hoge Raad heeft in HR 22 oktober 1993, *NJ* 1994, 509 m.nt. HJS, rov. 3.2 al beslist dat de appellant die slechts van het eindvonnis hoger beroep heeft ingesteld ook grieven tegen eerdere tussenvonnissen – indien niet eerder bestreden – mag richten; in HR 26 oktober 2001, *RvdW* 2001, 167, rov. 3.4 wordt dat herhaald en bevestigd.

Varia

Het hoger beroep dient er ook toe om eigen fouten te herstellen en dat brengt mee dat oorspronkelijk eiser in hoger beroep een volledig andere grondslag voor zijn vordering aan mag voeren, zelfs wanneer hij in eerste aanleg met betrekking tot die grondslag een strijdig standpunt heeft ingenomen

(HR 8 december 2000, *NJ* 2001, 197 (Zeegers/Franssen), rov. 3.4; zie ook *Advocatenblad* 2001, p. 271 en 350-351).

Complex is Hof Den Haag 1 februari 2001, *NJ* 2001, 413, waarin het Hof oordeelde dat zowel het ontslag van instantie als de herroeping daarvan als arresten moeten worden aangemerkt, waarover niet bij de voortzetting van het hoger beroep kan worden geklaagd, maar waartegen cassatieberoep zou hebben moeten worden ingesteld.

In Hof Den Bosch 22 augustus 2000, *NJ* 2001, 608, rov. 4.1.1 werd het appellant niet euvel geduid dat hij – nog steeds voorgeschreven in art. 347 lid 1 Rv – in hoger beroep geen conclusie van eis had genomen; nu de appèldagvaarding, behelzende grieven en een eisvermeerdering voldoende duidelijk was, volgde geen niet-ontvankelijkverklaring.

In HR 19 mei 2000, *NJ* 2000, 603 (Staat/W.) m.nt. HJS, rov. 3.4, heeft de Hoge Raad beslist dat bij een in hogere instantie vernietigde rechterlijke uitspraak de wettelijke rente over hetgeen de in eerdere instantie veroordeelde ter voldoening aan die uitspraak heeft voldaan bij terugvordering van rechtswege is verschuldigd vanaf het tijdstip van betaling. Zie voor een herhaling HR 23 februari 2001, *JOL* 2001, 148.

Devolutieve werking

In verband met de devolutieve werking van het hoger beroep hoeft lang niet altijd incidenteel appèl te worden ingesteld, ten einde in eerste aanleg verworpen of buiten behandeling gebleven verweren aan een (hernieuwde) beoordeling door de appèlrechter onderworpen te krijgen, zie *Advocatenblad* 2001, p. 605. In HR 15 december 2000, *JOL* 2000, 362, HR 5 oktober 2001, *RvdW* 2001, 149 (Van Haperen/NBM), rov. 3.8 en HR 14 december 2001, *RvdW* 2002, 3 (Maars/Nordprofil), rov. 3.6 leidde dat tot vernietiging, omdat de Hoven een en ander hadden miskend. Slim was het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba dat zonder

inhoudelijke behandeling veronderstellen derwijs uitging van de juistheid van de grieven en vervolgens oordeelde dat de vordering diende te worden afgewezen op grond van een in eerste aanleg buiten behandeling gebleven verweer van – inmiddels – geïntimeerde. Niks mis mee, aldus HR 2 februari 2001, *NJ* 2001, 233 (Canters/Buchtal), rov. 3.5. Overigens geldt een en ander ook voor een buiten behandeling gebleven grondslag van de vordering van oorspronkelijk eiser: HR 21 december 2001, *JOL* 2001, 779.

*Mevrouw de President,
ik heb in eerste instantie
niet helemaal goed mijn werk
gedaan – ik kwam voor de herkansing...*



Reformatio in peius

Nog niet beantwoord was de vraag of het in civilibus geldende verbod van verslechtering (de regel dat appellant met zijn hoger beroep niet slechter mag uitkomen dan in de eerste aanleg, als zijn wederpartij niet ook (incidenteel) heeft geappelleerd) ook in cassatie geldt. G. Snijders leidt in zijn kroniek in *TCR* 2001, p. 20, l.k., uit HR 18 oktober 2000, *NJ* 2001, 96 (Stena Line/Hoogheemraadschap Delfland) m.nt. PCEvW, rov. 4 af dat de Hoge Raad het verbod van reformatio in peius ook voor de

procedure in cassatie heeft erkend.

Cassatie

In HR 20 april 2001, *NJ* 2001, 351 (Reiss), rov. 2 weigerde de Hoge Raad het verzoek tot het houden van een hoorzitting, omdat hij op rechtskundige gronden (waar een mondelinge toelichting dus niet toe of af kon doen) tot het oordeel moest komen niet bevoegd te zijn om van de tegen de Centrale Raad van Beroep gerichte vordering uit hoofde van rechtsweigering kennis te nemen.

Sinds het Borgers-arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM 30 oktober 1991, *NJ* 1992, 73 m.nt. EAA en ThWvV) mag nagenoeg onbeperkt op de conclusie P-G worden gereageerd, zij het dat de Hoge Raad daarbij in HR 21 november 1997, *RvdW* 1997, 233, rov. 2 (niet weergegeven in *NJ* 1998, 164) op grond van eisen van een goede procesorde een termijn van twee weken heeft gesteld (waar blijkens HR 21 december 2001, *RvdW* 2002, 8 (VJV/Staat), rov. 2 strikt aan wordt vastgehouden). In HR 13 juli 2001, *NJ* 2001, 513 (Van Ekelenburg/mr. Muller q.q.), rov. 2.2 heeft hij echter beslist dat diezelfde eisen meebrengen dat een partij niet mag reageren op een eerdere reactie van de wederpartij op die conclusie.

In HR 19 oktober 2001, *NJ* 2001, 653 (Rijkkema/KBS), rov. 4.1.2 werd beslist dat in cassatie het verstek ook bij gelegenheid van de schriftelijke toelichtingen kan worden gezuiverd en dat dan zelfs nog incidenteel cassatieberoep mag worden ingesteld, tenzij blijkt dat met de zuivering nodeloos en met het doel het evenwicht in de procedure in cassatie te verstoren is gewacht.

Request-civiel

Request-civiel is inmiddels verdwenen, maar met onmiddellijke werking – zie overgangartikel VII – weer teruggekeerd in de gedaante van de ‘herroeping’. De art. 382-389 Rv gaan over de herroeping van vonnissen, de art. 390-391 over de herroeping van beschikkingen. Van voorbijse betekenis is daarom HR 20 april 2001, *RvdW* 2001, 91, rov. 3.3, waarin de Hoge Raad her-

haalde (zie HR 4 oktober 1996, *NJ* 1998, 44 (Ten Have/Bosman) m.nt. HJS onder 46, rov. 5.5) dat request-civiel ook tegen beschikkingen mogelijk is. Wel behoudt rov. 3.5 haar waarde, waarin werd beslist dat in geval van bedrog de termijn tot het instellen van dit buitengewone rechtsmiddel eerst aanvangt nadat het bedrog aan de wederpartij bekend is geworden en niet reeds als die partij gegronde redenen heeft om bedrog te vermoeden.

10. Rechtsmiddelen in verzoekschriftprocedures

Veel cassatieberoepen bij de Hoge Raad stranden omdat het verzoekschrift niet door een advocaat bij de Hoge Raad is ondertekend, zoals art. 426a lid 1 Rv voorschrijft. Zo ook HR 13 april 2001, *NJ* 2001, 334, rov. 2.3 in een BOPZ-zaak. Maar als een stuk wel door een advocaat is ondertekend, dan moet het natuurlijk op de goede plek worden ingediend. Dat was niet het geval in Hof Amsterdam 23 december 1999, *NJ* 2000, 647, rov. 2.4, waar het beroepschrift op kamer 70 belandde, de kamer van de rolwaarnemer, in plaats van op kamer 17, de griffie; het Hof kende geen genade en niet-ontvankelijkverklaring volgde.

11. Reconventie

Interessant is Pres. Rb Amsterdam 7 mei 2001, KGK 1588 (KG 2001, afl. 25), die oordeelde dat art. 251 Rv-oud (nu is dat art. 137 Rv) in kort geding niet geldt; gedaagde mocht ook na aanhouding van het kort geding nog een eis in reconventie instellen.

12. Rectificatie

HR 29 april 1994, *NJ* 1994, 497 (Bodair/Meijboom), rov. 3.4, over hoe een kennelijke fout in een rechterlijke beslissing dient te worden verbeterd, is inmiddels gecodificeerd in art. 31 Rv. Tegen die verbetering of het achterwege laten daarvan staat geen hogere voorziening open, aldus art. 31 lid 4 Rv, tenzij één van de gronden voor doorbreking van het rechtsmiddelenverbod wordt aangevoerd, aldus HR 15 mei

1998, *NJ* 1999, 672 (Zevenbergen/Interpolis) m.nt. HJS, rov. 3.3. Die werden niet aangevoerd in HR 23 februari 2001, *JOL* 2001, 144. Als er nu eenmaal toch cassatieberoep wordt ingesteld, dan wil de Hoge Raad een klein rekenfoutje wel verbeteren, naar blijkt uit HR 8 juni 2001, *NJ* 2001, 432 (Interfood/Lyclama), rov. 3.5. Het verzuim om een vonnis uitvoerbaar bij voorraad te verklaren is geen kennelijke fout, die zich voor eenvoudig herstel leent, volgens Hof Den Bosch 29 mei 2001, KG 2001, 228.



HR 10 juni 1994, *NJ* 1994, 654, rov. 3.2 is inmiddels gecodificeerd in art. 32 Rv, dat bepaalt dat de rechter zijn uitspraak desverzocht aanvult, als hij omtrent enig deel van het gevorderde verzuimd heeft een beslissing te geven. Dat bleek het geval in HR 16 februari 2001, *NJ* 2001, 201 (R./Inspecteurs voor de Gezondheidszorg), rov. 5.2, waarin het Hof vergeten was over de kosten van de behandeling van de klacht te beslissen.

13. Schadestaatprocedure

Vaste jurisprudentie van de Hoge Raad is dat de rechter – indien daartoe bijvoorbeeld door overlegging van een schadeberekening in de gelegenheid gesteld – de schade dadelijk mag begroten, ook al is verwijzing naar een schadestaatprocedure gevraagd (en vice versa). Zie in dat verband HR 8 juni 2001, *NJ* 2001, 466 (Vettel/Hertel), rov. 3.7 en HR 19 oktober 2001, *NJ* 2001, 653 (Rijkema/KBS), rov. 3.3; in laatstgenoemd arrest had het Hof dat echter niet mogen doen zonder partijen – die daarop niet bedacht behoefden te zijn – in de gelegenheid te stellen zich daaromtrent nader uit te laten.

Rb. Zwolle 25 oktober 2000, *Prg* 2001, 5661, rov. 4 nam aan dat als scheidslieden een veroordeling tot schadevergoeding, nader op te maken bij staat, uitspreken, die schadestaatprocedure ook bij hen en niet bij de burgerlijke rechter moet worden aangebracht.

14. Tegeneis (zie reconventie)

15. Termijnen (zie rechtsmiddelen)

16. Uitspraak

Motiveringsplicht

In twee beschikkingen van 29 juni 2001 (*NJ* 2001, 494, rov. 3.2 en 495, rov. 3.3) heeft de Hoge Raad duidelijk gemaakt dat appèlrechters zich er niet met een jantje-van-leiden vanaf mogen maken, ook al is het hoger beroep evident kansloos: elke rechterlijke beslissing moet ten minste zodanig ‘worden gemotiveerd dat zij voldoende inzicht geeft in de aan haar ten grondslag liggende gedachtegang om de beslissing zowel voor partijen als voor derden controleerbaar en aanvaardbaar te maken’ (cursivering toegevoegd).

Een beslissing die in het geheel niet is gemotiveerd, voldoet niet aan die eisen (HR 6 april 2001, *JOL* 2001, 227, rov. 3.4-3.5). Schending van de motiveringsplicht werd ook aangenomen door het EHRM in zijn uitspraak van 27 september 2001, *NJB*



2001, p. 2094, nr. 49 (Hirvisaari/Finland), waarin een ogenschijnlijk tegenstrijdige redenering in de uitspraak a quo in hoger beroep zonder meer werd overgenomen.

Een vreemde eend in de bijt van de summier gemotiveerde verwerpingen van een cassatieberoep is HR 11 februari 2000, *NJ* 2001, 137 m.nt. DA, rov. 3, waarin de Hoge Raad overweegt: ‘Het middel faalt, aangezien het Hof op goede gronden een juiste beslissing heeft gegeven.’ Annotator Asser vraagt zich af waarom de Hoge Raad zich niet heeft bediend van art. 101a RO (-oud).

Gezag van gewijsde

In HR 16 februari 2001, *NJ* 2001, 236 (De Ganzeveer/PCT), rov. 3.3 had het Hof over het hoofd gezien dat ingevolge art. 67 lid 3 Rv-oud (thans art. 236 lid 3 Rv) het gezag van gewijsde niet ambtshalve mag worden toegepast. In HR 30 maart 2001, *RvdW* 2001, 67 (ISP/BMW), rov. 3.3.2 besliste de Hoge Raad dat de uitspraak waarbij een BMW-depot nietig wordt verklaard werking heeft tegenover eenieder, maar dat daaruit niet mag worden afgeleid dat ook de daartoe door de rechter gebezigde gronden steeds voor juist moeten worden gehouden in een ander geding; dat dient gewoon aan de hand van art. 67 Rv-oud (236 Rv) te worden bepaald. Van een verkeerde opvatting omtrent de ‘rechtsbetrekking in geschil’ had het Hof blijkgegeven in HR 21 december 2001, *JOL* 2001, 782.

Bindende eindbeslissing

De rechter mag niet van een (in een tussenuitspraak) uitdrukkelijk en zonder enig voorbehoud gegeven beslissing over enig geschilpunt van partijen terugkomen behoudens onder bijzondere, door haar nauwkeurig te verantwoorden, omstandigheden, aldus (ook)

HR 21 september 2001, *NJ* 2001, 617 (Van Berkel/Tournier), rov. 3.5; zie voor een voorbeeld Hof Arnhem 25 februari 1997, rov. 4.9 en 27 januari 1998, rov. 2.7, *NJ* 2001, 621. Het staat de rechter echter vrij om terug te komen van zijn voornemen om een deskundige te benoemen, omdat dat geen partijen verdeeld houdend juridisch of feitelijk geschilpunt kan betreffen (HR 8 juni 2001, *NJ* 2001, 433 (Zwolsche Algemeene/De Greef), rov. 3.6.1).

Recht op afschriften

HR 29 juni 2001, *NJ* 2001, 613 (Staat/Stichting WORM) m.nt. DA, rov. 3.4 bepaalde dat art. 838 Rv het recht toekent een afschrift of uittreksel van (geanonimiseerde) uitspraken van het Hof van Discipline te krijgen, maar geen recht op inzage in die uitspraken.

17. Verstek

Tegen een bij verstek gewezen vonnis of arrest kon geen verzet meer worden ingesteld, als die uitspraak eenmaal ten uitvoer was gelegd (art. 81 lid 2 Rv-oud). Thans neemt de verzettermijn ingevolge art. 143 lid 3 Rv juist een aanvang met de tenuitvoerlegging, tenzij die om een andere reden al eerder een aanvang heeft genomen. In beide varianten behoudt HR 12 januari 2001, *NJ* 2001, 158 (Kühr/De Bont), rov. 3.4 zijn betekenis, waarin werd beslist dat niet van tenuitvoerlegging sprake is als een in art. 3:301 lid 1 BW bedoelde uitspraak wordt ingeschreven, zonder dat die uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan of althans uitvoerbaar bij voorraad is verklaard.

Art. 134 lid 4 Rv-oud (nu art. 130 lid 3 Rv) sloot een eiswijziging uit in geval van verstek. Rb Den Haag 25 juli 2001, *NJ*-kort 2001, 49, rov. 4.1 stond – vooruitlopend op huidig procesrecht – een eisvermeerdering in appèl echter toe, nu deze in de appèldagvaarding, aan de defaillant betekend, tot uitdrukking was gebracht. Ktr Dordrecht 5 april 2001, *NJ* 2001, 372, rov. 7 maakt duidelijk dat als in verzet de oorspronkelijk eiser niet verschijnt, tegen hem geen verstek kan worden verleend en het vonnis in die verzetprocedure voor eiser niet op zijn beurt weer vatbaar is voor verzet, maar slechts voor hoger beroep. In Hof Amsterdam 14 januari 1999, *NJ* 2001, 398, rov. 2.4 deed zich de complicatie voor dat oorspronkelijk gedaagde tegen het verstekvonnis verzet had ingesteld en oorspronkelijk eiser – daarna – hoger beroep. Gronden van doelmatigheid en analoge toepassing van art. 335 lid 1 Rv noopten volgens het Hof tot niet-ontvanke-lijkverklaring in het hoger beroep.

18. Verzoekschriftprocedures

Met een reeks van beschikkingen heeft de Hoge Raad duidelijk gemaakt dat in bijstandterugvorderingsprocedures het vóór 1 juli 1997 geldende procesrecht van toepassing blijft als het besluit tot terugvordering ook vóór die datum bekend is gemaakt: HR 22 december 2000, *NJ* 2001, 58, rov. 3.3, *JOL* 2000, 658, 659, 660 en 662 en HR 23 februari 2001, *JOL* 2001, 146. Is het besluit van daarna, dan dient de bestuursrechtelijke rechtsgang van de Wet Boeten te worden gevolgd.

In HR 30 maart 2001, *NJ* 2001, 303 (De Jonge/SVRZ) m.nt. PAS onder 302, rov. 3.4 werd beslist dat het Besluit oproepingen, mededelingen en zendingen verzoekschriftprocedures ook van toepassing is op de verzoekschriftprocedure ex art. 7A:1639 BW-oud/7:685 BW. Art. 6 van dat Besluit brengt mee dat bij terugontvangst van de aangetekende zending door de griffie de oproeping alsnog per gewone post dient te worden verstuurd.

19. Wetgeving

Nieuwe rechtsvordering en herziening rechterlijke organisatie

Op 1 januari 2002 is met een daartoe strekkend Besluit van 10 december 2001, *Stb.* 621, een aantal belangrijke wetten in werking getreden, te weten:

- Wet van 6 december 2001 (26 855) tot herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, *Stb.* 580.
- Wet van 6 december 2001 (27 824) tot aanpassing van de wetgeving aan de herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, *Stb.* 581.
- Wet organisatie en bestuur gerechten van 6 december 2001 (27 181), *Stb.* 582.
- Wet Raad voor de rechtspraak van 6 december 2001 (27 182), *Stb.* 583.
- Aanpassingswet modernisering rechterlijke organisatie van 6 december 2001 (27 878), *Stb.* 584.

Van de vele eveneens op 1 januari 2002 in werking getreden besluiten is het Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen van 10 december 2001, *Stb.* 616 het vermelden waard. Zie voor een goed overzicht van de fundamentele veranderingen H.W. Wiersma, Inhaalmanoeuvres van het burgerlijk procesrecht, *NJB* 2002, p. 6-19, met een uitvoerig literatuuroverzicht op p. 20, waaraan toe kan worden toegevoegd de inmiddels verschenen vierde, volledig herziene druk van de wettenseditie van Boom Juridische uitgevers, van de hand van A.I.M. van Mierlo en M.M.L. Harreman, met ook een weergave van de volledige tekst van de Wet op de rechterlijke organisatie, zoals deze vanaf 1 januari 2002 luidt. De doorlopende tekst van het huidige Boek 1 Rv en de huidige Wet op de rechterlijke organisatie vindt men ook in de Beschikkingen van de Minister van Justitie van 14 december 2001, *Stb.* 623 respectievelijk 21 december 2001, *Stb.* 2002, 1.

Gerechtsdeurwaarderswet

Op 15 juli 2001 is de Gerechtsdeurwaarderswet van 26 januari 2001 (22 775), *Stb.* 70, in werking getreden. De wet heeft meer marktwerking door versoepeling van de vestigingseisen voor deurwaarders en een vrijere prijsvorming als belangrijkste doelstellingen, aldus *Advocatenblad* 2001, p. 603-605. De vaste (schuldenaars)tarieven vindt men in het Besluit tarieven ambts-handelingen gerechtsdeurwaarders van 4 juli 2001, *Stb.* 325.

EU-Betekenningsverordening

Op 31 mei 2001 heeft de Verordening (EG) Nr. 1348/2000 van de Raad van de Europese Unie van 29 mei 2000 inzake de betekening en de kennisgeving in de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke of in handelszaken, PbEG L 160/37, het Haags Betekenningsverdrag 1965 voor de lidstaten – behalve Denemarken – vervangen. Zie over de voor de praktijk belangrijke wijzigingen *Advocatenblad* 2001, p. 291-298, 533-536 en 594-595. Pas op 13 december 2001 was Nederland klaar met de Uitvoeringswet (27 748), *Stb.* 622, in werking getreden op 21 december 2001.

EEX-Verordening

Op 1 maart 2002 zal het EEX-Verdrag worden omgezet in een EEX-Verordening, te weten de Verordening (EG) Nr. 44/2001 van de Raad van de Europese Unie van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, PbEG 2001 L 12/1. Zie voor een eerste – kritisch – commentaar P. Vlas, *WPNR* 6421 (2000), p. 745-753.

Europese Bewijsverordening

Op 1 juli 2001 is Verordening EG nr. 1206/2001 van de Raad van de Europese Unie van 28 mei 2000 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken, PbEG L 174/1, in werking getreden, welke echter pas op 1 januari 2004 – behoudens ook voor Denemarken – van kracht wordt. De bewijsverordening zal het Haags verdrag tot

Literatuur

verkrijging van bewijs in het buitenland en het Rechtsvorderingsverdrag 1954 (verder) vervangen. Zie voor een eerste inhoudelijke bespreking *Advocatenblad* 2001, p. 526-528.

Asser, W.D.H. c.s. (red.), *De rol van de deskundige in het schade-regelingsproces: inleiding, gehouden op het symposium van de Vereniging van Letselschade Advocaten 2001*, Lelystad: Vermande 2001.

Barendrecht, J.M. en E.J.M. Beukering-Rosmuller, *Recht rond onderhandeling: naar verbintenissenrecht, procesrecht en rechtspraak die sporen met moderne geschiloplossingsmethoden*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2000.

Barents, R. (red.), *EG-Executieverdrag*, Deventer: Kluwer 2000.

Bax, C.J., J.L.M. Gribnau en P.A.M. Mevis (red.), *Procesvertegenwoordiging*, Deventer: Gouda Quint/ Rotterdam: Sanders Instituut 2000.

Bos, T.M., *Grensoverschrijdend faillissementsrecht in Europees perspectief: een studie naar het faillissement in het internationaal privaatrecht van Nederland, België en Duitsland*, Deventer: Kluwer 2000.

Cleiren, C.P.M., R.H. de Bock en C.J.M. Klaassen, *Het procesrecht en de waarheidsvinding*, Nederlandse Vereniging voor Procesrecht, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2001.

Cleiren, C.P.M. en G.K. Schoep (red.), *Rechterlijke samenwerking*, Deventer: Gouda Quint/Leiden: E.M. Meijers Instituut 2001.

Coenraad, L., *Het beginsel van hoor en wederhoor in het Romeinse procesrecht* (diss. Rotterdam), Deventer: Gouda Quint/Rotterdam: Sanders Instituut 2000.

De Folter, M.O.J., *Gedwongen tussenkomst* (diss. Tilburg), Deventer: Tjeenk Willink 2001.

Garnett, R. c.s., *A practical guide to international commercial arbitration*, New York: Oceana Publications 2000.

Van Geffen, S., *The Court rules: modelling and testing Supreme Court influence on policy*, Assen: Van Gorcum 2001.

Giesen, I., *Bewijs en aansprakelijkheid: een rechtsvergelijkend onderzoek naar de bewijslast, de bewijsvoeringslast, het bewijsrisico en de bewijsrisico-omkering in het aansprakelijkheidsrecht* (diss. Tilburg), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2001.

Van Houtte, H. en Pertegás Sender, M. (red.), *Het nieuwe Europese IPR. Van verdrag naar verordening*, Antwerpen-Groningen: Intersentia 2001.

Jobert, M. (red.), *Summary proceedings*, The Hague: Kluwer Law International 2000.

Jongbloed, A.W. (red.), *Beschouwingen over het nieuwe procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2001.

Van der Kam, E., *Kwaliteit gewogen. Verschillende perspectieven op kwaliteit van civiele rechtspleging* (diss. Utrecht), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2001.

Kennett, W.A., *The enforcement of judgments in Europe*, Oxford: Oxford University Press 2000.

Köhne, M., *Coördinatie van rechtspraak*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2000.

Kramer, X.E., *Het kort geding in internationaal perspectief: een rechtsvergelijkende studie naar de voorlopige voorziening in het internationaal privaatrecht* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2001.

Krijnen, M.M. en M.R. Mok (red.), *Het rekest-civiel herroepen: een actualisering, aangeboden aan Th.B. ten Kate, ter gelegenheid van zijn afscheid als procureur-generaal bij de Hoge Raad*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2001.

Landelijk reglement voor de civiele rol bij de rechtbanken: inwerkingtreding 1 oktober 2000, Amersfoort: Programma Versterking Rechterlijke Organisatie 2000.

Van Mierlo, A.I.M., G.J. Meijer en F.M. Beijer, *Inleiding Nederlands-Antilliaans en Arubaans burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2000.

Van Mierlo, A.I.M., G.J. Meijer en F.M. Beijer (red.), *Wetgeving Nederlands-Antilliaans en Arubaans burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2000.

Van Mierlo, A.I.M. en M.M.L. Harreman, *Tekst Boek 1 Ru nieuw en landelijke reglementen voor de civiele rol in de rechtbanken en de kantongerechten*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2001.

NAI 50 jaar: arbitrage: in wiens handen?: jubileumboek ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het Nederlands Arbitrage Instituut, Deventer: Kluwer 2000.

Oudelaar, H. (red.), *Vademecum burgerlijk procesrecht: executie en beslag*, Deventer: Gouda Quint 2001.

Oudelaar, H., *Recht halen: inleiding in het executie- en beslagrecht*, Deventer: Kluwer 2000.

Procesreglement scheidingsprocedure: toelichting op de toestandkoming, Amersfoort: Programma Versterking Rechterlijke Organisatie 2000.

Procesreglement scheidingsprocedure: inwerkingtreding 1 januari 2001, Amersfoort: Programma Versterking Rechterlijke Organisatie 2000.

Punt, H.G., *Zakboek beslagrecht 2001*, Deventer: Gouda Quint 2001.

Ras, H.E. en A. Hammerstein (bew. door), *De grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep in burgerlijke zaken*, 2^e druk, Deventer: Gouda Quint 2001.

Römers, P.H.J.G., *Procesrechtelijke complicaties ontsloten: de gevolgen van enkele proceshandelingen voor competentie, appellabiliteit en cassabiliteit in civiele procedures naar huidig en toekomstig recht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2000.

Römers, P.H.J.G., *Kennismaking met het executie- en beslagrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2000.

Rijkema, P., *Rechtensrecht: over de rechtsvormende rol van de rechter in een democratische rechtsstaat*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2001.

Van Schendel, W.A.M. (red.), *Naar ons voorlopig oordeel*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2001.

Schenk, W. en J.H. Blaauw (voortgez. door), *Het kort geding: B. bijzonder deel*, 6^e druk, Deventer: Kluwer 2000.

Schmidt, G.E. (red.), *IPR & kort geding, studiedag gehouden op 11 december 1998 in het Ministerie van Buitenlandse Zaken te Den Haag*, Den Haag: Asser Press 2000.

Scholtens, C.G. (red.), *Vademecum burgerlijk procesrecht: arbeidszaken*, Deventer: Gouda Quint 2000.

Stein, P.A. en A.S. Rueb, *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, 12^e druk, Deventer: Kluwer 2000.

Walter, G. en S.P. Baumgartner, *Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions*, The Hague etc.: Kluwer International Law 2000.

Wanneer maakt een advocaat eigenlijk winst?

Advocaten interpreteren winst en verlies veelal als het winnen of verliezen van een zaak. In financiële termen kunnen de baten er heel anders uitzien, een verschil dat bij toenemende commercialisering steeds belangrijker wordt. Ook kleinere kantoren moeten een goed beeld hebben van de financiële winstfactoren omdat ongelukkige ondernemingsbeslissingen de continuïteit in gevaar kunnen brengen. Hoe kan per zaak het resultaat worden bepaald?

drs. Marco de Heer
adviseur¹

Een opmerking vooraf. Plezier in zinvol werk is ook voor advocaten van belang, maar dit betekent vanzelfsprekend niet dat de commerciële basis van het kantoor er niet toe doet; zonder cliënten is er helemaal geen werk. Om een kantoor draaiende te houden zijn er voldoende gekwalificeerde mensen nodig en moet men beschikken over actuele en betrouwbare kennis. Daarnaast heeft de financiële winstdoelstelling, ongeacht de dieperliggende motivaties van advocaten, een grote invloed op de continuïteit van het kantoor, en van het plezier in het vak.

De verantwoordelijk advocaat kan periodiek de waarde van het onderhanden werk evalueren en bepalen welk bedrag declarabel is

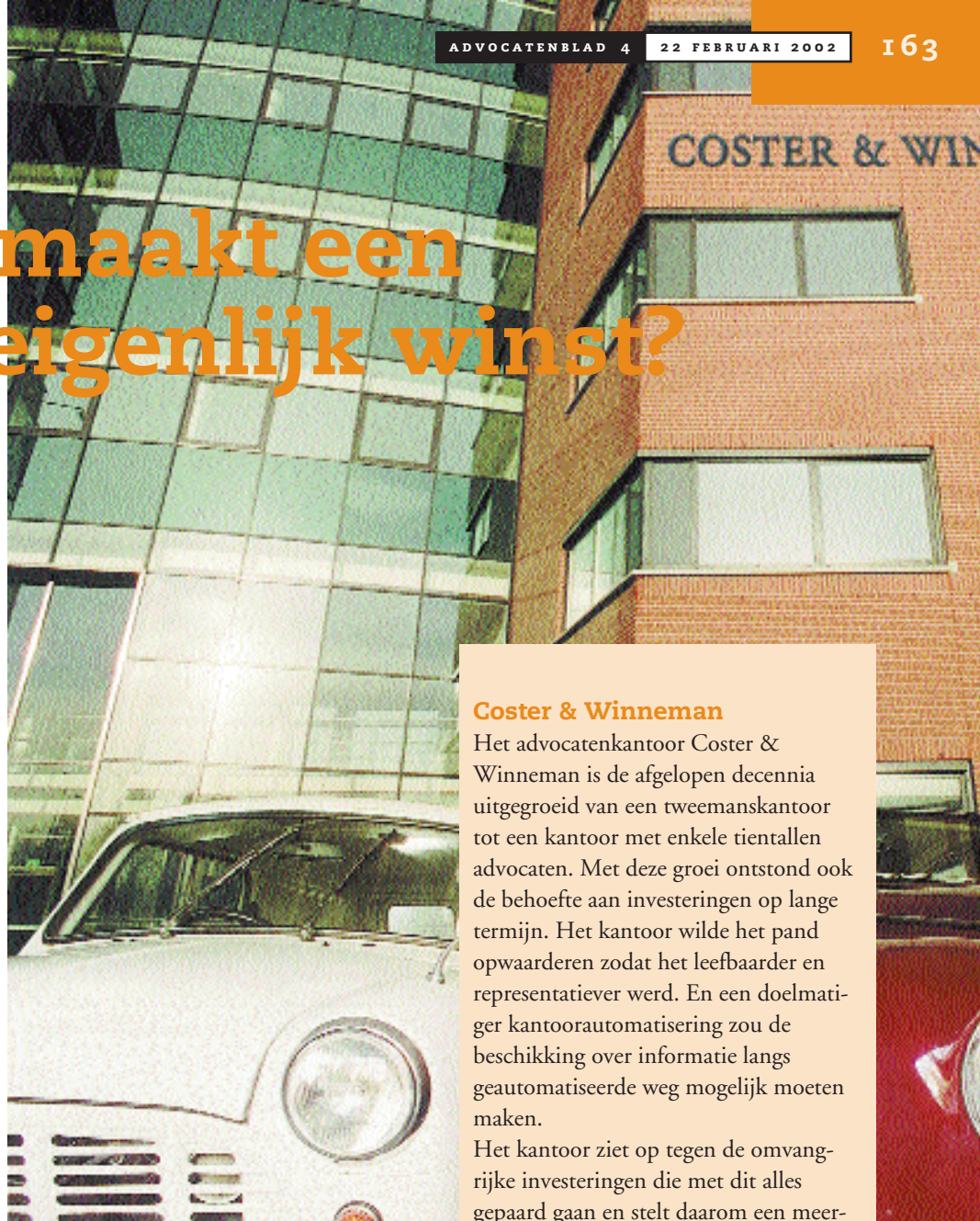
Coster & Winneman

Het advocatenkantoor Coster & Winneman is de afgelopen decennia uitgegroeid van een tweemanskantoor tot een kantoor met enkele tientallen advocaten. Met deze groei ontstond ook de behoefte aan investeringen op lange termijn. Het kantoor wilde het pand opwaarderen zodat het leefbaarder en representatiever werd. En een doelmatiger kantoorautomatisering zou de beschikking over informatie langs geautomatiseerde weg mogelijk moeten maken.

Het kantoor ziet op tegen de omvangrijke investeringen die met dit alles gepaard gaan en stelt daarom een meerjarenplanning op waarin de met de investeringen gemoeide kosten in een reeks van jaren ten laste van het resultaat worden gebracht.

Verskil tussen opbrengst en kosten?

Het bepalen van winst of verlies lijkt een triviale vraagstelling; het gaat om het verschil tussen opbrengsten en kosten. Voor het eenmanskantoor dat periodiek declaraties opstelt is dit winstbegrip wellicht voldoende om te bepalen of aan de financiële doelstelling van kantoor is voldaan. Het bepalen van winst wordt complexer als de kosten van kantoor over langere periodes moeten worden uitgesmeerd om een reëel beeld te krijgen. Het is gebruikelijk om omvangrijke kosten gedurende een reeks van jaren ten laste van de winst te laten



Moeilijke periode

De advocaten van Coster & Winneman hebben de gewoonte zeer incidenteel 'declaraties weg te werken'. Het kantoorbeleid is dat er elk kwartaal wordt gedeclareerd, maar in tijden van drukte blijft er geregeld een stapeltje liggen. In diverse voor het kantoor belangrijke rechtsgebieden worden collega-kantoren echter in de loop der tijd steeds actiever in de cliëntenkring van C&W. Belangrijke bronnen van nieuwe zaken lijken op te drogen. Binnen de maatschap wordt het verlies van goede cliënten als gezichtsverlies ervaren. Sommige advocaten trachten daarom de inzakkende markt wat te verhullen door sneller te declareren en ook door enkele oudere zaken juist nu uit te declareren. Het kantoorbestuur wordt zich daardoor pas laat bewust van de ontstane situatie, waardoor ook passende maatregelen pas laat kunnen worden genomen.

Daarom wordt besloten in de toekomst de opbrengst van zaken te gaan administreren op het moment van uren schrijven, en niet meer op het moment van declareren.

De voorzitter wil weten of uitbreiding van de IE-sectie de totale winst zal verbeteren, maar zelfs over de afgelopen jaren is de winstbijdrage van die sectie onbekend

komen. Deze spreiding over meerdere jaren wordt in elke branche uitgevoerd.

Opbrengsten ontstaan continu

Een tweede complicerende factor is dat de opbrengsten van het uitgevoerde werk niet ontstaan op het moment dat de declaratie wordt vervaardigd maar al (veel) eerder, op het moment dat de advocaat die op basis van gerealiseerde uren wordt vergoed bepaalde werkzaamheden uitvoert. Het is daarom in beroepen en bedrijven die factureren op basis van gewerkte uren zeer gebruikelijk om de opbrengsten te boeken op het moment van uren schrijven. Een belangrijk voordeel hiervan is dat de 'toevallige' datum van verzending van een declaratie geen al te grote invloed heeft op de winst in de periode die op die datum wordt afgesloten.

De systematiek gaat overigens mank als het registeren van gemaakte uren weinig gedisciplineerd geschiedt: het schoksgewijs inleveren van de urengegevens over langere perioden leidt alsnog tot een slecht volgbaar opbrengstenpatroon.

Alternatieve declaratie-afspraken

De beroepsregels voor de advocatuur vormen het kader voor alternatieve declaratie-afspraken. Een zuivere vorm van 'no cure no pay' is niet toegestaan. Advocaten worden echter meer en meer geconfronteerd met de Angelsaksische elementen, waarbij de uitkomst in de zaak mede bepalend is voor de vergoeding. Het 'minoreren en majoreren' was altijd een marginaal verschijnsel, maar recente ontwikkelingen beïnvloeden de declaratie structureel. Dit compliceert de wijze waarop opbrengsten worden geboekt. Aan een slecht aflopende

zaak, waarin uiteindelijk weinig of niets gedeclareerd kan worden, zal immers in de loop van de tijd wel gewerkt zijn, misschien zelfs meer dan aan een goed aflopende zaak.

Het is onverstandig om er bij het realiseren van de uren vanuit te gaan dat het wel goed komt met de declaratie en de 'mindere winst' pas achteraf, ten tijde van de declaratie, in de administratie te verwerken. Het is wenselijk om gedurende de uitvoering van de zaak een reëel beeld op te bouwen van de mate waarin de gewerkte uren leiden tot een (betaalde) declaratie. Het leidende principe hiervoor is in veel organisaties het zogenaamde *voorzichtigheidsbeginsel*. Dit principe bepaalt dat opbrengsten pas worden geboekt op het moment dat het redelijk zeker is dat ze daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Opbrengstherkenning

Er zijn diverse methoden denkbaar om afwijkende regelingen administratief te verwerken. Als diverse mijlpaalproducten zijn afgesproken, ligt het voor de hand om deze mijlpalen als 'zaaksonderdelen' afzonderlijk vast te leggen. Na afronding van een zaaksonderdeel kunnen de bijbehorende opbrengsten worden geboekt.

In een andere, veel voorkomende regeling wordt een plafond afgesproken. Totdat dit plafond is bereikt, kunnen de opbrengsten worden erkend al naar gelang de waarde van de geschreven uren; vanaf het plafond worden de meerdere uren niet meer als opbrengsten gewaardeerd.

Nadelen van deze methoden van 'opbrengstherkenning' is dat het nogal wat

Internationale fusie

Een van de cliënten van kantoor C&W is verwickelend in een internationaal fusieproces. Omdat dit een cliënt is die het kantoor dreigt te verliezen aan agressief opererende collega-kantoren, heeft het bestuur van C&W besloten dat alles op alles moet worden gezet om in dit fusieproces de adviseur van die cliënt te zijn. De cliënt wil wel maar stelt bijzondere eisen aan het declareren. Per activiteit is een begroting opgesteld alsmede een budgetplafond; bij overschrijding van dit plafond kan het bedrag van de overschrijding niet zonder meer in rekening worden gebracht.

Het kantoor wil voorkomen dat de ploeg advocaten die aan dit project gaat werken het kantoor 'rijk rekent' door veel declarabele uren te noteren, die door de gemaakte afspraken wellicht niet kunnen worden gedeclareerd.



Waar zit de winst?

Het kantoor C&W heeft twee grote organisaties als cliënt: A en B. Beide worden bediend vanuit verschillende secties van het kantoor, waarbij de bulk van de werkzaamheden wordt uitgevoerd in de secties Ondernemingsrecht en Intellectuele Eigendom. De voorzitter van de Raad van Bestuur van onderneming A wil aanvullende tariefafspraken omdat zijn bedrijf zoveel zaken aanbrengt. Bij de voorbereiding van een gesprek hierover vraagt de bestuursvoorzitter van C&W zich af welk deel van de kantoorwinst nu werkelijk afkomstig is van cliënt A. Hij realiseert zich tegelijk dat op de agenda van de eerstvolgende bestuursvergadering de mogelijke uitbreiding van de sectie IE wordt behandeld en zou willen of uitbreiding van deze sectie de onder druk staande kantoorwinst zal verbeteren. En hij weet niet eens welke winstbijdrage de sectie de afgelopen jaren heeft geleverd...

werk meebrengt om alle met cliënten gemaakte afspraken nauwkeurig vast te leggen; bovendien stelt het nogal wat eisen aan het administratieve systeem. Daarom wordt soms uitgeweken naar een meer algemene methode: de behandelend en/of verantwoordelijk advocaat evalueert periodiek de waarde van het onderhanden werk en geeft aan welk bedrag als declarabel moet worden beschouwd.

Resultaat per zaak

De kosten van het kantoor kunnen dus op algemeen geaccepteerde wijze worden bepaald en er zijn diverse methoden om de opbrengst gekoppeld aan een zaak als zodanig te registreren. Maar omdat de kosten nog niet aan zaken zijn toegerekend, is er nog geen beeld van de winst per zaak.

Resultaat per dwarsdoorsnede

Door het resultaat per zaak min of meer betrouwbaar te bepalen, kan zowel een overzicht worden verkregen van de winstbijdrage van alle zaken van een cliënt, als van alle zaken van een sectie. Bij een jaarlijkse bespreking met een belangrijke cliënt is het goed te weten welke bijdrage deze cliënt de afgelopen tijd aan kantoor heeft geleverd. Zo kan blijken dat de cliënt die in de wandelgangen bekend staat als de zogeheten *zak met kurken*, waarop misschien zelfs het kantoor drijft, niet noodzakelijk ook de grootste bijdrage levert aan de winst. Dit is van groot belang bij de commerciële benadering van de cliënt.

Als het resultaat per zaak duidelijk is wordt het bovendien mogelijk om de winstbijdrage van een bepaalde vestiging of van alle cliënten in een bepaald marktsegment te bepalen. De 'zaak' is een voldoende gedetailleerd begrip binnen de meeste advocatenkantoren om te dienen als bouwsteen voor effectieve managementinformatie.

Kantoorkosten per zaak

Hoe kan nu dit resultaat per zaak worden bepaald? Resultaat is opbrengsten minus kosten. Over de resultaten heb ik een en ander gezegd, de kosten werden tot hier slechts op het niveau van het gehele kantoor behandeld. Deze moeten nog op redelijk betrouwbare wijze worden gespreid over de

uitgevoerde zaken. Welke methode ook wordt gekozen, het is goed te beseffen dat het overgrote deel van de kosten van kantoor bestaat uit personeelskosten. Dit betreft zowel de salarissen van niet-partners als de (arbitrair vast te stellen) vergoeding voor de geleverde arbeidsinspanning van partners in de maatschap. De overige kosten van het kantoor kunnen, gegeven de dominantie van de personeelskosten, worden toegerekend via een opslag op deze personeelskosten.

Zo kunnen de totale kosten (conform budget of indien geen budgetten aanwezig zijn, conform de gerealiseerde kosten van het vorige jaar) worden toegerekend aan organisatie-onderdelen (bijvoorbeeld secties) of zelfs aan individuele personen. Deze

Partners die een bovengemiddelde winstbijdrage leveren kunnen de nieuwe informatie gebruiken om het maatschapcontract in hun voordeel open te breken

toedeling dient verband te houden met de spreiding binnen kantoor van de verantwoordelijkheid voor kostenbeheersing. Hierna ga ik ervan uit dat de kostentoekening plaatsvindt op het niveau van de sectie.

Als de totale kosten per sectie zijn bepaald moeten ze nog worden verdeeld over de uitgevoerde zaken. Het meest voor de hand liggende aanknopingspunt is het aantal uren dat fee-earners op de zaken hebben geschreven. De geschreven uren vormen gegeven het grote aandeel van de personeelskosten een betrouwbare sleutel; een uur van een advocaat kan maar eenmaal worden besteed. Tenslotte maakt het voor de kosten van kantoor als geheel niet uit aan welke zaak deze uren worden besteed, ervan uitgaande dat zaakspecifieke kosten direct als verschot ten laste van de zaak worden gebracht.

Administratieve consequenties

Het vorenstaande heeft als belangrijke consequentie voor de administratie dat elk geschreven uur niet alleen dient te zijn

voorzien van een 'verkoopstarief' (dat tarief waarvan verwacht wordt dat het aan de cliënt in rekening kan worden gebracht), maar ook van een kostprijsstarief. De kosten van de zaak worden gevormd door de kostprijs van de geschreven uren, eventueel verhoogd met de kosten van verschotten die ten laste van de zaak zijn gebracht, maar (bij nader inzien) niet kunnen worden doorberekend aan de cliënt.

Als het kantoor eenmaal een kostprijs-systematiek heeft bepaald, kunnen moderne administratieve systemen zonder veel extra inspanning de gewenste aanvullende informatie leveren. Omdat de uren van de *fee earners* toch al nauwkeurig moeten worden genoteerd ten behoeve van het declareren, brengt het in kaart brengen van de kostprijs

per zaak nauwelijks extra administratieve lasten mee.

Vragen

Een goed functionerend en door de kantoorgenoten geaccepteerd kostprijsstelsel kan niet in een keer worden ingevoerd. Langzamerhand moet het besef groeien, uitmondend in de vraag: wat betekenen deze cijfers? Ook moeten oneffenheden in het toerekeningsmodel worden gladgestreken. Voorkomen moet worden dat de analyse van de kostprijzen een doel op zich wordt: elk model vraagt om arbitraire keuzes en vaak is het belangrijker dat er een keuze wordt gemaakt dan welke keuze precies.

Bij het uitwerken van het model zijn de volgende vragen van belang:

- Wordt er gewerkt met de *integrale kostprijs*, waarin alle kantoorkosten zijn versleuteld, of worden alleen de *directe personeelskosten* in de kostprijs verwerkt?
- Hoe wordt een *variatie in productiviteit* verwerkt in de kostprijsstarieven? Omdat de kostprijs per (direct) uur wordt berekend, heeft een afwijking in productiviteit

een directe invloed op de mate waarin de kostendekking die voortkomt uit de opgebouwde uren tegen kostprijs, inderdaad de werkelijke c.q. gebudgetteerde kosten dekt.

- Hoe wordt omgegaan met de *interne effecten* van het bekend worden van een kostprijs? Als de kostprijs op persoonsniveau wordt bepaald, kan vrij eenvoudig het salaris van de desbetreffende persoon worden bepaald. Indien gewenst kan dit effect worden weggenomen door de kosten op sectieniveau te bepalen en door de gehele sectie te betrekken bij de benodigde kostendekking.

Geen gekleurde beelden

Het inzicht in de resultaten per zaak – idealiter in absolute cijfers én in omzetpercentage – zal vaak tot verrassende conclusies leiden. De visie op bepaalde rechtsgebieden en op bepaalde cliënten kan weleens fundamenteel moeten worden bijgesteld. Het is bovendien mogelijk om de winstbijdrage per partner in de maatschap te bepalen. Partners die een bovengemiddelde winstbijdrage leveren, zouden deze informatie kunnen gebruiken om aanpassing van het maatschapcontract in hun voordeel te bereiken. En zo zou een deel van de cultuur die in de maatschap heerst verloren kunnen gaan. Dat kan betreurenswaardig zijn, maar het zou dan in elk geval geschieden op basis van voor iedereen inzichtelijke en begrijpelijke informatie, en niet op basis van gekleurde beelden van de werkelijkheid.

Noot

- ¹ Drs M.C. de Heer is werkzaam bij Cap Gemini Ernst & Young te Utrecht en adviseert regelmatig advocaten- en notariatskantoren bij de opzet van administratieve systemen en de geautomatiseerde ondersteuning hiervan. Contact?: marco.de.heer@cgey.nl.

Boekbespreking

Alles voor de veiligheid, met een mooie tint

In de geborgenheid van de gevangenis: de betekenis van de nieuwe Nederlandse gevangenisbouw.

Lynsey Dubbeld. Amsterdam University Press, 2001. 136 p., € 13,50.



Bespiegelen op de moderne Nederlandse gevangenisbouw: wie goed kijkt, ziet dat het huidige strafklimaat wel heel erg lijkt op dat van voor de Verlichting. Alleen vindt het simpel opbergen nu plaats buiten de stad in vriendelijk ogende gebouwen.

Patrick van IJzendoorn
freelance journalist

Hevig waren de protesten toen in de jaren zeventig de Bijlmerbajes werd gebouwd. Architecten, juristen, maatschappelijk werkers, psychiaters, politici, journalisten en artsen verwierpen de grootschaligheid van het 'betonnen hoogbouwmonstrum', de geïsoleerde ligging ervan en het interne televisiecircuit. Een kwart eeuw en vele nieuwe gevangenissen later zorgden ook de plannen voor de verplaatsing van deze 'onmenselijke' gevangenis naar Zaanstad voor weerstand. Terwijl voornoemde bevolkingsgroepen zwegen, kwamen de klachten deze keer van de gewone burgerij.

Ongeveer 85 procent van de Zaankanters stemde tegen de herrijzenis van deze bajes in een natuurgebied, dichtbij een hotel en een begraafplaats bovendien. De voorstemmers waren vooral blij dat hun buurt gevrijwaard bleef.

Dat de gevangenis als gebouw uit het blikveld van de burger verdwijnt, is één van de motieven in Lynsey Dubbeld's *In de geborgenheid van de gevangenis*. Volgens de jonge filosoof is de 'verbanning' naar industrieterreinen en bedrijvenparken typerend voor de Nederlandse gevangenisbouw vanaf de jaren tachtig. Behalve naar de lig-

ging kijkt ze naar het uiterlijk van de nieuwe gevangenissen, zoals de Franse filosoof Michel Foucault indertijd de binnenkant bestudeerde. Ligging en uiterlijk laten namelijk zien wat de overheid, in naam van de burgers, voorheeft met het opsluiten van mensen.

Het boek had evengoed *Simpel opbergen* kunnen heten, ware het niet dat deze titel al was benut voor een boekje dat verscheen bij het openen van een inrichting in het Brabantse Grave, een decennium geleden.

Een gevangenis hoeft niet af te schrikken maar moet de burger geruststellen

Soberheid was daar het motto, een 'simpel' regime zonder idealen. 'In de jaren zeventig zou het onmogelijk zijn geweest dat Justitie een boekje met een dergelijke titel en met zulke associaties had uitgebracht. Maar sinds de jaren tachtig lijkt elk geloof in heropvoeding of verbetering van de crimineel geheel van de agenda verdwenen, ook van de agenda van Justitie zelf. Nu bergt men criminelen simpel(weg) op, om hen voor enige tijd aan het maatschappelijke leven te onttrekken - gedurende die tijd is de samenleving "veilig", constateert ze. Zolang 'het kwaad' onzichtbaar is, bestaat het niet, lijkt de wijdverspreide gedachte. 'Buiten de veilige cocoon van het rijtjeshuis heerst de angst voor geweld van anonieme en gedemoniseerde "anderen".' Dubbeld vergelijkt de particulier bewaakte woonwijken ('gated communities' heten ze in de Verenigde Staten) en passant met luxe-gevangenissen.

Weer simpel opsluiten

Volgens de schrijfster komt het hedendaagse strafklimaat in wezen overeen met dat uit de premoderne tijd. In de periode voor de Verlichting was de gevangenis louter bedoeld om mensen tijdelijk in op te sluiten. Dat simpele opsluiten gebeurt nu echter niet meer in afschrikwekkende gebouwen midden in de stad, zoals De Koepel in Haarlem, maar in vriendelijk ogende complexen aan de periferie. Voorbeeld daarvan is het Rotterdamse huis

van bewaring De Schie, een kleurrijk bouwwerk met een verborgen ingang, een bijna komisch ontwerp van Carel Weeber, de architect van 'het wilde wonen', of, treffender, 'het wilde zitten'. Een gevangenis hoeft niet af te schrikken - dat heeft weinig zin, leert de ervaring - maar de zich onveilig voelende burger geruststellen. Het is dat er muren omheen staan, anders zouden de nieuwste gevangenissen niet onderdoen voor gewone kantoorpanden. Als er maar niemand kan ontsnappen en de cipiers veilig kunnen werken, is het idee. Naast dit cultuurfilosofische motief achter de exodus uit de stad, spelen ook praktische en financiële overwegingen mee.

Bezuinigingen hebben nog iets anders doen terugkeren: het panopticon van Jeremy Bentham. Deze Engelse nuttigheidsdenker maakte eind achttiende eeuw het ontwerp voor de 'ideale' gevangenis, een rond 'penitentiair inspectiehuis' waarin elke bewoner zich voortdurend bekeken voelt

door een centraal gelegen bewakingspost. Deze vorm van disciplineren is omstreden - Foucault noemde het een 'wrede kooi' - maar in 1996 stelde Justitie voor om al het gedetineerdenverkeer van en naar de woonafdelingen via een centrale post te laten gaan. Een jaar eerder was in Lelystad al een uit twee koepels bestaande gevangenis geopend. Een eerbetoon aan de panopticon-gedachte, maar dan met een gezelliger voorkomen en wat minder aandacht voor de heropvoedingsidealen die nog wel leefden bij de zuinige optimist Bentham. Dubbeld toont aan dat architectuur allesbehalve politiek neutraal is. Voor haar boeiende, wetenschappelijk verantwoorde verhandeling geldt hetzelfde. De toonzetting verraadt dat ze weinig ziet in het simpel, goedkoop en illusieloos wegstoppen van gevangenen. Of ze het leuk vindt of niet, haar boek is opeens heel actueel geworden, nu alom de roep klinkt om meer cellen, bevolkt door meerdere gevangenen als het even kan. Zelfs rijdende cellen zijn denkbaar. Alles voor de veiligheid, zolang de bewoonde wereld gevrijwaard blijft. En de gevangenissen een mooie tint hebben. ■

Overgangsrecht voor kantonzaken

Tot nu toe bleef onderbelicht dat hoger beroep tegen kanton-gerechtsvonnissen van vóór 1 januari 2002 bij de rechtbank – en niet bij het hof – moet worden aangebracht.

D. Rijpma en J. Ekelmans
advocaten te Den Haag

In het kader van de invoering van het nieuw burgerlijk procesrecht wordt alom aandacht besteed aan het overgangsrecht van art. VII van wetsvoorstel 26 855. Het lijkt er echter op dat de afzonderlijke overgangsbepalingen voor kantonzaken – met name voor wat betreft het aanwenden van rechtsmiddelen – te weinig aandacht krijgen.¹ Daarover schrijft Wiersma in zijn fraaie overzichtsartikel in het *Nederlands Juristenblad* het volgende: 'Krachtens die overgangswetgeving blijft alleen voor een voor 1 januari 2002 ingesteld beroep van een kantonzaak nog alles bij het oude, zodat slechts dit appel door de rechtbank wordt behandeld. En hetzelfde geldt voor een voor 1 januari 2002 gegeven uitspraak door de kantonrechter.'²

De laatste volzin is kort, maar met name in de daar vermelde situatie zit de afwijking ten opzichte van art. VII van wetsvoorstel 26 855.

Art. VII lid 2 bepaalt dat voor de mogelijkheid van het aanwenden van rechtsmiddelen tegen beslissingen van voor de inwerkingtreding van de wet, het oude recht geldt. Uit art. VII lid 1 volgt evenwel dat als het rechtsmiddel wordt aangewend voor die datum het oude procesrecht van toepassing blijft, en *a contrario* dat als het rechtsmiddel wordt aangewend op of na die datum het nieuwe procesrecht van toepassing is.³ Dat zou betekenen dat hoger beroep van een vonnis van een kantonrechter dat bijvoorbeeld op maandag 3 december 2001 is geweest, zou moeten worden ingesteld bij het gerechtshof wanneer het na 1 januari 2002 zou worden ingesteld. Artikel 2 van hoofdstuk 15 van de Aanpassingswet houdt echter (ingevolge lid 2, en bij gebreke van een *a contrario*-regel als die van art. VII lid 1) in dat ook bij het instellen van een rechtsmiddel na inwerkingtreding van de wet, voor kantonzaken waarin voor inwerkingtreding uitspraak is gedaan, het oude recht blijft gelden, zodat het hoger beroep in het hier voor vermelde voorbeeld ook na 1 januari 2002 moet worden ingesteld bij de rechtbank.⁴ Voor de vraag of het appel vervolgens wordt behandeld met toepassing van het oude of het nieuwe procesrecht, is daarentegen – conform de *a contrario*-regel van art. VII lid 1 – beslissend of het appel door het uitbrengen van de dagvaarding is ingesteld voor of na 1 januari 2002.⁵

Kortom: de hoofdregel in kantonzaken is dat rechtsmiddelen tegen uitspraken van kantonrechter van voor 1 januari 2002 ook na 1 januari 2002 moeten worden ingesteld overeenkomstig het oude recht.

Overigens menen wij dat wanneer tóch hoger beroep wordt ingesteld bij het gerechtshof, het gerechtshof de zaak op de voet van art. 73 Rv zal moeten verwijzen naar de rechtbank. De procedure wordt dan, in de stand waarin zij zich bij de verwijzing bevindt, voortgezet voor de rechter naar wie de zaak is verwezen. Zie art. 74 lid 3 Rv.⁶

Noten

- 1 Zie voor die overgangsbepalingen de artt. 1 en 2 van hoofdstuk 15 van de Aanpassingswet modernisering rechterlijke organisatie (*Stb.* 2001, 584, wetsvoorstel 27 875).
- 2 H.W. Wiersma, 'Inhaalmanoeuvres van het burgerlijk procesrecht', *NJB* 2002/1, p. 11.
- 3 *Kamerstukken II* 1999-2000, 26 855, nr. 3, p. 196.
- 4 *Kamerstukken II* 2000-2001, 27 878, nr. 3, p. 34. Minister Korthals heeft het in de Eerste Kamer op vragen van de heer Holdijk ook nog eens duidelijk gezegd: 'Uit het overgangsrecht (...) vloeit voort dat het appel moet worden aangebracht bij de rechtbank.' Zie *Handelingen I*, 2001-2002, p. 509, m.k. Zie voorts P.A. Stein/A.S. Rueb, *Compendium van het nieuwe burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2002, p. 18, voetnoot 41.
- 5 Zie *Handelingen I* 2001-2002, p. 509, m.k.
- 6 Zie ook Stein/Rueb (2002), p. 62. Hoe na verwijzing moet worden gehandeld wordt geregeld in art. 74 leden

Civiele rolreglementen bij de gerechtshoven

Sinds 1 januari jl. geldt in civiele zaken bij de hoven een nieuw uniform reglement. De belangrijkste wijzigingen en de vindplaatsen aangestipt.

Willem Heemskerck
redactielid

Vanaf 1 januari 2002 geldt – in verband met de inwerkingtreding van het nieuwe Boek 1 Rv – een nieuw uniform reglement, waaraan de vijf hoven door middel van geconsolideerde toevoegingen bijzondere reglementen hebben toegevoegd.

Men zie voor de verschillende reglementen:

- Amsterdam: *Stcrt.* 2002, 21, p. 50
- Arnhem: *Stcrt.* 2002, 10, p. 24
- Den Bosch: *Stcrt.* 2002, 25, p. 23

- Den Haag: *Stcrt.* 2001, 249, p. 73
- Leeuwarden: *Stcrt.* 2002, 13, p. 21

De reglementen zijn toegankelijk via www.overheid.nl, klik 'Officiële Publicaties', vink 'Departementale regelgeving Staatscourant' onder 1, vul 'rolreglementen' in onder 2a bij 'Vrij woord of zinsdeel', vink 'titel' in plaats van 'tekst' en klik 'Zoek'. Een andere mogelijkheid is www.rechtspraak.nl, ga naar 'De gerechten', klik 'De gerechtshoven' en vervolgens het betrokken hof, 'Reglementen' en dan 'Rolreglement'; op 8 februari 2002 vermeldde de sites van de gerechtshoven te Den Bosch en Leeuwarden echter nog slechts de oude reglementen.

De belangrijkste wijzigingen hangen samen met het vervallen van de fourneerplicht, waarvoor de art. 2.2.d en 2.2.n zijn geschreven.

Art. 2.2.d bepaalt dat bij het nemen van de eerste memorie (gelijktijdig) een kopie van het

procesdossier van de eerste aanleg moet worden overgelegd, met inventaris en dat die inventaris ook aan de desbetreffende memorie wordt gehecht. Dus: memorie van grieven met inventaris en – separaat – inventaris met kopie procesdossier eerste aanleg. Die inventaris vermeldt de in eerste aanleg gewisselde processtukken en de eventuele producties.

Art. 2.2.n bepaalt dat bij het vragen van arrest beide partijen een kostenstaat van alle instanties overlegt, alsmede een inventaris van de in hoger beroep gewisselde stukken. Het gerechtshof te Den Bosch heeft daarvoor bij bijzonder reglement een model vastgesteld.

Voor verdere wijzigingen zie men de reglementen.

‘De advocatuur dreigt een hijgerig, neurotisch wereldje te worden’

Het adagium *Virtus nobilet* is vervangen door een nieuw devies: *vrije tijd adelt!* Maar geldt dat ook voor de advocatuur en de rechterlijke macht? Over de zoektocht naar het evenwicht tussen werk en vrije tijd.

Martine Goossens



Mr. Tjakko Knoop Pathuis (50), ex-partner bij Houthoff Buruma advocaten in Amsterdam. Knoop Pathuis en zijn vrouw Finette Jacobs wonen sinds kort in Crestet, Zuid Frankrijk.

Donderdagmorgen 10.00 uur, thuis bij Tjakko Knoop Pathuis in zijn woning in Amsterdam Zuid: “We zijn een paar weken in Nederland om dit appartement te verkopen. Daarna reizen we af naar Frankrijk, waar we een 17^e eeuwse wijnboerderij hebben gekocht: La Fontaine de Charambaud. Vorig jaar hebben we besloten ons permanent te vestigen in Crestet, een middeleeuws burchtstadje temidden van de wijngaarden aan de voet van de Mont Ventoux.

Foto: Chris van Houts



Ik ben bijna twintig jaar advocaat geweest bij Houthoff. De laatste tijd hebben zich in de advocatuur een aantal ontwikkelingen voorgedaan waar ik kritisch tegenaan kijk en die naar mijn mening ten koste gaan van de aantrekkelijke aspecten van het vak. Wat ik bijvoorbeeld jammer vind is de toenemende schaalvergroting, die steeds meer regeltjes en richtlijnen tot gevolg heeft. De autonomie van de individuele advocaat gaat daardoor verloren. Ook sta ik kritisch tegenover de internationalisering. Door Angelsaksische invloeden neemt de aandacht voor geld, glamour en status toe. De advocatuur dreigt een hijgerig, neurotisch wereldje te worden.

DE

E



Ik heb met plezier bij Houthoff gewerkt, maar de laatste jaren vond ik minder voldoening in mijn werk. Ik vind dat de advocatuur oppervlakkiger wordt doordat de verkeerde doelen worden gesteld. De nadruk ligt naar mijn mening teveel op omzet en winst. Door in declarabele uren te denken ontnem je jezelf de tijd en de rust om aandacht te besteden aan studie en andere niet-rendabele activiteiten, zoals publiceren. Door een constante toename van werk en minder tijd om dat werk op het gewenste niveau uit te voeren, ontstaat intellectuele oppervlakkigheid. Een verschraling die ook optreedt omdat je jezelf te weinig tijd gunt kritisch na te denken over de vraag wat nu werkelijk de inspirerende aspecten van het beroep zijn en hoe je die

kwaliteiten zou moeten bereiken. Ik houd van het vak, amuseer me met het recht, maar mijn werk als partner stond in toenemende mate in het teken van 'management- en tempovaardigheden': hoe slaag je erin steeds meer ballen in de lucht te houden? Ik werkte zeker zestig uur per week en hield dat vol op routine. Aan iets anders dan werken kwam ik nauwelijks toe. In de weekenden hoorde ik vanachter mijn raam de vogeltjes fluiten, maar ik had geen tijd om naar buiten te gaan. Ik raakte ontevreden over het structurele gebrek aan aandacht voor andere dingen die ik fascinerend vind in het leven. Geen tijd voor een goed boek, een mooi gedicht, geschiedenis of muziek. In toenemende mate begon ik weerzin tegen mijn werk te voelen.

Ik heb lange tijd nagedacht over een alternatief voor het leven dat ik leidde. Ik heb gespeeld met de gedachte aan een overstap naar de rechterlijke macht of een klein kantoor met bevriende advocaten. Maar langzaam kwam ik tot het besef dat ik de rechtsbeoefening te eenzijdig vond. Ik had eigenlijk geen zin meer in jarenlange procedures en strijdende mensen. Uiteindelijk koos ik voor een radicale oplossing: weg van het vak en weg van het recht. Veel advocaten werken alsof ze nog tien levens op de plank hebben liggen. Alsof ze, als ze 65 zijn en opgebrand, gewoon een nieuw leven uit de kast trekken. Om niet bedrogen uit te komen koos ik voor een bestaan dat in alle opzichten anders is. Ik heb een rationeel, cerebraal leven tussen vier muren in de stad ingeruild voor een romantisch ruraal bestaan, waar plaats is voor de zintuiglijke ervaring van lucht, licht en ruimte. Maar het was een hele stap om

alle zekerheden over boord te zetten en te kiezen voor een leven zonder structuur. Toen ik eenmaal de beslissing genomen had om te stoppen met de advocatuur heb ik moeilijke momenten gekend. Ik stond 's morgens in de supermarkt achter mijn boodschappenkarretje en dacht: wat doe ik hier? Waarom ben ik niet aan het werk? Nu we permanent in Frankrijk wonen vragen mensen me soms meewarig of ik wel voldoende intellectuele uitdaging vind in mijn nieuwe bestaan. Tja, er is natuurlijk verschil tussen een gesprek met de Franse metselaar over het storten van een betonvloertje en het brainstormen met kantoorgenoten over gecompliceerde juridische kwesties. En dat is inderdaad wel een groot gemis: de dagelijkse gesprekken met gelijkgestemde juristen. Maar de intellectuele uitdaging vind ik wel degelijk. Voor mij is die direct gekoppeld aan de vrijheid die ik nu ervaar: het in staat zijn, met kritische distantie maar zonder middelbare geborenheid, open te staan voor alles wat zich in het leven voordoet.

Mijn huidige werk bestaat uit het ontvangen van gasten en het uitbreiden van de voorzieningen op en rond de boerderij. Ik bouw aan mijn toekomst in Frankrijk, waar ik weer 'from scratch' moet beginnen. Ik verdiep me in de geschiedenis van Crestet, het land, de taal en de gebruiken. Mijn bestaan heeft niet meer de status van dat van een advocaat. Ik leef nu in een andere werkelijkheid. Als ik fiets door de heuvels hoor ik de vogeltjes en voor het eerst sinds jaren heb ik tijd om echt naar ze te luisteren." ■

In het nieuws

De kwantitatieve top

Uitgeverij KSU maakte op 19 januari jl. in Amsterdam weer haar jaarlijkse Top 30 bekend. In het volgende nummer doen we verslag van de opinies die bij die gelegenheid te horen waren. Hier alvast de cijfers: de tien grootste en de tien snelst groeiende kantoren.

Top 10 Nederlandse advocatuur 2002

	Advocaten
1 NautaDutilh (1)	332
2 De Brauw Blackstone Westbroek (2)	248
3 Houthoff Buruma (3)	243
4 AKD Prinsen Van Wijmen (4)	211
5 CMS Derks Star Busmann (5)	172
6 Loyens & Loeff (8)	164
7 Allen & Overy (6)	163
8 Stibbe (7)	157
9 Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn (9)	145
10 Holland Van Gijzen (10)	138

De grootste groeiers 1998-2002

	2002	1998	Groei in %
1 Kennedy Van der Laan (5)	84	35	140
2 Van Diepen Van der Kroef (4)	88	39	125,6
3 Clifford Chance (3)	121	55	120
4 Freshfields Bruckhaus Deringer (-)	46	21	119
5 Holland Van Gijzen (1)	138	67	106
6 Wouters/Andersen Legal (2)	79	39	102,6
7 Steins Bisschop Meijburg & Co (7)	65	35	85,7
8 SchutGrosheide (11)	87	51	70,6
9 Boekel De Nerée (6)	116	68	70,6
10 Dirkzwager (10)	78	47	66

(advertentie)

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Ten behoeve van de advocatuur en het bedrijfsleven.
Voormanstand in bedrijfsrecherche in binnen- en buitenland.

- oorspronkelijk zakenovername
- overname van concurrentiebeding
- diefstal van bedrijfsinformatie
- handelsinformatie
- fraude
- privé-onderzoeken

Telefoon : 010 - 477 33 22 E-mail : info@fif33.nl
Fax : 010 - 477 08 30 Internet : www.fif33.nl

Vraag onze brochure aan voor ons totaalpakket aan diensten.

Bezoekadres: Heemrandsingel 186, 3201 DM Rotterdam
Correspondentieadres: Postbus 25230, 3001 HE Rotterdam



Uw recruiter als stille vennoot
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM



TEL 010 - 240 06 05



Vrouwe Justitia opzij

WASHINGTON — Het was de Amerikaanse Justitieminister Ashcroft een doorn in het oog: keer op keer verscheen hij op foto's in de krant met direct boven zijn schouder het levensgrote beeld van een halfnaakte Vrouwe Justitia. Voor een minister die bekend staat als pleitbezorger van traditionele 'gezinswaarden', en die zijn medewerkers wekelijks voorgaat in gebed, voelt dat bepaald ongemakkelijk.

Het in aluminium uitgevoerde standbeeld in kwestie heet *Spirit of Justice*, en staat al sinds de bouw van het ministerie, in 1936, naast het podium in de publieke ruimte van het Ministerie van Justitie. Een van haar borsten is volledig ontbloot. Aan de andere kant van het podium staat *Majesty of Law*, een mannenfiguur gekleed in niets dan een lendendoek.

De standbeelden vormen een dankbaar object voor persfotografen. Berucht is de persconferentie waarop toenmalig justitieminister

Meese een rapport over pornografie presenteerde. De grond voor hem lag bezaaid met fotografen, plat op hun rug om de minister samen met de ontblote *Spirit of Justice* vast te leggen. Ashcroft heeft nu echter ingegrepen. Het ministerie bestelde blauwe gordijnen, reikend van het plafond tot de vloer. Tijdens toekomstige ministeriële persconferenties zullen de neoclassicistische beelden decent aan het oog worden onttrokken.

Volgens een woordvoerder van de minister zijn de gordijnen slechts bedoeld om 'het decor geschikter te maken voor tv-camera's'. Maar voor critici demonstreren ze symbolisch dat conservatieve Amerikanen bereid zijn *Justice* en *Law* opzij te schuiven om hun doel te bereiken. 'Waarom het beeld niet meteen gehuld in een Afghaanse *burqa*?' schamperde een briefschrijver in de *Washington Post*.

(Peter Vermij)

Reacties

Opmerkingen model dagvaarding

Naar aanleiding van de in *Advocatenblad 2002-1, p. 18-20* afgedrukte modeldagvaarding kreeg ik uit verschillende hoeken drie opmerkingen, die vermelding waard zijn.

Gevraagd werd waarom in de aanzegging ex art. 111 lid 2 sub i Rv in een sector civiel zaak ervoor is gekozen om de volledige tekst van art. 139 Rv over te nemen – dus: 'indien gedaagde niet op de eerste of op een door de rechtbank nader bepaalde roldatum in het geding verschijnt dan wel verzuimt procureur te stellen (...) – en niet slechts wordt gewezen op het verzuim van procureurstelling, omdat dat immers de enige wijze is waarop een gedaagde in een sector civiel zaak kan verschijnen. De reden hiervoor is dat dat laatste niet altijd juist is, omdat gedaagde blijkens art. 123 lid 1 Rv in het relatief unieke geval dat ook eiser ten onrechte geen procureur heeft gesteld, zonder procureur in een sector civiel zaak kan verschijnen (ik stel mij daar een in persoon binnenlopen bij de rolzitting bij voor), zij het dat de rechter dan over en weer de gelegenheid dient te bieden om – binnen een door de rechter te bepalen termijn – alsnog procureur te stellen. Dus aan het enkele verzuim van procureurstelling is niet altijd zonder meer de consequentie van verstekverlening (etc.) verbonden, te weten niet wanneer eiser geen procureur heeft gesteld én gedaagde wel in persoon verschijnt. Daarom zou het aanbeveling kunnen verdienen om in de aanzegging onderscheid aan te leggen tussen verschijning en procureurstelling. De eiser die zeker van zijn zaak is wat betreft zijn procureurstelling kan echter waarschijnlijk zonder enig bezwaar volstaan met de aanzegging: 'indien gedaagde verzuimt procureur te stellen (...)'.
(Willem Heemskerk)

Het in de modeldagvaarding achter 13 genoemde liquidatietarief III was niet f 1.700,- per punt (dat was tarief IV), maar f 1.100,-. Inmiddels is dat overigens € 499,-. Het liquidatietarief staat in het *Vademecum Advocatuur 2002*, p. 443-453 en is ook te raadplegen via www.advocatenorde.nl, klik Algemeen, klik Tarieven, klik Liquidatie- en andere tarieven.

Art. 10 van het Besluit tarieven ambtshandelingen gerechtsdeurwaarders bepaalt dat de exploitkosten worden verhoogd met een percentage dat overeenkomt met het percentage als bedoeld in art. 9 lid 1 van de Wet op de Omzetbelasting 1968, indien de opdrachtgever de hem in rekening gebrachte omzetbelasting niet op grond van die wet kan verrekenen en dat nadrukkelijk verklaart, en de deurwaarder aan de voet van het exploit verklaart dat de kosten in verband daarmee zijn verhoogd. Veel deurwaarders hebben voor die mededeling inmiddels een stempel, maar in voorkomend geval zou de opdrachtgever er ook zelf voor kunnen kiezen om die mededeling in het concept-exploit tussen de kostenopgave en de te plaatsen handtekening van de deurwaarder op te nemen. Die verklaring zou als volgt kunnen luiden: 'Eiser kan op grond van de Wet op de Omzetbelasting 1968 de hem in rekening gebrachte omzetbelasting niet verrekenen, derhalve verklaart ondergetekende opgemelde kosten te hebben verhoogd met een percentage gelijk aan het percentage genoemd in bovengenoemde wet.'

(Willem Heemskerk)

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Op weg naar zijn cliënt was hij benieuwd of het karkas van een dood konijntje nog langs de snelweg zou liggen. Daags tevoren was een roofvogel in de weer geweest met het beestje. Aan het op het oog slordig verpak had hij gemeend dat het een buizerd betrof maar het Rizla vogelboek deel II bracht hem aan het twijfelen. Hij ging zijn cliënt ophalen. Voor de tweede keer deze week want gisteren was hij ook al langs geweest maar hij had de zittingsdatum verkeerd in de agenda genoteerd. 'Maakt een lekkere professionele indruk', had zijn vrouw nog gezegd. Hij had maar gezwegen.

Zijn cliënt beschikte als 'young executive' over de nieuwste modellen automobielen. X mocht rijden in de nieuwste Mini, het Brits-Duits wangedrocht waar Mr. Bean geen goed woord voor over zou hebben, maar hij bedankte voor



de eer en vouwde zich naast zijn cliënt in het vehikel.

Op de rechtbank aangekomen zag hij zijn opponent al van verre, een man van een rechtsbijstandverzekeraar, in net het verkeerde pak en met net het verkeerde, driekwart lange jasje. Dat het tot een zitting had moeten komen was al onbegrijpelijk en, alles in de visie van X, volledig de schuld van 'mr. Das'. Die had met veel gezemel en gesiemel niks willen afdoen van de post buitengerechtelijke kosten. 'Waar betaalt die man dan premie voor', had X gramstorig geroepen, waarop hij meteen een arrest van de Hoge Raad om zijn oren kreeg.

De rechter was een oude bekende voor X. Een ex-president van de Rechtbank naar hij zich wist te herinneren. De man had alles gezien en gehoord en maakte zich nergens druk over. Het ging allemaal over een partij plastic tasjes waarvan een deel op de lasnaad open was gescheurd.

'Die akte met producties zat niet bij de stukken', meldde de rechter minzaam richting mr. Das. Deze bladerde tevergeefs in het dossier naar de omissie van de PTT. 'Tja', zei de rechter ondertussen 'dat soort dingen blijft vaak in goede bedoelingen steken'. X leunde achterover. Van mr. Das zou hij die middag geen last meer hebben, zo was zijn indruk. Hij had echter te vroeg gejuicht, want nu kreeg ook zijn cliënt een veeg uit de pan die op de inkoopopdracht had verwezen naar

verkoopvoorwaarden, zo meldde de rechter fijntjes. Zijn cliënt kwam er niet uit. Het leek X het beste om de stijl van de rechter over te nemen: 'een leermoment zou ik menen' sprak hij. Even keek de rechter hem wat langer aan, alsof hij begreep dat hij het spel meespeelde.

Mr. Das zat nog niet echt in de wedstrijd en begon op klagerige toon te citeren uit de algemene verkoopvoorwaarden van zijn cliënt maar moest na enige minuten toegeven dat de passage niet op de situatie sloeg. 'Ik heb de voorwaarden niet gemaakt', piepte hij tegen de rechter. 'Ik prijs u gelukkig', was de dodelijke reactie. 'Ja ik wil die tasjes best bekijken', zei de rechter 'en u kunt er nog lekker lang over procederen maar zou u toch niet de gang eens op gaan?'. Aldus geschiedde. Warempel begon mr. Das weer over die buitengerechtelijke kosten. X schoot vol. 'Ik heb je nog nooit zo kwaad gezien', zei zijn cliënt later. Nou dat kon geen kwaad voor de relatie dacht X; liet hij zijn pokerface ook eens vallen.

Door het getalm en gezeur van mr. Das was de andere zaak al binnen geroepen, ze waren net te laat tot overeenstemming gekomen. Niks aan te doen. X meldde de bode dat ze er uit waren en of de bode dan zo vriendelijk wilde wezen om dat aan de rechter door te geven. We namen afscheid. Mr. Das hees zich weer in zijn driekwart bonkertje en sjokte naar het nabij gelegen treinstation.

Op de snelweg was het lijkje van het dood konijn inmiddels verdwenen. ■

Uitspraken Geschillencommissie

De uitspraak is bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. De bewerking houdt in dat sommige details zijn weggelaten en andere gewijzigd, en ook her en der enige uitweidingen – in het bijzonder waar het gaat om het weergeven van het standpunt van de cliënt of de advocaat – zijn weggelaten.

Arbitraal vonnis d.d.16 februari 2001 (Doo/0011)
(Mr. B.G.L. van der Aa)

Arbitraal beding

Indien het geschil betrekking heeft op onbetaald gebleven declaraties en geen schriftelijk verweer wordt gevoerd, wordt de zaak afgedaan door de voorzitter van de Geschillencommissie.

Bevoegdheid arbiter en plaats van arbitrage

1. De bevoegdheid van de arbiter berust op een overeenkomst tot arbitrage, zoals vervat in de door beide partijen ondertekende intakeformulier, waarbij partijen zich voor de beslechting van alle geschillen ontstaan naar aanleiding van de totstandkoming en/of uitvoering van de dienstverlening, inclusief alle declaratiegeschillen, onderwerpen aan arbitrage door de Geschillencommissie Advocatuur (hierna te noemen: de Commissie). Aldus is voldaan aan de eis van artikel 1021 wetboek van Burgerlijke rechtsvordering. Partijen zijn tevens overeengekomen dat alle geschillen – zoals hiervoor omschreven – zullen worden beslecht overeenkomstig het Reglement Geschillencommissie Advocatuur (hierna te noemen: het Reglement).
2. Artikel 3 lid 4 juncto artikel 2 lid 1, sub c van het Reglement bepalen – voorzover hier relevant – dat geschillen betreffende de incasso van een of meer door de advocaat aan de cliënt verzonden declaraties waarin geen schriftelijk verweer is gevoerd, worden afgedaan door de voorzitter van de Commissie.
3. De bevoegdheid van ondergetekende om het geschil tussen partijen als arbiter te beslechten is gezien het vorenstaande gegeven; Gelet op het bepaalde in artikel 31 van het Reglement dient de voorzitter van de Commissie te beslissen als goede man naar billijkheid, waarbij hij met in achtneming van de tussen partijen gesloten overeenkomst als maatstaf voor het handelen van de advocaat hanteert dat deze heeft gehandeld zoals verwacht mag worden van een redelijk bekwame en redelijk handelende advocaat.
4. Als plaats van arbitrage is 's-Gravenhage vastgesteld.

Verloop van de procedure

1. Standpunt van de advocaat.

Bij schrijven van 16 oktober 2000, heeft de advocaat een geschil aangehangig gemaakt tegen de cliënt. De advocaat heeft hierbij een afschrift van zijn krediet- en einddeclaratie d.d. 21 december 1999 ten bedrage van f 2.185,09 overgelegd alsmede een overzicht van de uren en werkzaamheden die hij hiervoor heeft verricht. Hiervan heeft de cliënt een

bedrag van f 870,- voldaan, zijnde de eigen bijdrage die hij op basis van het besluit voorwaardelijke toevoeging van de Raad voor Rechtsbijstand diende te voldoen. De aanvankelijk verleende gefinancierde rechtsbijstand is echter met terugwerkende kracht ingetrokken, zodat de som van f 1.315,09 resteert.

De cliënt heeft op de sommaties van de advocaat van 27 april en 31 mei 2000 dit restantbedrag alsnog te voldoen, in het geheel niet gereageerd.

Op grond van het bovenstaande verzoekt de advocaat de Commissie de vordering toe te wijzen, onder veroordeling van de cliënt in de arbitragekosten.

Namens de Commissie is de cliënt bij brief van 2 november 2000 verzocht – onder invulling en retournering van het bij deze brief bijgevoegde vragenformulier - schriftelijk verweer te voeren tegen de vordering van de advocaat. Hierbij heeft de Commissie tevens te kennen gegeven dat indien de cliënt geen schriftelijk verweer voert, de voorzitter van de Commissie – zonder partijen op te roepen voor een mondelinge behandeling – uitspraak doet door middel van een arbitraal vonnis, waarbij de voorzitter de vordering van de advocaat zal toewijzen tenzij deze hem ongegrond of onrechtmatig voorkomt.

2. Standpunt van de cliënt

De termijn waarbinnen de cliënt verweer diende te voeren, verstreek zonder dat de Commissie voornoemd vragenformulier retour mocht ontvangen, noch voldeed de cliënt binnen deze termijn aan een van de overige formele vereisten, zoals depotstorting van het openstaande declaratiebedrag of voldoening van de administratiekosten.

Teneinde zich ervan te vergewissen dat de cliënt op de hoogte was, of althans kon zijn van het incassogeschil dat de advocaat bij de Commissie aangehangig heeft gemaakt, heeft de Commissie de advocaat bij brief van 23 november 2000 verzocht om een uittreksel uit de gemeentelijke basisadministratie met naam, geboortedatum en recente adresgegevens van de cliënt.

Na ontvangst van het bewijs van opnemings van de cliënt in de basisadministratie van de gemeente B., gedateerd 29 november 2000, waarin voornoemde gegevens zijn vermeld, heeft de Commissie de cliënt bij brief van 6 december 2000 nogmaals en dit maal bij aangetekend schrijven met bericht van ontvangst op de hoogte gesteld van onderhavig geschil.

Hierbij heeft de Commissie de cliënt nogmaals in de gelegenheid gesteld binnen een termijn van 14 dagen na dagtekening van de brief – al dan niet onder gebruikmaking van het wederom toegevoegde vragenformulier - schriftelijk aan te geven op welke punten hij het oneens is met de (hoogte van de) declaratie. In deze brief heeft de Commissie de cliënt er voorts nogmaals op gewezen dat indien binnen deze termijn geen schriftelijke reactie is ontvangen, het geschil buiten aanwezigheid van partijen zal worden behandeld en dat de voorzitter bij deze gelegenheid de vordering zal toewijzen tenzij deze hem ongegrond of onrechtmatig voorkomt.

VAN DE ORDE

Van dit aangetekend schrijven heeft PTT Post bij geen gehoor een bericht van kennisgeving achtergelaten bij de cliënt, waarna hij in de gelegenheid was de postzending tot 28 december 2000 af te halen bij een nabij gelegen postkantoor. De Commissie heeft d.d. 3 januari 2001 dit aangetekend schrijven ongeopend retour ontvangen waarbij PTT Post als reden van onbestelbaarheid heeft aangegeven dat de cliënt de postzending niet heeft afgehaald.

De cliënt heeft derhalve ondanks hiertoe tot twee maal toe in de gelegenheid te zijn gesteld zijn standpunt niet aan de Commissie kenbaar gemaakt.

3. Behandeling

Gezien het vorenstaande heeft de behandeling van onderhavig geschil buiten aanwezigheid van partijen plaatsgevonden op 15 januari 2001 te 's-Gravenhage waarbij de voorzitter, bijgestaan door Mr. G.A. Vleming fungerend als secretaris, het geschil overeenkomstig artikel 3, lid 4 van het Reglement heeft afgedaan.

Beoordeling van het geschil

De voorzitter is van oordeel dat de niet weersproken vordering, welke hem niet ongegrond of onrechtmatig voorkomt, dient te worden toegewezen, zodat de cliënt wordt veroordeeld aan de advocaat een bedrag van f 1.315,09 te voldoen.

Wat betreft de arbitrage- en administratiekosten overweegt de voorzitter dat de cliënt als de in het ongelijk gestelde partij, voorts veroordeeld zal worden tot betaling van de kosten van deze arbitrage, welke worden vastgesteld op f 676,25 te weten f 176,25 voor administratiekosten en f 500,- voor het door de Stichting Geschillencommissies voor Beroep en Bedrijf vastgestelde bedrag aan honorarium en verschotten van de arbiter.

Beslissing

De voorzitter:

- wijst de vordering van de advocaat toe en veroordeelt de cliënt aan de advocaat te voldoen een bedrag van f 1.315,09 zijnde de restant declaratie;
- veroordeelt de cliënt in de kosten van deze arbitrage, welke worden vastgesteld op f 676,25, te weten f 176,25 voor administratiekosten en f 500,- vastgestelde bedrag aan honorarium en verschotten van de arbiter.

Deze uitspraak is aldus gewezen te 's-Gravenhage op (...) en door de voorzitter ondertekend.

Mr B.G.L. van der Aa

Noot

Zoals uit deze uitspraak blijkt, heeft de cliënt in kwestie bij de aanvang van de opdracht het intakeformulier zoals dat in het informatiepakket van de Orde is opgenomen, ondertekend. Aldus is de geschillenregeling op de relatie van kracht met inbegrip van een arbitraal beding. Op de voet daarvan besliste de Voorzitter, nu de cliënt geen verweer voerde tegen de vordering tot betaling van de openstaande declaratie, in plaats van een uit drie leden bestaande commissie.

De cliënt reageerde niet op oproepen van de Commissie. Daarmee verspeelde hij de mogelijkheid om een bindend advies te verkrijgen in plaats van een arbitraal vonnis. Artikel 2 lid 2 van het Reglement had hem die kans geboden. De verweerder die 'consument' is, een natuurlijk persoon die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf, en die inhoudelijke klachten aan de Commissie kenbaar maakt in reactie op de declaratie, kan opteren voor bindend advies. Daar zitten voor hem onmiskenbaar voordelen aan: bij bindend advies kan geen vordering tot betaling van rente worden toegewezen en evenmin een vergoeding voor proceskosten. Er is ook een nadeel: de cliënt dient bij bindend advies, op grond van artikel 11 van het Reglement het betwiste bedrag in depot te storten, terwijl hij in het geval van arbitrage die verplichting niet heeft en kan afwachten of het vonnis wordt geëxecuteerd.

In casu werd geen rente toegewezen, naar valt aan te nemen omdat de advocaat daar niet om had verzocht. Wie zich zonder dat er met de voormalige cliënt duidelijkheid is verkregen of het arbitrage dan wel bindend advies zal worden, tot de Geschillencommissie wendt doet er verstandig aan de rentepost in zijn vordering te betrekken. Die wordt vanzelf geschrapt wanneer de cliënt de voorkeur aan bindend advies blijkt te geven.

GJK



Orde-nieuws

De Generaal, het Land en de Rechter

Van het ontbreken van kadasters en andere registers, vernietigd door Pol Pot c.s., profiteren vooral hoge Cambodjaanse militairen door zich land toe te eigenen en de plaatselijke bevolking te verdrijven.

Het door Advocaten voor Advocaten gesteunde Legal Aid of Cambodia (LAC) beschikt over een krachtig groeiende Land Unit die in dergelijke gevallen de bevolking bijstaat. Bijvoorbeeld in het Bokea District van de provincie Ratanakiri, waar generaal Nuon Phea ongeveer 140 families in drie dorpen hun land wil ontnemen. De dorpelingen zijn straatarm en behoren tot etnische minderheden.

Bijgestaan door het LAC en met steun van Human Rights Watch, de Cambodjaanse NGO ADHOC en de vertegenwoordiger van de hoge commissaris voor de rechten van de mens van de Verenigde Naties begonnen de bewoners een proces tegen Nuon Phea. Nadat dit aangespannen was, werd eerst getracht de generaal via een provinciale mediation-commissie tot afstand van zijn aanspraken op het land te bewegen. Dat lukte niet, want de commissie maakte gemene zaak met de generaal en probeerde de burgers over te halen van de grond af te zien tegen betaling door de generaal van een paar duizend dollar. Dat weigerden de dorpelingen, waarop de rechter trachtte hen alsnog tot aanvaarding van het bod van de generaal te bewegen. Dat werd ook geweigerd.



De generaal had zich verzekerd van de assistentie van drie plaatselijke ambtenaren tegen betaling aan hen van \$ 35.000. Dat blijkt uit een contract waarover het LAC beschikt. De ambtenaren vertelden de bewoners dat zij hen wilden helpen met de landproblemen en lieten hen met duimafdrukken verklaringen ondertekenen, waarbij zij hun landrechten aan de generaal overdroegen. De plaatselijke bevolking is totaal analfabeet. Waren de dorpelingen aan het werk op de velden, dan lieten de ambtenaren kinderen hun duimafdruk onder de verklaring plaatsen.

De verklaringen waren qua vorm en inhoud in strijd met de voorschriften, onder meer omdat de 'ondertekening' niet door getuigen bevestigd was. Niettemin wees de rechter de vordering van de bewoners af, overwegende dat er stukken waren die op een overdracht duiden en dat, als er geen overdracht was, de drie ambtenaren hun \$ 35.000 zouden moeten terugbetalen.

Hoger beroep is ingesteld en wordt binnenkort behandeld.

Voor informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met de secretaris mr. Mirjam Siesling, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel. 030 2537427, fax: 030 2537028, e-mail: M.Siesling@law.uu.nl

Agenda

Recht op veiligheid? In de Grondwet?

Op zaterdag 20 april a.s. zal in Utrecht (de Raadzaal van de Universiteit, Achter St. Pieter 200) de algemene ledenvergadering (ALV) van het NJCM plaatsvinden. Tijdens het openbare gedeelte ervan, vanaf 13.00 uur tot 16.15 uur, zal worden gesproken over het thema 'Een recht op veiligheid?'

Het initiatiefwetsvoorstel tot opname van een recht op veiligheid in de Grondwet sluit aan bij de gevoelens van onveiligheid van burgers in de openbare ruimte en – sinds 11 september 2001 – bij de roep om maatregelen tegen terrorisme. Hoewel de Grondwet voorlopig nog niet is gewijzigd, heeft de wetgever zich niet onbetuigd gelaten op het terrein van openbare orde en veiligheid. Er zijn de laatste jaren verschillende wetsvoorstellen op dit vlak ingediend, na '11 september' zijn daar alleen maar voorstellen bijgekomen. Als voorbeelden zijn te noemen het bestuurlijk ophouden, het wetsvoorstel 'preventief fouilleren', het wetsvoorstel Victor, de mogelijke uitbreiding van de identificatieplicht en het voornemen cameratoezicht in de openbare ruimten te reguleren. Elk van deze wetten/voorstellen gaat gepaard met inperking van grond- en mensenrechten.

Dat roept vele vragen op. Verdient een grondrecht op veiligheid een plaats in de Grondwet? Wat is de rol van veiligheid - mogelijk als grondrecht - in deze ontwikkeling? En wat betekent dit mogelijk nieuwe grondrecht voor de rol van andere grondrechten die in het geding zijn, zoals het recht op een persoonlijke levenssfeer.

De sprekers op 20 april zijn: prof. mr. J.C.M. Leijten (voorzitter); prof. mr. A.K. Koekkoek; prof. mr. B.M.J. van der Meulen; prof. mr. Y. Buruma.

Opgeven tot 15 april bij het NJCM-secretariaat, schriftelijk, telefonisch, per fax of per e-mail: NJCM, Hugo de Grootstraat 27, 2311 XK, Leiden, 071-527 7748 (telefoon en fax), e-mail: njcm@law.leidenuniv.nl.

Lezingen intellectuele eigendom

Op 20 maart 2002 geeft mr. Germ Kemper, advocaat te Amsterdam, een CIER-lezing over 'De onafhankelijke rechter onder druk van de persvrijheid'. Op 24 april 2002 zal mr. Erik Ekker, directeur juridische zaken Reed Elsevier, spreken over 'Contracteren om het auteursrecht'. Plaats: Molengraaff Instituut voor Privaatrecht, Nobelstraat 2A, 3512 EN Utrecht; aanvang: 16.00 uur. Aanmelding: mevr. J. Borlée, 030-2537723 of J.Borlee@law.uu.nl.

BaMa en herinrichting rechtenstudie

Minister van Onderwijs Hermans spreekt op 18 maart 2002 te Utrecht op een congres over de inrichting van de rechtenstudie en de invoering van BaMa-structuur. Rechtswetenschap en rechtspraktijk discussiëren over de inrichting van de academische juridische studie, mede naar aanleiding van de invoering van de BaMa-structuur. Het congres in wordt georganiseerd door de juridische faculteit van de Universiteit Utrecht en advocatenkantoor Wijn & Stael. Plaats en tijd: Stadsschouwburg Utrecht, 13.30 uur; informatie: mr E.H. Bakker, 030-2320810, e-mail: bakker@wijnstael.nl

VAN DE ORDE

Jurisprudentie Milieurecht

Op 15 juni 2000 heeft het Europees Hof uitgesproken dat de wijze waarop Nederland tot dan toe onderscheid maakte tussen afvalstoffen en reststoffen niet relevant was gezien de Europese afvalstoffenrichtlijn. Na deze uitspraak zoekt de Afdeling bestuursrecht van de Raad van State naar nieuwe criteria om verschil te maken tussen afvalstoffen en reststoffen die voldoen aan het Europese recht. Deze jurisprudentie is mede van belang omdat het nieuwe Afvalstoffenrecht, dat waarschijnlijk 1 mei 2002 in werking treedt, rechtstreeks verwijst naar de Europese Afvalstoffenrichtlijn.

Na het volgen van de praktijkmiddag op 15 mei a.s., door Vermande studiedagen georganiseerd in Hilversum, bent u op de hoogte van de nieuwe ontwikkelingen. Tijd: 13.00 uur - 17.00 uur; kosten: € 285,- per persoon, excl. BTW; informatie tel. 070-3789470; vermande.studiedagen@sdu.nl.

Actualiteiten Huurrecht

Op donderdag 16 mei organiseert Vermande Studiedagen in Utrecht een studiedag over de belangrijkste rechterlijke uitspraken die na 1 januari 2001 op het terrein van het huurrecht zijn geweest; bovendien komen ook de ontwikkelingen op het gebied van wet- regelgeving aan de orde. Kosten: € 575,- per persoon, excl. BTW. Sprekers: mr. C.E. Schouten en mr. T.A. Nieuwenhuijsen, advocaten te Amsterdam.

Algemene Vervoercondities

Op dinsdag 26 maart a.s., 9.30 uur, zal in het Beatrixtheater te Utrecht prof. mr. K.F. Haak, handelsrecht Erasmus Universiteit Rotterdam, onder meer spreken over overbelading, opslag voor, tijdens en na het

vervoer, gecombineerd stapel- en doorvervoer, opzet en bewuste roekeloosheid, retentie- en pandrecht van de vervoerder, en arbitrage. Prof. mr. M.H. Claringbould, hoogleraar Zeerecht Universiteit Leiden, spreekt over toepasselijkheid AVC 2002 bij internationaal vervoer, aansprakelijkheid van de wegvervoerder, bewijskracht van de (elektronische) vrachtbrief, kennisgeving van schade, regres op de afzender bij vervoer van gevaarlijke stoffen, en aansprakelijkheid van hulppersonen. Informatie: tel. 070-3066700.

VMR-milieuscriptieprijs

De Vereniging voor Milieurecht wil interessante, vernieuwende of voor de praktijk bruikbare scripties op het terrein van het milieurecht weer uit de kast laten halen en mee laten dingen naar de *VMR-milieuscriptieprijs*. De winnaar van de scriptieprijs wordt beloond met een bedrag van € 850,00. Voor inzending komen in aanmerking afstudeerscripties op het terrein van het milieurecht die in de periode van 1 juni 2000 t/m 31 mei 2002 met een voldoende zijn beoordeeld aan een Nederlandse universiteit, hogeschool of bestuursacademie. De inzendingen worden beoordeeld door een uit het bestuur van de VMR benoemde jury, afkomstig uit de diverse geledingen van de VMR. De uitreiking vindt plaats in september 2002. Inzendingen dienen uiterlijk 31 mei 2002 in het bezit te zijn van de Jury van de VMR-milieuscriptieprijs, p/a Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht.

De tekst van het reglement en de precieze eisen waaraan de inzending moet voldoen, zijn te vinden op de VMR-website: <http://www.milieurecht.net>. Nadere informatie kan worden ingewonnen bij het VMR-verenigingsbureau, tel. 030-231 22 21 of per e-mail: info@milieurecht.net.

Beroepsopleiding

Toetsen beroepsopleiding 12 april 2002

Alle toetsen worden afgenomen in Sportcomplex De Vechtse Banen, Mississippidreef (Overvecht) te Utrecht (tel.: 030-262.78.78).

Najaarscyclus 2001 (+ inhalers):

10.30 - 12.30 uur Bestuursprocesrecht
13.30 - 14.30 uur Jaarrekening lezen
15.00 - 16.00 uur Belastingrecht
16.30 - 17.30 uur Gedragsrecht

Alle toetsen worden afgenomen op basis van de meest recente wetteksten.

Stagiaires die in september 2001 met de Beroepsopleiding zijn begonnen hoeven zich niet op te geven.

Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór september 2001 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) dienen zich zo snel mogelijk (uiterlijk twee weken voor de toetsdatum) voor deze toetsen schriftelijk aanmelden. U ontvangt dan een schriftelijke bevestiging van inschrijving.

Eventueel nieuw cursus/toetsmateriaal wordt bij deze bevestiging meegezonden.

Wilt u bij inschrijving duidelijk het volgende vermelden:

- naam, voorletter(s) en geslacht
- het adres waar de bevestiging naar toegezonden moet worden
- uw cursuscode.

Ná de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examengeld ad € 30,- per toets (behoudens prijswijzigingen) kunt overmaken.

Voor informatie kunt u bellen met de Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding (telefoon: 070 - 335 35 55 tussen 09.00 - 12.00 uur).

(*Secretariaat Examencommissie*)

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de cursuswijzer Permanente opleiding die vier keer per jaar verschijnt.

Arbeidsrecht

Ontslagsituaties als leerschool***

datum: 28 februari 2002,
09.30-17.00 en 1 maart 2002,
09.30-17.00 uur
docenten: J.C. Caro
plaats: Utrecht
punten: 12
prijs: € 1.249,-
Studiecentrum voor Bedrijf en
Overheid, tel. 040-2974938

Studiemiddag 'Nieuw concurrentiebeding'

datum: 27 maart 2002,
13.00-17.00 uur
docenten: prof. mr. G.J.J. Heerma
van Voss, mr. Meijer, mr. dr.
F.B.J. Grapperhaus,
mr. G.J.J. Rensink,
mr. D.J. Buijs
plaats: Leiden
punten: 3
prijs: € 450,-
Elsevier Juridische Academie,
tel. 070-4415195

Ondernemingsrecht voor de arbeidsrechtpraktijk***

datum: 14 maart 2002,
10.00-17.00 uur
docenten: mr. M. Holtzer,
mr. A.F.J.A. Leijten,
mr. C.M. Molhuysen,
mr. S.M. Bartman

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 550,-
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647608

Bankrecht

Masterclass bescherming van banken jegens beleggers****
datum: 30 mei 2002,
16.00-21.00 uur
docenten: mr. P.J. van der Korst,
prof. mr. R. Mok
plaats: Utrecht
punten: 4
prijs: € 450,-
NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889

Bestuurs(proces)recht

Algemene wet bestuursrecht & rechtspraak****

datum: 10 april 2002,
14.00-17.15 uur
docenten: mr. G.C.W. van der
Feltz, mr. J.L. Verbeek
plaats: Hilversum
punten: 3
prijs: € 285,-
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237706

Algemene wet bestuursrecht & rechtspraak****

datum: 17 april 2002,
14.00-17.15 uur
docenten: mr. G.C.W. van der
Feltz, mr. J.L. Verbeek
plaats: Hilversum
punten: 3
prijs: € 285,-
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237706

Burgerlijk Procesrecht

Masterclass contracteren: totstandkoming, niet-nakoming en ontbinding van contracten***

datum: 25 april 2002,
15.30-20.30 uur
docent: prof. mr. W.M. Kleijn
plaats: N.n.b.
punten: 4
prijs: € 595,-
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237713

Faillissementsrecht

Middagseminar met Mr. Louis Deterink*

datum: 4 april 2002,
13.00-17.20 uur
docenten: mr. L. Deterink
plaats: Nieuwegein
punten: 3
prijs: € 699,-
Euroforum B.V.,
tel. 040-2974845

Actualiteiten Vermogensrecht***

datum: 5 t/m 9 juni,
08.00-12.00 uur
docenten: prof. mr. A.I.M. van
Mierlo, prof. mr. R.D.
Vriesendorp, prof. mr. T. Hartlief,
prof. mr. C.E. du Perron
plaats: Portugal
punten: 16
prijs: € 2800,-
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647682

Gezondheidsrecht

Ontwikkelingen in de juridische relatie ziekenhuis-medisch specialist***

datum: 11 april 2002,
13.15-16.45 uur
docenten: prof. mr. J. Legemaate,
mr. dr. Ph.S. Kahn,

prof. mr. J.H. Hubben,
prof. mr. T.A.W. Sterk
plaats: Hilversum
punten: 2
prijs: € 295,-
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237706

Jurisprudentie

Gezondheidsrecht****

datum: 30 mei 2002
docenten: mr. G.R.J. de Groot,
mr. J.N. van der Most,
prof. mr. W.R. Kastelein
plaats: Utrecht
punten: 3
prijs: € 295,-
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237706

Huurrecht

Actualiteiten Huurrecht*

datum: 16 mei 2002,
09.00-16.30 uur
docenten: mr. C.E. Schouten,
T.A. Nieuwenhuijsen
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 575,-
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237706

Personen-en familierecht

Praktische Highlights van het Familie-Huwelijksgoederen-en Erfrecht***

datum: 23 mei 2002,
14.00-17.30 uur
docenten:
prof. mr. P. Vlaardingerbroek,
prof. dr. A.L.P.G. Verbeke
plaats: Tilburg
punten: 3
prijs: € 205,-
PAO Katholieke Universiteit
Brabant, tel. 013-4662139

Alimentatierekenen 2002*

datum: 5 juni 2002,
10.00-17.00 uur en 19 juni 2002,
10.00-17.00 uur
docent: mr. J.B. de Groot
plaats: Groningen

VAN DE ORDE

punten: 12

prijs: € 545,-

PAO Rijksuniversiteit Groningen,
tel. 050-3635748

Het Testament

van de 21^e eeuw****

datum: 19 april 2002,

10.00-17.00 uur

docenten: mr. B.M.E.M. Schols,

mr. F.W.J.M. Schols,

mr. M.J. Hoogeveen,

drs. R.T.R. Hoppenreijts

plaats: N.n.b.

punten: 5

prijs: € 595,-

Vermande Studiedagen,

tel. 0320-237713

Onroerend goedrecht

Praktijkproblemen

rond registergoederen****

datum: 11 april 2002, 10.00-17.00

docent: prof. mr. E.A.A. Luijten,

prof. mr. W.R. Meijer,

mr. R.J. Holtman,

mr. dr. H.W.M. van Kesteren

plaats: Soestduinen

punten: 5

prijs: € 495,-

Vermande Studiedagen,

tel. 0320-237713

Personen-en Familierecht

**Familie(vermogens)recht
in beweging******

datum: 24 april 2002,

10.00-16.45 uur

docent: prof. mr. E.A.A. Luijten,

prof. mr. W.R. Meijer,

mr. Th.M. Dorn

plaats: N.n.b

punten: 5

prijs: € 495,-

Vermande Studiedagen,

tel. 0320-237713

**Internationale Echtscheidingen
en de Verordening 'Brussel II'******

datum: 12 maart 2002,

15.00-17.00 uur

docent: mr. P. Vlas

plaats: Utrecht

punten: 2

prijs: € 35,-

Vereniging van personen-en

familierecht advocaten,

tel. 070-4271263

Straf(proces)recht

Actualiteiten strafrecht****

datum: 23 mei 2002

docent: mr. J.B.H.M. Simmelink

plaats: Tilburg

punten: 3

prijs: € 205,-

PAO Katholieke Universiteit

Brabant, tel. 013-4662139

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Aarnhem, mr. B.A.M. van, Blaak 28
(3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam,
tel. 010-4406469, fax 010-4406477,
e-mail b.vaarnhem@plp.nl

Algera, mw. mr. F.E.N., Burgerweeshuispad
301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5771467,
fax 020-4715829

Alink, mr. D.E., Robijnstraat 3 (1812 RB)
postbus 366 (1800 AJ) Alkmaar,
tel. 070-4148614, fax 070-4149415,
e-mail dalink@pesman.nl

Backx, mr. M.A.C., Westblaak 5 (3012 KC)
postbus 21130 (3001 AC) Rotterdam,
tel. 070-4148614, fax 010-4149415,
e-mail mbackx@thelawcompany.nl

Baggen, mr. S., Keizersgracht 555 (1017 DR)
postbus 15744 (1000 NE) Amsterdam,
tel. 020-5506666, fax 020-5506777,
e-mail stan.baggen@kvdl.nl

Bakker, mw. mr. N., Stadhouderslaan 100
(2517 JC) postbus 29702 (2502 LS) Den
Haag, tel. 070-3633555, fax 070-3651051,
e-mail info@ruigpartners.nl

Bakker-van den Berg, mw. mr. D.S.N.,
Oostwaarts 5g (2711 BA) postbus 7191
(2701 AD) Zoetermeer, tel. 079-3420250,
fax 079-3410519, e-mail bakker@hslaw.nl

Baltes, mr. R.A., Boschdijk 15 (5612 HA)
postbus 666 (5600 AR) Eindhoven,
tel. 040-2977377, fax 040-2433033,
e-mail rbaltes@akd.nl

Baum, mr. D.A., Apollolaan 15 (1077 AB)
postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam,
tel. 020-6741528, fax 020-6741821,
e-mail david.baum@allenovery.com

Begthel, mw. mr. A.J., Costerweg 3 (4104 AJ)
postbus 354 (4100 AJ) Culemborg,
tel. 0345-516075, fax 0345-516170,
e-mail c.van.veenendaal@balienet.nl

Berg, mr. J. van den, Haagweg 5 (2311 AA)
postbus 11231 (2301 EE) Leiden,
tel. 071-5124445, fax 071-5123609,
e-mail j.vandenberg@deruyterdewildt.nl

Besemer, mr. R., Haringvliet 86 (3011 TG)
postbus 22096 (3003 KB) Rotterdam,
tel. 010-4332777, fax 010-4047959,
e-mail rischen.nijhuis@balienet.nl

Binsbergen, mr. C.J.R. van, Herenweg 115
(2402 ND) postbus 357 (2400 AJ) Alphen
a/d Rijn, tel. 0172-442417, fax 0172-442028,
e-mail binsbergen@willedonker.nl

Blauw, mr. J.E. de, Displayweg 1 (3821 BT)
postbus 735 (3800 AS) Amersfoort,
tel. 033-4507650, fax 033-4507445,
e-mail j.deblauw@veh.nl

Blokland, mw. mr. S.,
Parnassusweg 126 (1076 AT)
postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam,
tel. 020-5772958, fax 020-5772702,
e-mail sblokland@houthoff.nl

Boer, mw. mr. M.H. de, Burgerweeshuispad
301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5771771,
fax 020-5771775, e-mail mhdeboer@dbbw.nl

Boer, mw. mr. S.A., Droogbak 1a (1013 GE)
postbus 251 (1000 AG) Amsterdam,
tel. 020-7119000, fax 020-7119999,
e-mail stefanie.boer@cliffordchance.com

Bos, mw. mr. C.B., Burg. Roelenweg 11
(8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle,
tel. 038-4259200, fax 038-4259252,
e-mail c.b.bos@nysingh.nl

Bos, mw. mr. J.S.C., Burg. Roelenweg 11
(8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle,
tel. 038-4259200, fax 038-4259252,
e-mail info@nysingh.nl

Bosch, mr. R.E.L. van den, St. Antonieweg 8
(8161 CG) postbus 232 (8160 AE) Epe,
tel. 0578-614029, fax 0578-627249,
e-mail advocaten@vanderbeek-steenbergen.nl

Bracke, mr. J.T.R.J., Westeinde 58d (2275
AG) postbus 50 (2270 AB) Voorburg,
tel. 070-3870008, fax 070-3874382,
e-mail advoboho@planet.nl

Brilman, mw. mr. M.C., Zuid-Hollandlaan 7
(2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den
Haag, tel. 070-3285553, fax 070-3242095,
e-mail mcbriilman@dbbw.nl

Broek, mw. mr. R.M. van den, Oeverstraat
33 (3961 AM) postbus 162 (3960 BD) Wijk
bij Duurstede, tel. 0343-572157,
fax 0343-574622, e-mail
vandenbroek@leijendekker.nl

Broeksema, mr. R.H., Terborchstraat 13
(8011 GD) postbus 547 (8000 AM) Zwolle,
tel. 038-4238348, fax 038-4238349,
e-mail broeksema@gmv.nl

Broere-Blokland, mw. mr. M.M.,
Westersingel 96 (3015 LC) postbus 1522
(3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2092754,
fax 010-2092758, e-mail
broere@gvh-advocaten.nl

Brommer, mr. O.J., Peter van Anrooystraat 7
(1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ)
Amsterdam, tel. 020-5736818,
fax 020-5736889, e-mail law@vsiv.nl

Bruinsma, mr. J.G., Parnassusweg 126 (1076
AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam,
tel. 020-5772347, fax 020-5772707,
e-mail jbruinsma@houthoff.nl

Chan, mw. mr. C., Westblaak 180 (3012 KN)
postbus 25021 (3001 HA) Rotterdam,
tel. 010-2249224, fax 010-4119436,
e-mail chochan@akd.nl

Claassen, mr. M.H.P., Koningin Julianaplein
30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT)
Den Haag, tel. 070-5153976, fax 070-5153121,
e-mail mhp.claassen@prdf.nl

Cuijpers, mw. mr. A.A.,
Strawinskylaan 3037 (1077 ZX)
postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam,
tel. 020-4313131, fax 020-4313143,
e-mail andrea.cuijpers@bdn.nl

Dam, mw. mr. A.J.S. van, Pantheon 25
postbus 2508 (1000 CM) Enschede,
tel. 053-4804230, fax 053-4804296,
e-mail a.j.s.van.dam@kienhuishoving.nl

Dam, mw. mr. D. van, De Lairessestraat 90
(1071 PJ) postbus 53081 (1007 RB)
Amsterdam, tel. 020-6646511,
fax 020-6647076, e-mail
daniellevandam@levenbach.nl

Domevscek, mw. mr. P.E.F., Statenlaan 9
(5223 LA) postbus 90121 (5200 MA)
Den Bosch, tel. 073-6271819,
fax 073-6271844,
e-mail leeuwen.eerden@balienet.nl

Dominicus, mw. mr. J.F.,
Rouaansekaai 35-37 (4331 HB) postbus 240
(4330 AE) Middelburg, tel. 0118-635365,
fax 0118-636178, e-mail avdwd@zeelandnet.nl

Donkersloot, mw. mr. D.C.H.,
Zuidsingel 61 (3811 HD) Amersfoort,
tel. 033-4652800, fax 033-4652807,
e-mail damman@balienet.nl

Dijk, mr. T.M. van, Koningin Julianaplein 30
(2595 AA) postbus 11756 (2502 AT)
Den Haag, tel. 070-5157000,
fax 070-5153100, e-mail tm.vandijk@prdf.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan:
adres@advocatenorde.nl

VAN DE ORDE

Eeuwen-Lagendijk, mw. mr. Y. van, Calandstraat 41 (3016 CA) postbus 23123 (3001 KC) Rotterdam, tel. 010-2771610, fax 010-4366913, e-mail pellicaan.rotterdam@mazars.nl

Elzerman, mw. mr. P.H., Burgemeester Van Roijensingel 2 (8011 CS) postbus 1036 (8001 BA) Zwolle, tel. 038-4280077, fax 038-4218573, e-mail info@benthem-gratama.nl

Engels, mw. mr. A.J.W.P., Gollziusstraat 35 (5911 AT) postbus 139 (5900 AC) Venlo, tel. 077-3549168, fax 077-3513491, e-mail advocatenkantoor@huys-en-partners.nl

Engelsen, mr. S.A. den, Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30004 (3001 DA) Rotterdam, tel. 010-2053665, fax 010-2053669

Erkelens, mw. mr. J., Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail info@fortadvocaten.nl

Faber, mr. S., Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail faber@fortadvocaten.nl

Franken, mw. mr. M., Veerhaven 17 (3016 CJ) postbus 23509 (3001 KM) Rotterdam, tel. 010-2418900, fax 010-2418925, e-mail franken@schipmer.nl

Franssen, mr. J.G.J.E., Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6561755, fax 020-6561930, e-mail sbmc@kpmg.nl

Frohn, mw. mr. M.M.T., Velperweg 1 (6824 EZ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538373, fax 026-3538359, e-mail forhn@arnhem.dirkzwager.nl

Gastel, mr. L. van, K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 CA) Rotterdam, tel. 010-2425373, fax 010-2425360, e-mail vangastel.lucien@kpmg.nl

Gazendam, mw. mr. C.W.E., Bloemendalstraat 7 (8011 PJ) postbus 1182 (8001 BD) Zwolle, tel. 038-4272020, fax 038-4272021, e-mail c.gazendam@dommerholt.nl

Gerritsen, mw. mr. D.T.H., Biltstraat 97 (3572 AL) postbus 13006 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2319068, fax 030-2319068, e-mail info@gvk.advocaten.nl

Gorkum, mw. mr. I.M.C. van, Violierstraat 5 (5402 LA) postbus 270 (5400 AG) Uden, tel. 0413-266069, fax 043-268545

Goud, mr. W., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949

Groen, mr. A.P., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 2509 LW Den Haag, tel. 070-3285451, fax 070-3245979, e-mail apgroen@dbbw.nl

Groen, mw. mr. M., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772306, fax 020-5772726, e-mail mgroen@houthoff.nl

Groeneveld, mw. mr. M., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741493, fax 020-6741057, mobiel 06-20634494, e-mail machtel.groeneveld@allenoverly.com

Grootkerk, mr. M.P., Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail mgrootkerk@akd.nl

Grosfeld, mw. mr. Y.I.B., Leijzenhoek 8 (4901 ET) postbus 4305 (4900 CH) Oosterhout, tel. 0162-471167, fax 0162-471165, e-mail info@vdw-advocaten.nl

Gullickx, mr. P.F.M., Haagse Markt 1 (4813 BA) Breda, tel. 076-5202202, fax 076-5202322

Hagedorn, mr. A., Generaal de La Reyklaan 17-19 (1404 BM) postbus 215 (1400 AE) Bussum, tel. 035-6931044, fax 035-6918553, e-mail gooi@vandiepen.com

Hagen, mr. S.R., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741662, fax 020-6741869, e-mail steffen.hagen@allenoverly.com

Hamsen, mr. M.L., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail rotterdam@nolsttrentie.com

Hart, mw. mr. J. T., Nieuwe Gracht 74 (2011 NJ) postbus 5581 (2000 GN) Haarlem, tel. 023-5319529, fax 023-5312171, e-mail ebleadv@wxs.nl

Heegde, mw. mr. A. ter, Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail rotterdam@nolsttrentie.com

Heezius, mw. mr. A.W., Apollolaan 15 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857669, fax 020-5827669, e-mail email@freshfields.com

Heintges, mw. mr. B.M.S., Frans van Mierisstraat 111 (1071 RP) postbus 53200 (1007 RE) Amsterdam, tel. 020-5730020, fax 020-5730022, e-mail brechtjeheintges@vanlijfadvocaten.nl

Hel, mr. J.M.M. van de, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285663, fax 070-3245979, e-mail jmmvandeheel@dbbw.nl

Heringa, mw. mr. H., Sweelinkplein 1 (2517 GK) postbus 18558 (2502 EN) Den Haag, tel. 070-3654833, fax 070-3615054

Holm-Robaard, mw. d. mr. H.A., Ebbingestraat 91 (9712 HG) postbus 1658 (9701 BR) Groningen, tel. 050-3140640, fax 050-3144672, e-mail info@dorhout.nl

Holtackers, mr. M.M.W.H., Kapitein Hatterasstraat 23 G (5015 BB) postbus 4203 (5004 JE) Tilburg, tel. 013-5440400, fax 013-5446464, e-mail info@vandijktilburg.nl

Hooft, mr. C.P., Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail kees.hooft@loyensloeff.com

Hooftman, mw. mr. E., Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804227, fax 053-4804296, e-mail e.hooftman@kienhuishoving.nl

Hoogveen, mw. mr. M., Hanzeweg 15 (2803 MC) postbus 2133 (2800 BG) Gouda, tel. 0182-691222, fax 0182-691223, e-mail mksadvocaten@compuserve.com

Hoos, mw. mr. W.S., Dubbelsteijnlaan West 39 (3319 EK) postbus 9069 (3301 AB) Dordrecht, tel. 078-6300000, fax 078-6300022, e-mail info@dekoningsadvocaten.nl

Hotsma, mr. R.J., Van Swietenlaan 29 (9728 NX) postbus 1100 (9701 BC) Groningen, tel. 050-5214391, fax 050-5214356, e-mail r.j.hotsma@plasbossinade.nl

Huikeshoven, mw. mr. E., Herengracht 1425-429 (1017 BR) Amsterdam, tel. 020-6246811, fax 020-6272278, e-mail huikeshoven@wieringa.nl

Hussen, mr. A.R.H. van, Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail a.vanhussen@cmsderks.nl

Idzenga, mr. R.D., Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Jansen, mw. mr. M.A.J.M., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240669, fax 010-2240011, e-mail marjolein.jansen@nautadutilh.com

Jansen, mr. R.S.W.H., Winterdijk 4 (2801 SJ) postbus 155 (2800 AD) Gouda, tel. 0182-518433, fax 0182-522684, e-mail rjansen@lagrolaw.nl

Johannes, mw. mr. M.A., De Lairesestraat 19 (1071 NR) Amsterdam, tel. 020-6710666, fax 020-6799214, e-mail kulbsadvocaten@planet.nl

Jong, mw. mr. L.A. de, Keulenstraat 12 (7418 ET) postbus 2024 (7420 AA) Deventer, tel. 0570-627880, fax 0570-627425, e-mail ldjong@glto.nl

Kaandorp, mr. D.T.G.J., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail dtgkaandorp@dbbw.nl

Kamp, mr. E.E. van der, Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153894, fax 070-5153130, e-mail info@prdf.nl

Karskens, mr. R.W., Einsteindreef 109-113 (3562 GB) postbus 9907 (3506 GX) Utrecht, tel. 030-2635053, fax 030-2635060, e-mail info@vanriet.associees.nl

Kehrens, mw. mr. S.S.E.H., Zuidkade 6 (5462 CD) postbus 92 (5460 AB) Veghel, tel. 0413-311777, fax 0413-367865

Keuning, mw. mr. C.M., Westersingel 14a (8913 CK) postbus 650 (8901 BL) Leeuwarden, tel. 058-2131555, fax 058-2130066, e-mail postbus@sieswerda-keuning.com

Kleemans, mr. P.A.B., Einsteindreef 109-113 (3562 GB) postbus 9907 (3506 GX) Utrecht, tel. 030-2635065, fax 030-2635060, e-mail kleemans@vanriet.associees.nl

Knecht, mr. W.J.de, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517174, fax 020-6267949, e-mail willemljn.de.knecht@bakernet.com

Koekkoek, mr. R.J., Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6561916, fax 020-6561730, e-mail koekkoek.ron@kpmg.nl

Koesveld, mw. mr. J. van, Utrechtseweg 15 (3811 NA) postbus 492 (3800 AL) Amersfoort, tel. 033-4637727, fax 033-4615140, e-mail ariensadvocaten@balienet.nl

Koop, mr. G., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414936, fax 020-5414657, e-mail guido.koop@nautadutilh.com

Koper, mw. mr. L., Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4046446, fax 010-4369704, e-mail info@plp.nl

Koster van Groos, mw. mr. B., Mariahoeveplein 50 (2591 TV) postbus 6 (2501 AC) Den Haag, tel. 070-3443210, fax 070-3222777

Krepel, mw. mr. E.G., Euclideslaan 1 (3584 BL) postbus 3053 (3502 GB) Utrecht, tel. 030-2595252, fax 030-2595255

Kruijmer, mr. A.L., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, mobiel 06-51534144, e-mail al.kruijmer@prdf.nl

Leermakers-Doppenberg, mw. mr. I., Prinsenkade 10 (4811 VB) postbus 2269 (4800 CG) Gouda, tel. 076-5225260, fax 076-5226559

Leeuwen, mw. mr. Q.J. van, Pikeursbaan 12 (7411 GV) postbus 6356 (7401 JJ) Deventer, tel. 0570-612535, fax 0570-649718, e-mail advocaten@kiers-vanderlem.nl

Levie, mr. G., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771468, e-mail levie@dbbw.nl

Ligtenstein, mw. mr. M.C., Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, e-mail minke.ligtenstein@bdn.nl

Lintjer, mw. mr. J., Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail info@gmw.nl

Lichte, mw. mr. M., Parkweg 12 (5282 SM) postbus 127 (5280 AC) Boxtel, tel. 0411-675533, fax 0411-684895, e-mail lichte@bogaertsengroenen.nl

Loenen, mr. W. van, Zwaansvliet 20 (1081 AP) postbus 74773 (1070 BT) Amsterdam, tel. 020-3016320, fax 020-3016333, e-mail w.vanloenen@cmsderks.nl

Lookeren Campagne, mw. mr. drs. N.C. van, Burg. Roelenweg 11 (8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle, tel. 038-4259200, fax 038-4259252, e-mail info@nysingh.nl

Loon, mr. N.A. van, Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741658, fax 020-6741889, e-mail niels.vanloon@allenoverly.com

Luijckx, mr. J.P.M., Prof. W.H. Keesomlaan 8 (1183 DJ) Amstelveen, postbus 75381 (1070 AJ) Amsterdam, tel. 020-8808700, fax 020-8808788, e-mail joan.luijckx@nl.andersenlegal.com

Luijn, mr. W.M. van, Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail mail@schutgroseide.nl

Maarschalkerweerd, mr. S.M., Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533600, fax 020-5533792, e-mail sander.maarschalkerweerd@lovels.com

Maccow, mr. J.A.J.A., Calandstraat 41 (3016 CA) postbus 23123 (3001 KC) Rotterdam, tel. 010-2771610, fax 010-4366913, e-mail juriaan.maccow@mazars.nl

Mannens, mr. H.P., Wilhelminalplein 20 (6041 CE) Roermond, tel. 0475-316364, fax 0475-319528, e-mail carli48@zonnet.nl

Marijnen, mr. B.P., Wassenaarseweg 80 (2596 CZ) postbus 90636 (2509 LP) Den Haag, tel. 070-3286480, fax 070-3248389

Meijden, mw. mr. K.C.A. van der, Kerkestraat 19 (5701 PL) postbus 422 (5700 AK) Helmond, tel. 0492-544435, fax 0492-527895

VAN DE ORDE

Miedema, mr. S.G., Scheveningseweg 66 (2517 KX) postbus 84046 (2508 AA) Den Haag, tel. 070-3529577, fax 070-3520919, e-mail smiedema@houthoff.nl

Mulder, mr. M.A., Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119262, fax 020-7119999, e-mail michiel.mulder@cliffordchance.com

Muller, mw. mr. M.E., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285485, fax 070-3281175, e-mail mmuller@dbbw.nl

Mureau, mw. mr. A.J.A.M., Westersingel 96 (3015 LC) postbus 1522 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2092777, fax 010-2092778, e-mail info@gvh-advocaten.nl

Mijnssen, mr. P.J., Zuidereinde 43 (1243 KK) postbus 61 (1243 ZH) 's-Graveland, tel. 035-6246411, fax 035-6560288, e-mail p.mijnssen@houthoffmijnssen.nl

Neijt, mr. P.J., Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595959, fax 030-2595500, e-mail pneijt@vbk.nl

Nie-van Wijnen, mw. mr. F.S. van, Max Planckstraat 1 (1098 TR) Amsterdam, tel. 020-4634889

Nierman, mr. A.H., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail anierman@houthoff.nl

Oberman, mr. G.P., Eindhovenseweg 128 (5582 HW) postbus 193 (5580 AD) Waalre, tel. 040-2215015, fax 040-2212135

Oosten, mr. A.P. van, Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail rotterdam@nolsttrente.com

Oosthout, mr. A.R., Hoge Rijndijk 65 (2313 KH) Leiden, tel. 071-5132494, fax 071-5127504, e-mail info@kdk.nl

Pauw, mr. J., Keizersgracht 560-562 (1017 EM) Amsterdam, tel. 020-3446200, fax 020-3446201, e-mail jpauw@bbp.nl

Plante, mw. mr. E.M., Statenlaan 3 (5223 LA) postbus 44 (5201 AA) Den Bosch, tel. 073-6278080, fax 073-6278090, e-mail e.plante@vanierselluchtman.nl

Pleijzier, mr. J.H.E., Marten Meesweg 115 (3068 AV) postbus 2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-4065000, fax 010-4065001

Polak, mw. mr. S., Stationsstraat 41 (5038 EC) postbus 772 (5000 AT) Tilburg, tel. 013-5838200, fax 013-5366430, e-mail info@mannaerts-appels.nl

Pos, mw. mr. D.M., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771010, fax 020-5771758, e-mail dmpos@dbbw.nl

Pruhm, mw. mr. R.H.E., Ubbo Emmiusingel 110 (9711 BK) Groningen, tel. 050-3144280, fax 050-3124985

Pycke, mw. mr. S., Brusselsestraat 32-36 (6211 PE) postbus 1960 (6201 BZ) Maastricht, tel. 043-3260606, fax 043-3252255

Raaijmakers, mw. mr. B.J.W.M., Wilhelminapark 60-61 (3581 NP) postbus 85450 (3508 AL) Utrecht, tel. 030-2547947, fax. 030-2522552, e-mail utrecht@vanmens-wisselink.nl

Rack, mr. M.K., Heemskerkstraat 2 (6828 ZE) postbus 30363 (6803 AJ) Arnhem, tel. 026-3705070, fax 026-3704590

Raphael, mw. mr. S.L., Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595624, fax 030-2595504, e-mail sraphael@vbk.nl

Rats, mw. mr. M.R., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414484, fax 020-5414420

Reisen, mr. J.J.P.M. van, Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30004 (3001 DA) Rotterdam, tel. 010-2053665, fax 010-2053669

Riel, mr. B.P.J. van, Henry Dunantlaan 1 (2992 KP) postbus 156 (2990 AD) Barendrecht, tel. 0180-642000, fax 0180-642001, e-mail van_riel_bas@hotmail.com

Rikhye, mw. mr. L.G., Bredaseweg 257 (5038 NG) postbus 902 (5000 AX) Tilburg, tel. 013-5444545, fax 013-5446090, e-mail info@gpadvocaten.nl

Ripmeester, mr. M., Weena 592 (3012 CN) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501, e-mail ripmeester@vanmens-wisselink.nl

Rittersma, mr. Z.J., Sickeszplein 1 (6821 HV) postbus 3155 (6802 DD) Arnhem, tel. 026-3777177, fax 026-3777222, e-mail arittersma@hekkelman.nl

Rombouts, mr. P.M., Vondelstraat 89 (1054 GM) Amsterdam, tel. 020-6166676, fax 020-6185246, e-mail info@seegers-cs-advocaten.nl

Roon-Seinen, mw. mr. C.J.A. van, Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153841, fax 070-5153117, e-mail cja.vanroon@prdf.nl

Rotteveel, mw. mr. S.A.C., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153223, fax 070-5153130, e-mail sac.rotteveel@prdf.nl

Ruarus, mr. J., Haaksbergerstraat 120b (7513 EA) postbus 34 (7500 AA) Enschede, tel. 053-4315577, fax 053-4314994, e-mail info@kalkadvocatenkantoor.nl

Rijk, mw. mr. M.M. van, Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595539, fax 030-2545503, e-mail mrijk@vbk.nl

Rijken, mw. mr. M., Ramstraat 31-33 (3581 HD) postbus 13086 (3507 LB) Utrecht, tel. 030-2122800, fax 030-2520244, e-mail kbs@kbs.netlaw.nl

Schiphorst, mw. mr. R.L.H.I., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771432, fax 020-4715829, e-mail rlhischiphorst@dbbw.nl

Schipper, mr. B.H.M., Roemer Visscherstraat 47 (1054 EW) Amsterdam, tel. 020-6077979, fax 020-6831947, e-mail schipper@vandersteenhoven.nl

Schmidt, mr. R.B., Keizersgracht 278 (1016 EW) postbus 15812 (1001 NH) Amsterdam, tel. 020-3305409, fax 020-3304666

Schrader-Verseveld, mw. mr. Y.G.I., Nijmeegsebaan 140 (6564 CM) postbus 1392 (6501 BJ) Nijmegen, tel. 024-3222255, fax 024-3227751, e-mail info@heijltjes.nl

Sennef, mw. mr. A., Vendelier 4 (3905 PA) postbus 237 (3900 AE) Veenendaal, tel. 0318-559300, fax 0318-559301, e-mail asennef@blomadvocaten.nl

Siderius, mw. mr. A.D., Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246224,

fax 010-4125839, e-mail annemarije.siderius@loyensloeff.com

Slotboom, mw. mr. I.W., St. Canisiusingel 19f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810873, e-mail i.slotboom@hogevandenbroek.nl

Smeets, mw. mr. A.E.E., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail asmeets@houthoff.nl

Smidt, mw. mr. M.C. de, Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771652, fax 020-5771625, e-mail mcdesmidt@dbbw.nl

Smit, mr. L.H.R., Bankrashof 3 (1183 NP) Amstelveen, tel. 020-6434966, fax 020-6436548, e-mail smit@lammersdegroot.nl

Snelder, mr. D.M.F., Julianalaan 1 (4819 AB) postbus 2090 (4800 CB) Breda, tel. 076-5253535, fax 076-5148356, e-mail snelder@khsadvocaten.nl

Stigt Thans, mr. M. van, Emmalaan 23 (1075 AT) Amsterdam, tel. 020-6797929, fax 020-6626606, e-mail info@korvius-knoopsadvocaten.nl

Stokdijk, mw. mr. M., Sickeszplein 1 (6821 HV) Postbus 3155 (6802 DD) Arnhem, tel. 026-3777188, fax 026-3777200, e-mail mstokdijk@hekkelman.nl

Strop, mw. mr. C.L., Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856, e-mail strop@barentskrans.nl

Stulemeijer, mr. R.P.A., Westblaak 180 (3012 KN) postbus 25021 (3001 HA) Rotterdam, tel. 010-2249224,

fax 010-2249390, e-mail rstulemeijer@akd.nl

Sijpkens, mw. mr. K., Oostmaaslaan 71 (3063 AN) postbus 4506 (3006 AM) Rotterdam, tel. 010-8801142, fax 010-8801821, e-mail karin.sijpkens@nl.andersenlegal.com

Teggelaar, mr. T.J., Archimedeslaan 21 (3584 BA) postbus 85063 (3508 AB) Utrecht, tel. 030-2195870, fax 030-2195855, e-mail tom.teggelaar@nl.andersenlegal.com

Terwiel, mr. R.J., Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail j.terwiel@cmsderks.nl

Theesing, mw. mr. A.J., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444, e-mail arianne.theesing@nautadutilh.com

Thiel, mr. E.H.A.M. van, K.P. van de Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425446, fax 010-2425434, e-mail vanthiel.emile@kpmg.nl

Thomas, mw. mr. E.A., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail lthomas@houthoff.nl

Timmer, mr. E.C., Calandstraat 41 (3016 CA) postbus 23123 (3001 KC) Rotterdam, tel. 010-2771610, fax 010-4366913, e-mail pellicaan.rotterdam@mazars.nl

Timmerman, mw. mr. D., Koninginneweg 182 (1075 EH) postbus 75555 (1070 AN) Amsterdam, tel. 020-5245245, fax 020-4210044, e-mail dtimmerman@wmp.dutchlaw.nl

Timmermans, mr. J.P.H., Kapellerlaan 40 (6041 JD) postbus 659 (6040 AR) Roermond, tel. 0475-315353, fax 0475-319524

Tjon-En-Fa, mw. mr. E.M., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Veen, mr. drs. A.R. van de, Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153475, fax 070-5153117, e-mail ar.vandeven@prdf.nl

Veldhuis, mw. mr. I., Prof. W.H. Keesomlaan 8 (1183 DJ) Amstelveen, postbus 75381 (1070 AJ) Amsterdam, tel. 020-8808751, fax 020-8808747

Vellekoop, mw. mr. T., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail vellekoop@nolsttrente.com

Ven, mr. J.A.A. van de, Statenlaan 9 (5223 LA) postbus 90121 (5200 MA) Den Bosch, tel. 073-6271888, fax 073-6271800, e-mail leeuwen.eerden@baliernet.nl

Verheul, mr. A.M.C., Herengracht 464 (1017 CA) postbus 15680 (1001 ND) Amsterdam, tel. 020-6262758, fax 020-6272462, e-mail moszkowicz.amsterdam@planet.nl

Verheij, mr. M.J., Weverstraat 4-b (6811 EL) Arnhem, tel. 026-3702026, fax 026-3702096

Verheijen, mw. mr. G.J.P.C.G., Jonagoldstraat 13 (6679 EM) Oosterhout-Nijmegen

Verkerk, mr. B., K.P. van de Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425400, fax 010-2425450, e-mail sbmc@kpmg.nl

Vermeijden, mw. mr. J.A.M.M., Weena 592 (3012 CN) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501, e-mail vermeijden@vanmens-wisselink.nl

Vink, mr. Z.W., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414467, fax 020-5414700, e-mail zeeger.vink@nautadutilh.com

Vlaming, mw. mr. C.I.M. de, K.P. van de Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425463, fax 010-2425434, e-mail devlaming.caroline@kpmg.nl

Vorel, mr. M.J., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444, e-mail martin.vorel@nautadutilh.com

Vreeburg, mw. mr. E.J.C., Van Schaeck Mathonsingel 4 (6512 AN) postbus 55 (6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3813131, fax 024-3222074, e-mail vreeburg@nijmegen.dirkzwager.nl

Vries, mr. C.de, Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail camiel.devries@cliffordchance.com

Waarts, mr. P.P.C.M., Strawinskyalaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313399, fax 020-4313155, e-mail paul.waarts@bdn.nl

VAN DE ORDE

Wawoe, mw. mr. J.V., Nassauplein 1b (2585 EA) Den Haag, tel. 070-3654822, fax 070-3624144, e-mail info@russell.nl

Welage, mr. W.M., Statenlaan 9 (5223 LA) postbus 90121 (5200 MA) Den Bosch, tel. 073-6271883, fax 073-6271855, e-mail leeuwen.eerden@balienet.nl

Werf, mr. W.J.E. van der, Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail wjvanderwerf@dbbw.nl

Westendorp, mr. M.A., Rivium Westlaan 46 (2909 LD) Capelle a/d IJssel, postbus 4043 (3006 AA) Rotterdam, tel. 010-2888880, fax 010-2888828, e-mail westendorp@damkru.nl

Weijts, mr. R.J. de, Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail rweijts@houthoff.nl

Wezel, mw. mr. J.E.M.G. van, Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail info@gmw.nl

Winkel, mr. D., Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595959, fax 030-2595500, e-mail dwinkel@vbk.nl

Winkelmolen, mr. R.C.J., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772957, fax 020-5772702, e-mail rwinkelmolen@houthoff.nl

Wit, mr. R.P.A. de, Drentestraat 21 (1083 HK) postbus 7925 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-5497373, fax 020-5466281, e-mail nlwito23@hollandlaw.nl

Witbaar, mr. J., Ringbaan Oost 116f (5013 CD) postbus 9084 (5000 HB) Tilburg, tel. 013-5441785, fax 013-5430837, e-mail witbaar.consulting@wxs.nl

Wols, mw. mr. D.A., Strawinskyalaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313229, fax 020-4313122, e-mail danielle.wols@bdn.nl

Wong, mw. mr. G.C., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240604, fax 010-2240006, e-mail gitte.wong@nautadutilh.com

Zandbergen, mw. mr. H.M., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042260, fax 010-4041923, e-mail zandbergen@nolstrenite.com

Zanden, mw. mr. M. van der, Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414746, fax 020-5414700, e-mail zandenm@nautadutilh.com

Zillinger Molenaar, mr. C.C., Veerhaven 17 (3016 CJ) postbus 23509 (3001 KM) Rotterdam, tel. 010-2418900, fax 010-2418925, e-mail zillingermolenaar@schippermer.nl

Zuurbier, mw. mr. M.J.C., Statenlaan 3 (5223 LA) postbus 44 (5201 AA) Den Bosch, tel. 073-6278080, fax 073-6278090, e-mail m.zuurbier@vanierselluchtman.nl

Zwaan, mr. W.J.L., Deventerstraat 19a (7311 BH) postbus 10391 (7301 GJ) Apeldoorn, tel. 055-5789650, fax 055-5789660, e-mail bakhuis.advocaten@wanadoo.nl

Zwemmer, mr. J.P.H., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741663, fax 020-6741038, e-mail johannes.zwemmer@allenovery.com

PRAKTIJK NEERGELEGD

Bleijerveld, mr. J.P. (Lopik) 31-12-2001
Putters, mr. E.R.A. (Den Bosch) 02-01-2002
Gelink, mw. mr. J.H. (Den Haag) 01-01-2002

OVERLEDEN

Sevenbergen, mw. mr. E.A.M. van te Rotterdam 18-01-2002
Zinnicq Bergmann, mr. Ph.G.J.W.M. van te Eindhoven 18-01-2002

KANTOORVERPLAATSING

Biesen, mr. A.H.J. van den: Wibautstraat 3 (1091 GH) Amsterdam, tel. 020-5682929, fax 020-5682925, e-mail info@vandenbiesen.com
Bourdrez, mr. A.H.: Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6717910, e-mail bourdrez@hrd.nl
Dieperink, mw. mr. M.A.M.: Herengracht 425-429 (1017 BR) Amsterdam, tel. 020-6246811, fax 020-6272278, e-mail dieperink@wieringa.nl

Faijldherbe, mr. R.E. (Houten): Amsteldijk 280 (1079 LL) Amsterdam, tel. 020-6610731, fax 020-6465080

Geertsema, mw. mr. M.I.M. (Amsterdam): Zuidereinde 43 (1243 KK) postbus 61 (1243 ZH) 's-Graveland, tel. 035-6246411, fax 035-6560288, e-mail m.geertsema@houthoffmijnssen.nl

Graaff, mw. mr. E.V. de (Amsterdam): Kenaupark 23 (2011 MR) postbus 5563 (2000 GN) Haarlem, tel. 023-5424292, fax 023-5425277, e-mail haarlem@vandiepen.com

Grinten, mr. J.H.A.: Wibautstraat 3 (1091 GH) Amsterdam, tel. 020-5682929, fax 020-5682925, e-mail info@vandenbiesen.com

Hofmans, mr. C. (Wormerveer): Robijnstraat 56 (1812 RB) postbus 9013 (1800 GA) Alkmaar, tel. 072-5114032, fax 072-5115337, e-mail info@castelijns-kaandorp.nl

Horstman, mr. R. (Amsterdam): Parklaan 17 (3016 BA) postbus 23052 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2770300, fax 010-4364977, e-mail schaaipartners@schaaprdam.nl

Houthoff, mr. J.A.C. (Amsterdam): Zuidereinde 43 (1243 KK) postbus 61 (1243 ZH) 's-Graveland, tel. 035-6246411, fax 035-6560288, e-mail j.houthoff@houthoffmijnssen.nl

Köller, mw. mr. S. (Amersfoort): Lange Noordstraat 29 (4331 CB) postbus 275 (4330 AG) Middelburg, tel. 0118-624950, fax 0118-624930, e-mail woutersj@xs4all.nl

Kramer, mr. G. (Zaandam): Robijnstraat 3 (1812 RB) postbus 366 (1800 AJ) Alkmaar, tel. 072-5411103, fax 072-5411105, e-mail info@pesman.nl

Langerak, mr. M.H.J. (Utrecht): Rijnzathe 8a (3454 PV) De Meern, tel. 030-6697000, fax 030-6697015, e-mail mlangerak@kaiserscs.nl

Meijer, mr. E.E.: Wibautstraat 3 (1091 GH) Amsterdam, tel. 020-5682929, fax 020-5682925, e-mail info@vandenbiesen.com

Meijnhardt, mw. mr. M.E. (Apeldoorn): Basicweg 14d (3821 BR) postbus 1236 (3800 BE) Amersfoort, tel. 033-4508000, fax 033-4555525, e-mail info@marxman.nl
Mout, mr. C.Ch.: Oranje Nassaulaan 10 (1075 AN) Amsterdam, tel. 020-6733316, fax 020-6799557

Ouwejan, mw. mr. A.G.: Groenmarkt 10 (3311 BE) Dordrecht, tel. 078-6399900, fax 078-6399761

Oversier, mr. drs. E. (Uithoorn): Christiaan Huygensplein 13-11 (1098 PZ) Amsterdam, tel. 020-6930613

Pans, mw. mr. E.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail mail@schutgroseide.nl

Passier, mw. mr. M.F.: Tesselschadestraat 4-12 (1054 ET) Amsterdam, tel. 020-5896000, fax 020-5896001

Smid, mw. mr. A.W.E. (Den Haag): Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6561975, fax 020-6561980, e-mail sbmc@kpmg.nl

Velden, mr. J.W.P.M. van der (Eindhoven): Drentestraat 21 (1083 HK) postbus 7925 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-5496643, fax 020-5466614, e-mail nlveld24@hollandlaw.nl

Wenckebach, mr. C.O. (Amsterdam): Postbus 925 (2003 RX) Haarlem, tel. 023-5442562, fax 023-5442563, e-mail caspar@wenckebach.com

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Bauke van der Meer Advocaat & Procureur (mr. B.G.F.D. van der Meer) Jan Luijkenstraat 92n (1071 CT) Amsterdam, tel. 020-3795076, fax 020-3795077, e-mail bauke-vandermeer@bvdmeer.nl

Van den Biesen Advocaten (mrs. A.H.J. van den Biesen, E.E. Meijer, J.H.A. van der Grinten) Wibautstraat 3 (1091 GH) Amsterdam, tel. 020-5682929, fax 020-5682925, e-mail info@vandenbiesen.com

Blenheim (mr. H. Reitsma) Keizersgracht 221 (1016 DV) postbus 10302 (1001 EH) Amsterdam, tel. 020-5210100, fax 020-5210101

Houthoff Mijnsen Advocaten (mrs. J.A.C. Houthoff, P.J. Mijnsen, M.I.M. Geertsema) Zuidereinde 43 (1243 KK) postbus 61 (1243 ZH) 's-Graveland, tel. 035-6246411, fax 035-6560288

Huisvestingsadvocaten BV (mrs. J.J.P. van Reisen, mr. S.A. den Engelsens) Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30004 (3001 DA) Rotterdam, tel. 010-2053665, fax 010-2053669

Lawworks Advocaten (mw. mr. F.S. van Nie-van Wijnen) Max Planckstraat 1 (1098 TR) Amsterdam, tel. 020-4634889

Verheijen (mw. mr. G.J.P.C.G. Verheijen) Jonagoldstraat 13 (6679 EN) Oosterhout-Nijmegen

VSBI International B.V. (mr. E.L. de Meij) Wisselwerking 32 (1112 XP) postbus 23225 (1100 DS) Diemen, tel. 020-6600789, fax 020-6600688

NAAMSWIJZIGING

Janssen, mw. mr. M.M. te Amsterdam thans: **Witteveen-Janssen mw. mr. M.M.**

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL./FAX/E-MAIL

Landwell te Amsterdam: tel. 020-5685685
Plantema, mr. J.W. te Amsterdam: Tweede Weteringdwstraat 62A/H (1017 SZ)
Staals, mr. drs. F.G.J. te Amsterdam: Bachstraat 15

RECTIFICATIE

In tegenstelling tot hetgeen vermeld in het vademecum 2002 is **mr. M.Th. Legger** niet werkzaam bij Kaiser & Van Brakel maar bij **AKD Prinsen Van Wijmen, Pythagoraslaan 100 (3584 BB) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2192939, fax 030-2543943, e-mail mlegger@akd.nl**

Op terugwerkende kracht is de schrapping ongedaan gemaakt van **de heer mr. I.A. van Straalen** door de Rechtbank te Maastricht. Hieronder volgen de gegevens waar mr. van Straalen nog steeds werkzaam is.

Moszkowicz Advocaten, Wilhelminalingel 100 (6221 BL) postbus 3075 (6202 NB) Maastricht, tel. 043-3254560, fax 043-3215450, e-mail moszkowicz@freeler.nl

Geld naar derdengeldrekening

Schade-uitkering door verzekeringsmaatschappij. De advocaat die namens zijn cliënt verzoekt het uitkeringsbedrag op zijn derdengeldrekening over te maken handelt niet in strijd met de Boekhoudverordening 1998.

– Boekhoudvordering 1998, art. 3 lid 2

Raad van Discipline Leeuwarden 30 januari 2001

(mrs. Van Riessen, Van Duursen, De Groot, Hemmes en Van der Kwaak-Wamelink)

Feiten

Aan de minderjarige zoon van Y wordt letsel toegebracht. Y wendt zich als wettelijk vertegenwoordiger tot mr. X voor juridische bijstand. Y richt een schrijven tot de verzekeraar van de aansprakelijke wederpartij met verzoek om alle schadebetalingen over te maken naar een rekening ten name van de Stichting Beheer Derdengelden van het kantoor van mr. X, waarbij hij vermeldt: 'Slechts betaling van de schade op genoemde derdenrekening zal door ondergetekende als bevrijdende betaling worden aangemerkt.'

Klacht en verweer

De verzekeraar klaagt erover dat mr. X, ondanks uitdrukkelijk verzoek om een opgave te doen van de eigen bank- of girorekening van Y of diens zoon, waarop een uitkering door haar kon worden gestort, heeft geweigerd een dergelijke rekening te noemen. Nu redelijkerwijs mag worden aangenomen dat mr. X het schriftelijk verzoek heeft opgesteld en dat hij zijn cliënt heeft gevraagd het verzoek te ondertekenen of te doen ondertekenen, heeft mr. X gehandeld in strijd met de Boekhoudvordering 1998, althans met de strekking en de bedoeling van die verordening.

Mr. X stelt dat de verzekeraar geen bevoegdheid heeft tot klagen nu het belang van de verzekeraar niet een belang is dat door het tuchtrecht wordt beschermd. Haar belang is immers dat zij - uit een oogpunt van strategie en commercie - zo min mogelijk schadebedragen uitkeert. Om dat doel te bereiken dwarsboomt zij de letselschadeadvocaat zoveel mogelijk in zijn streven om een passende schadevergoeding voor zijn cliënt te verkrijgen. Voorts stelt hij dat de verzekeraar niet met succes tegen hem kan klagen, omdat hij in deze zaak niet de handelende advocaat is geweest. Een medewerker, die inmiddels zijn kantoor heeft verlaten, heeft de zaak behandeld. Tot slot voert hij aan dat hij niet in strijd met de Boekhoudverordening 1998 heeft gehandeld. De ratio van die verordening is te voorkomen dat er derdengelden op de rekening van de advocaat zelf terecht komen, waardoor er een vermenging optreedt tussen hetgeen de advocaat respectievelijk de cliënt toekomt. Met het verzoek van zijn cliënt aan de verzekeraar werd echter beoogd dat de schade-uitkering conform de Boekhoudverordening 1998 zou worden uitbetaald.

Overwegingen van de raad

De verzekeraar heeft gesteld dat haar belang bij de klacht erin is

gelegen te voorkomen dat zij niet bevrijdend betaalt aan de cliënt van mr. X of uit coulanceoverwegingen zich gehouden acht nogmaals te betalen, voor het geval mr. X de op de derdengeldrekening ontvangen gelden niet aan zijn cliënt doorbetaalt, zoals andere verzekeraars in andere gevallen met andere advocaten (kantoren) wel is overkomen. De verzekeraar heeft hiermede voldoende aannemelijk gemaakt dat zij een (eigen) belang bij de klacht heeft.

De handelende advocaat-medewerker van mr. X heeft ten deze geheel conform het beleid op het kantoor van mr. X gehandeld en mr. X heeft zich vooraf ermee akkoord verklaard dat de klacht zich niet tegen zijn medewerker maar tegen hemzelf richt. De door de medewerker verrichte handelingen, in het bijzonder het namens de cliënt indienen van het verzoek bij de verzekeraar om het schadebedrag op de derdengeldrekening van het kantoor van mr. X over te maken, kunnen daarom aan mr. X worden toegerekend. De raad acht dit niet in strijd met (de aard van) het advocatentuchtrecht, nu het handelen van de medewerker, dat geheel in overeenstemming is met het beleid van het kantoor van mr. X, heeft te gelden als een eigen gedraging van mr. X, waarvoor hij tuchtrechtelijk verantwoordelijk is.

Aan de klacht van de verzekeraar ligt ten grondslag de vrees, dat zij door toedoen van de advocaat niet bevrijdend betaalt, dan wel uit coulanceoverwegingen nogmaals betaalt. Deze vrees is echter ongegrond. Artikel 3 lid 2 van de Boekhoudverordening schrijft aan mr. X als advocaat voor erop toe te zien dat derdengelden niet naar hem worden overgemaakt maar hetzij rechtstreeks naar de rechthebbende, hetzij naar de hem ter beschikking staande Stichting Derdengelden, aan welk voorschrift hij heeft voldaan. Blijkens het namens de cliënt aan de verzekeraar verzonden schriftelijk verzoek, waarin met zoveel woorden wordt gesteld dat betaling op de aangegeven wijze bevrijdend werkt, heeft mr. X immers erop toegezien dat de uitkering ten behoeve van zijn cliënt naar zijn Stichting Derdengelden wordt overgemaakt, zodat de verzekeraar door overeenkomstig het verzoek de uitkering uit te betalen bevrijdend betaalt. Dat volgens de verzekeraar de Nederlandse Orde van Advocaten instemt met een aanbeveling van de Vereniging van Letselschade Advocaten, waarvan mr. X overigens geen lid is, om aan de cliënt toekomstige gelden rechtstreeks door de assuradeur aan de cliënt te laten overmaken en de buitengerechtelijke kosten op de rekening van de advocaat, welke aanbeveling volgens de verzekeraar meer in overeenstemming is met de aard en strekking van de Boekhoudverordening 1998 dan de handelwijze van mr. X, brengt - wat daarvan verder ook zij - niet mee dat mr. X in strijd met de Boekhoudverordening 1998 heeft gehandeld, nu die aanbeveling niet in die verordening als voorschrift is opgenomen.

Volgt

Ongegrondverklaring.

Disciplinaire

Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak,

bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

Mediation

Het handelen van een mediator behoort in beginsel niet tot het terrein dat door het advocaten-tuchtrecht wordt bestreken.

- Artikel 46 Advocatenwet. (2.1 wat in het algemeen niet betaamt)

Raad van Discipline Amsterdam 5 februari 2001

(mrs. De Groot, Van den Biesen, Van Es, Goppel en Meijer)

Feiten

Mr. X, advocaat, trad op als mediator en kreeg aan het eind van zijn optreden klachten van een der partijen over het inschakelen van een deskundige, diens rekening en de verdeling van de kosten over de partijen.

Raad van Discipline

De mediator oefent bij de uitoefening van zijn taak niet het beroep van advocaat uit.

De mediator-advocaat neemt een aan de mediation eigen positie in. Zijn handelen wordt beheerst door eigen regels, zoals neergelegd in de aan zijn handelen ten grondslag liggende mediation-overeenkomst en – indien toepasselijk – het NMI-mediationreglement. Bovendien kan zijn handelen in tuchtrechtelijke zin aan het voornoemde reglement worden getoetst. Het handelen van de mediator behoort daarom in beginsel niet tot het terrein dat door het advocatentuchtrecht wordt bestreken. Uitsluitend indien de advocaat zich in de hoedanigheid van mediator zodanig heeft misdragen dat hij daardoor het vertrouwen in de advocatuur heeft geschaad, is er ruimte voor toepassing van bedoeld tuchtrecht. De raad zal de klacht van klager in deze zin beoordelen.

Op één onderdeel is de raad van mening dat mr. X niet optimaal heeft gehandeld. In de mediation-overeenkomst was bepaald dat het honorarium en de kosten van bij de mediation betrokken derden bij helfte door de partijen zouden worden gedragen. De klager betaalde zijn helft van de declaratie van een ingeschakelde accountant en wenste bewijs dat de andere helft door zijn wederpartij was voldaan. Mr. X weigerde aanvankelijk dat bewijs te verschaffen op grond van de voor hem geldende *'negatieve bewijsovereenkomst'*. Op grond daarvan zou het hem niet zijn toegestaan stukken die in het kader van de mediation zijn gebruikt als bewijs in een procedure te gebruiken. Later kwam hij daarop terug. De raad overwoog dat het hem had gepast om die duidelijkheid aanstonds op verzoek van de klager, aan hem te verschaffen. Op die betrekkelijk eenvoudige wijze had hij het gerezen wantrouwen van de klager wellicht kunnen wegnemen. Door zulks na te laten heeft mr. X zich evenwel niet zodanig gedragen dat hij daardoor het vertrouwen in de advocatuur heeft geschaad.

De raad wijst de klacht in alle onderdelen als ongegrond af.

Tegen vroegere cliënt

Optreden van een curator in een faillissement tegen een vroegere cliënt van kantoor. Het al dan niet beschikken over vertrouwelijke gegevens van de cliënt.

- Advocatenwet Art. 46 (2.4.2. Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten)
- Gedragsregel 7 lid 1

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch 5 februari 2001

(mrs Mertens-Steeghs, Martens, Kneepkens, Ten Brummelhuis en Lucassen)

Feiten

Mr Y heeft in de periode 1989 – 1991 de belangen van klager in diens echtscheidingsprocedure behartigd. In 1997 is er nog contact tussen klager en het kantoor van Mr Y over de afbetaling van diens declaratie. Klager stelt dat hij toen over zijn privé-situatie financiële gegevens heeft verstrekt. In 1999 wordt Mr X, kantoorgenoot van Mr Y, benoemd tot curator in het faillissement van B.V. Z. In die hoedanigheid treedt hij op tegen klager.

Overwegingen Raad

De Raad is van oordeel dat een advocaat niet tegen zijn eerdere cliënt mag optreden wanneer hij – of een kantoorgenoot – vertrouwelijke gegevens uit die eerdere relatie heeft verkregen zodanig dat hij deze ten nutte van zijn nieuwe cliënt kan aanwenden en aldus onaanvaardbare voorsprong in kennis zou hebben gekregen die hij niet zou hebben gehad wanneer Mr X of zijn kantoorgenoot niet eerder als advocaat voor klager zouden zijn opgetreden.

Vaststaat dat Mr Y in de periode 1989 – 1991 een echtscheidingsprocedure heeft gevoerd voor klager en dat er daarna nog contact is geweest tot 1997 tussen klager en het kantoor van Mr X over de afbetaling van de declaratie. Vaststaat voorts dat Mr X in 1990 een vennootschap van klager heeft geadviseerd. Op geen enkele wijze is gebleken dat Mr X of Mr Y in die tijd vertrouwelijke gegevens van klager heeft gekregen die thans nog van belang zouden kunnen zijn voor de zaak die Mr X thans als curator behandelt. Weliswaar heeft klager ter mondelinge behandeling gesteld dat hij in 1997 telefonisch en schriftelijk gegevens heeft doorgegeven aan het kantoor van Mr X doch klager heeft niet duidelijk kunnen maken om welke gegevens het nu precies ging en in hoeverre deze gegevens thans een rol zouden kunnen spelen in de werkzaamheden van Mr X als curator en in welk verband deze werden verstrekt. Mr X ontkent over vertrouwelijke gegevens van klager te beschikken.

Naar het oordeel van de Raad kan dan ook niet gezegd worden dat Mr X heeft gehandeld of handelt zodanig dat hij het vertrouwen in de advocatuur heeft geschaad of schaadt.

Volgt

Ongegrondbevinding van de klacht.

beslissingen

Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden

op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*

Betalingstoezegging

Niet nakoming van een betalingstoezegging van een advocaat aan zijn cliënt. Oplegging van een zwaardere maatregel door het hof.

- Advocatenwet art. 46 (1.4.3.1. financiële verhouding), art. 57 lid 5
- Gedragsregel 23 lid 1

Hof van Discipline 9 februari 2001, nr. 3270

(mrs. Fransen, Bekkers, Peeperkorn, Thunnissen en Schokkenbroek)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch 4 september 2000

(mrs. Mertens-Steeghs, Peeters, Theunissen, Erkens en De Bont)

Feiten

Klager verzoekt mr. X zijn belangen te willen behartigen in een aansprakelijkheidskwestie. Klager wordt bij verstek veroordeeld, naar mr. X stelt omdat hem niet tijdig de dagvaarding is overhandigd. Mr. X brengt een verzetdagvaarding uit en vervolgens wordt een schikking getroffen inhoudende dat klager f 1.350,- aan zijn wederpartij betaalt. Tussen klager en mr. X wordt afgesproken dat ieder de helft van het schikkingsbedrag aan de wederpartij zal betalen. Klager betaalt zijn helft maar mr. X blijft daarmee in gebreke. Vervolgens executeert de wederpartij het vonnis ten gevolge waarvan klager genoodzaakt is nog een bedrag van f 1.169,67 te betalen. Klager vordert dit bedrag van mr. X. Na tussenkomst van de deken zegt mr. X toe het bedrag van f 1.169,67 aan klager te betalen. Ook daarmee blijft mr. X in gebreke en vervolgens dient klager daarover een klacht in.

Beslissing van de raad

Na vaststelling van de hierbovengenoemde feiten komt de raad tot gegrondbevinding van de klacht en legt mede gelet op de eerder aan mr. X opgelegde tuchtrechtelijke sancties aan mr. X de maatregel op van schorsing in de uitoefening van zijn praktijk gedurende één week, onder bepaling dat deze maatregel niet ten uitvoer zal worden gelegd tenzij de raad anders mocht bepalen op grond dat mr. X zich voor het einde van de in deze te stellen proeftijd van één jaar aan een in artikel 46 van de Advocatenwet bedoelde gedraging heeft schuldig gemaakt of de hierna op te leggen bijzondere voorwaarde niet heeft nageleefd. De raad stelt aan mr. X de bijzondere voorwaarde dat hij binnen één maand na de datum van deze beschikking aan klager het bedrag betaalt van f 1.169,67 op diens bankrekening.

In hoger beroep voert mr. X als grief aan dat niet hij doch een werknemer van hem de afspraken met klager heeft gemaakt. Aan de hand van de in het geding zijnde correspondentie verwerpt het hof deze grief.

Overwegingen hof ten aanzien van de op te leggen maatregel

Het hof is evenals de raad van oordeel dat bij de beoordeling van de op te leggen maatregel het – niet onaanzienlijke – tuchtrechtelijk verleden van mr. X in de beschouwingen dient te worden betrokken. Voorts neemt het hof ook het volgende in aanmerking.

Mr. X heeft ter zitting van het hof gesteld dat hij het bedrag van f 1.169,67 dat hij volgens de door de raad gestelde bijzondere voorwaarde diende te voldoen, reeds in juni 2000 aan een derde, die zich namens klager bij hem had gemeld, heeft voldaan, echter contant en zonder kwitantie of ander bewijs. Nog daargelaten de geloofwaardigheid van deze stelling nu mr. X in zijn beroepschrift van de betaling geen melding maakt en voorts geen aannemelijke verklaring ervoor heeft gegeven dat hij geen bewijs van zijn betaling heeft verlangd, is mr. X door deze betaling jegens klager, die heeft verklaard dat het betreffende bedrag niet te zijnen goede is gekomen, niet gekweten, zelfs niet in het geval dat de derde het bedrag zou hebben ontvangen. Mr. X heeft immers niet gesteld, laat staan aannemelijk gemaakt, dat hij er op grond van gedragingen van klager op mocht vertrouwen dat de derde bevoegd was het bedrag namens klager in ontvangst te nemen. Tenslotte neemt het hof nog in aanmerking de ernst van de handelwijze van mr. X. Deze heeft zijn toezeggingen - eerst aan klager, daarna aan de deken - om zekere bedragen aan klager te voldoen niet gestand gedaan, terwijl hij ook nog in dit stadium van de tuchtprocedure er geen blijk van heeft gegeven voor deze handelwijze echt verantwoordelijkheid te willen nemen. Met eenparigheid van stemmen is het hof daarom van oordeel dat na te melden zwaardere maatregel dan de raad aan mr. X heeft opgelegd, passend en geboden is.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de Raad van Discipline voorzover het klachtonderdeel gegrond is verklaard en vernietiging van de beslissing van de raad voorzover daarbij aan mr. X de maatregel is opgelegd van de voorwaardelijke schorsing van één week met een proeftijd van één jaar; en in zoverre opnieuw rechtdoende: legt aan mr. X op de maatregel van schorsing in de uitoefening van de praktijk voor de duur van twee weken, onder de bepaling dat deze maatregel voor een gedeelte van een week niet ten uitvoer zal worden gelegd tenzij de raad later anders mocht bepalen op grond dat mr. X zich voor het einde van de in deze op twee jaar te stellen proeftijd heeft schuldig gemaakt aan een in artikel 46 van de Advocatenwet bedoelde gedraging of de door de raad aan mr. X opgelegde bijzondere voorwaarde niet heeft nageleefd binnen één maand na deze beslissing van het hof. ■